

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Διπλωματική εργασία

**Η συμβολή του μηχανισμού επιείκειας στον εντοπισμό
των καρτέλ**

Παρασκευή – Τερψιχόρη Βαρλά

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πειραιώς ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Οικονομική και Επιχειρησιακή Στρατηγική

Επιβλέπων καθηγητής: Μ. Πολέμης

Πειραιάς Ιούλιος 2023

UNIVERSITY OF PIRAEUS
DEPARTMENT OF ECONOMICS

MASTER PROGRAM IN
ECONOMIC AND BUSINESS STRATEGY

Master Thesis

**The contribution of the leniency program to the
detection of cartels**

By

Paraskevi – Terpsichori Varla

Master Thesis submitted to the Department of Economics of the University of Piraeus in partial fulfillment
of the requirements for the degree of Master of Science in Economic and Business Strategy

Supervisor: M. Polemis

Piraeus July 2023

Στην οικογένεια μου

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον επιβλέποντα καθηγητή Μιχαήλ Πολέμη, Αναπληρωτή Καθηγητή του τμήματος Οικονομικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Πειραιώς, για την αέναη υποστήριξη και καθοδήγηση που μου προσέφερε καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής της εργασίας. Επιπλέον ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω σε όλους τους καθηγητές του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Οικονομικής και Επιχειρησιακής Στρατηγικής για τη συμβολή τους στην ακαδημαϊκή μου κατάρτιση, μέσα από τις σημαίνουσες διαλέξεις που επιτέλεσαν κατά τα έτη της φοίτησης μου. Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την αμέριστη κατανόηση κατά τη συγγραφή της εργασίας.

Η συμβολή του μηχανισμού επιείκειας στον εντοπισμό των καρτέλ

Σημαντικοί Όροι: Πολιτική ανταγωνισμού, συμπαιγνία, ρητή συμπαιγνία, σιωπηρή συμπαιγνία, καρτέλ, θεωρία παιγνίων, δίλλημα του φυλακισμένου, παρέκκλιση, μηχανισμός επιείκειας, παλινδρόμηση OLS.

Περίληψη

Στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας, διερευνάται το μερίδιο συνεισφοράς του προγράμματος επιείκειας στον εντοπισμό και την αποκάλυψη των συμπαιγνιών, μέσα από την διενέργεια της σύγκρισης μελετών περιπτώσεων και της εμπειρικής ανάλυσης.

Το θέμα που αναπτύσσεται σε πρώτο επίπεδο, αφορά την Πολιτική Ανταγωνισμού, τις Αρχές Ανταγωνισμού και το νομοθετικό πλαίσιο των εννοιών που μελετώνται τόσο σε εγχώρια όσο και σε διεθνή εμβέλεια. Στη συνέχεια κρίνεται σκόπιμη η εμβάθυνση στην έννοια της συμπαιγνίας σε θεωρητικό επίπεδο, μα κυρίως σε αλγεβρικό ως τμήμα της θεωρίας παιγνίων και πιο συγκεκριμένα του διλήματος του φυλακισμένου σε θεωρητικό και σε επιχειρησιακό πλαίσιο. Φυσικά, θα ήταν παράλειψη να μην γίνει αναφορά στην αλγεβρική ανάλυση της παρέκκλισης εκ της συμπαιγνίας και των αντιποίνων που επιβάλλονται, κάτι που διαφοροποιείται ανάλογα με τον αριθμό των περιόδων που επαναλαμβάνεται το παίγνιο.

Ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται και η παρουσίαση που πραγματοποιείται σχετικά με τους μηχανισμούς των Αρχών Ανταγωνισμού, οι οποίοι συμβάλουν στην αποκάλυψη των συμπαιγνιών και των παράνομων συμπεριφορών των επιχειρήσεων που έχουν ως απόρροια την νόθευση του ανταγωνισμού. Με σκοπό να γίνει σαφέστερη η ανάλυση αυτή παρουσιάζεται μια σειρά εμπειρικών αναλύσεων και απόψεων που έχουν στηριχθεί στους μηχανισμούς αυτούς.

Εκτός από τα παραπάνω, θα πρέπει να τονισθεί η σημαντικότητα της απόθεσης των μελετών περιπτώσεων που παρατίθενται στην συγκεκριμένη εργασία και παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η αποτύπωση της συγκριτικής ανάλυσης αυτών. Τέλος, καταληκτική σημασία για την εξαγωγή συμπερασμάτων διαδραματίζει η εμπειρική ανάλυση που διενεργείται μέσω της παλινδρόμησης OLS, η οποία στοχεύει στον προσδιορισμό της συμβολής του μηχανισμού επιείκειας στον εντοπισμό των καρτέλ.

The contribution of the leniency program to the detection of cartels

Keywords: Competition policy, collusion, explicit collusion, tacit collusion, cartel, game theory, prisoners' dilemma, deviation, leniency program, OLS regression.

Abstract

The current Master thesis conducts a research regarding the role that the contribution leniency programs share in the detection and collusion through four relevant case studies plus the empirical analysis evidence.

As far as the first topic under discussion is concerned, this involves the Competition Policy, the Competition Authorities and the legislative framework of the meaning under research either within national or international range. Secondly, the meaning of collusion on a theoretical level is subjected to a more detailed analysis, but most importantly into algebraic level as part of the game theory and more specifically of the prisoners' dilemma of a theoretical and business nature. Certainly, it is without doubt that the algebraic analysis of deviation from collusion, and the imposition of retaliatory measures should be analyzed in order to realize the differentiation regarding the number of periods that the game is repeated.

Another feature which holds a prominent position is the presentation concerning the Competition Authorities mechanisms, which in turn, contribute to the revelation of collusion and illegal behaviors of the part of businesses which aim at the distortion of competition. Additionally, this case study is presented using empirical analyses and theories which rely on the above mentioned mechanisms for reasons of clarity.

Last but not least, great emphasis is placed in case studies the results of which are presented and attached in this master thesis and serve us a source of interest when these are put under a comparative analysis. Finally, the conclusions for this discussion stem from the empirical analysis which is performed through the OLS regression targeting at determining the significance of the contribution of the leniency program in the cartel detection.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	ix
Abstract.....	xi
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εισαγωγή.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Πολιτική Ανταγωνισμού και Αρχές Ανταγωνισμού.....	3
2.1 Πολιτική Ανταγωνισμού.....	3
2.1.1 Γενικά	3
2.1.2 Συντελεστές που επηρεάζουν την Πολιτική ανταγωνισμού στην Ελλάδα...	8
2.2 Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού.....	9
2.2.1 Γενικά	9
2.2.2 Εξουσίες Επιτροπής Ανταγωνισμού.....	11
2.2.3 Στάδια διερεύνησης και μεθοδολογία.....	11
2.3 Νομοθετικό πλαίσιο ανταγωνισμού	13
2.3.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις	13
2.3.2 Δίκαιο ανταγωνισμού στις ΗΠΑ	14
2.3.3 Δίκαιο ανταγωνισμού στην ΕΕ	16
2.3.4 Δίκαιο ανταγωνισμού στην Ελλάδα	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Συμπαιγνίες μεταξύ των επιχειρήσεων	19
3.1 Γενικά	19
3.2 Σιωπηρές συμπαιγνίες.....	22
3.2.1 Περιγραφή σιωπηρών συμπαιγνιών.....	22
3.2.2 Διάκριση σιωπηρής συμπαιγνίας-παράλληλης συμπεριφοράς.....	25
3.3 Ρητές συμπαιγνίες – καρτέλ	26

3.3.1 Περιγραφή των ρητών συμπαιγνιών.....	26
3.3.2 Θεωρία παιγνίων και καρτέλ.....	30
3.3.3 Παρέκκλιση από το καρτέλ.....	34
3.4 Παράγοντες που διευκολύνουν τη συμπαιγνία	39
3.5 Παράγοντες που καθορίζουν την επιτυχία των καρτέλ.....	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Μηχανισμοί εντοπισμού των καρτέλ.....	47
4.1 Μηχανισμός διευθέτησης διαφορών	47
4.1.1 Γενικά	47
4.1.2 Οι φάσεις του Μηχανισμού Διευθέτησης Διαφορών.....	50
4.2 Μηχανισμός – πρόγραμμα επιείκειας	52
4.2.1 Περιγραφή του μηχανισμού.....	52
4.2.2 Τύποι παροχής επιείκειας	54
4.2.3 Πρόγραμμα επιείκειας σε διεθνές πλαίσιο.....	55
4.2.4 Πρόγραμμα επιείκειας στην Ελλάδα.....	56
4.2.5 Κριτικές και απόψεις περί των προγραμμάτων επιείκειας.....	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Μελέτες περιπτώσεων.....	67
5.1 Μελέτη περίπτωσης: Καρτέλ επίναυλων καυσίμων	67
5.2 Μελέτη περίπτωσης: Καρτέλ των Δημοπρασιών έργων τέχνης Christie’s και Sotheby’s	68
5.3 Μελέτη περίπτωσης: Καρτέλ του Γάλακτος	72
5.4 Μελέτη περίπτωσης: Κατασκευαστικό καρτέλ	77
5.5 Συγκριτικά Αποτελέσματα	81
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Εμπειρική Ανάλυση	85
6.1 Δείγμα και μεταβλητές.....	85
6.2 Εξειδίκευση οικονομετρικού υποδείγματος.....	90

6.3 Σχολιασμός αποτελεσμάτων.....	92
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Συμπεράσματα.....	97
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	101
Ελληνική	101
Ξένα	103
Διαδικτυακοί Τόποι.....	106

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία στοχεύει στην παρουσίαση του μηχανισμού επιείκειας και στον εντοπισμό των καρτέλ μέσω της χρησιμοποίησης του μηχανισμού αυτού. Στο πρώτο τμήμα της πραγματοποιείται η θεωρητική παρουσίαση του θέματος, ενώ στη συνέχεια γίνεται αναφορά σε μελέτες περιπτώσεων και σε σύγκριση αυτών όπως επίσης και στην εμπειρική ανάλυση.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, ο αναγνώστης πρόκειται να εξοικειωθεί με τις έννοιες της Πολιτικής Ανταγωνισμού και των Αρχών Ανταγωνισμού. Αναλυτικότερα, έπειτα από ενδελεχή ανάλυση του όρου Πολιτική Ανταγωνισμού, γίνεται αναφορά στους συντελεστές που επηρεάζουν την Πολιτική Ανταγωνισμού στον Ελλαδικό χώρο. Στη συνέχεια, υπάρχει ένα υποκεφάλαιο που αναλύει τις δράσεις, τις εξουσίες και τη μεθοδολογία που ακολουθείται από την Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού. Φυσικά δε θα μπορούσε να παραλειφθεί η αναφορά στο Νομοθετικό πλαίσιο που σχετίζεται με τον Ανταγωνισμό, από τις ΗΠΑ, που έγινε η απαρχή, την Ευρώπη και την Ελλάδα.

Στο τρίτο κεφάλαιο, αναμένεται να αναλυθεί διεξοδικά ο όρος της συμπαιγνίας. Αρχικά, γίνεται αναφορά στα είδη των συμπαιγνιών, στην ρητή και στη σιωπηρή. Έπειτα διακρίνεται η σιωπηρή από την παράλληλη συμπεριφορά. Παράλληλα, είναι αναγκαίο να γίνει αναφορά στη σχέση της θεωρίας παιγνίων με τα καρτέλ και στην παρουσίαση της παρέκκλισης από το καρτέλ, με τη χρήση αλγεβρικών παραστάσεων. Ολοκληρώνοντας το κεφάλαιο αυτό, παρουσιάζονται οι παράγοντες που διευκολύνουν τη συμπαιγνία και εκείνοι που καθορίζουν την επιτυχία των καρτέλ.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, αναλύονται τα εργαλεία που χρησιμοποιεί η επιτροπή Ανταγωνισμού για τον εντοπισμό των στρεβλώσεων του ανταγωνισμού και πιο συγκεκριμένα των καρτέλ. Με άλλα λόγια, ορίζεται ο μηχανισμός διευθέτησης διαφορών

καθώς και ο μηχανισμός επιείκειας. Ο τελευταίος αναλύεται σε διεθνές πλαίσιο και σε εγχώριο. Ωστόσο, δεν απουσιάζουν οι αναφορές στις κριτικές του προγράμματος με τη χρήση θεωρητικών και εμπειρικών αναλύσεων που έχουν λάβει χώρα κατά καιρούς.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, πραγματοποιείται η ανάλυση και η σύγκριση ορισμένων μελετών περιπτώσεων, όπου έχει γίνει χρήση του προγράμματος επιεικούς μεταχείρισης. Πιο συγκεκριμένα, στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται δύο μελέτες περιπτώσεων από την Ελλάδα και δύο από το εξωτερικό. Έπειτα, με τη χρήση πινάκων που αναπαριστούν τα πρόστιμα και ορισμένους βασικούς συντελεστές των καρτέλ, λαμβάνει χώρα η σύγκριση των περιπτώσεων αυτών.

Στο έκτο κεφάλαιο της εργασίας, περιγράφεται η μεθοδολογία της εμπειρικής ανάλυσης που στοχεύει στην εξέταση της αλληλεξάρτησης της διάρκειας του καρτέλ, που είναι η εξαρτημένη μεταβλητή του δείγματος, με άλλες ανεξάρτητες μεταβλητές. Η ανωτέρω διαδικασία πραγματοποιείται με την παλινδρόμηση OLS, ώστε να εξαχθούν τα ορθότερα αποτελέσματα, να ευρεθεί δηλαδή αν και κατά πόσο το πρόγραμμα επιείκειας συμβάλει στον εντοπισμό των καρτέλ και να παρατεθούν στο τελευταίο κεφάλαιο τα συμπεράσματα του εκτιμηθέντος υποδείγματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Πολιτική Ανταγωνισμού και Αρχές Ανταγωνισμού

2.1 Πολιτική Ανταγωνισμού

2.1.1 Γενικά

Στις γοργά μεταβαλλόμενες οικονομίες, η υπόσταση του ανταγωνισμού και η ύπαρξη των εταιρειών συνιστούν τους πρωταρχικούς συντελεστές που επιδρούν στην ποιότητα, και στις τιμές. Συχνά ο μεγάλος όγκος του ανταγωνισμού οδηγεί σε ουτοπικά επακόλουθα, ωστόσο δεν απουσιάζουν και οι περιπτώσεις όπου η ορμή του ανταγωνισμού δύναται να καταλήξει σε απεχθείς απόρροιες, οι οποίες χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης από τις αρμόζουσες πολιτικές για μια πιο εύρυθμη λειτουργία του ανταγωνισμού.

Η πολιτική ανταγωνισμού συντίθεται από ένα άθροισμα κανόνων και μέτρων που ακολουθούνται με σκοπό την εξασφάλιση του ότι οι περιορισμοί που θα εφαρμοστούν στον ανταγωνισμό δεν αναμένεται να δράσουν ενάντια στην ελάττωση της ευημερίας των καταναλωτών. Πιο συγκεκριμένα, ο στόχος των Αρχών Πολιτικής Ανταγωνισμού θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι είναι η αντιμετώπιση των δράσεων διαφόρων επιχειρήσεων που στοχεύουν στην απόκτηση και εκμετάλλευση της Μονοπωλιακής Δύναμης, οι οποίες ελαττώνουν τον Ανταγωνισμό και την μακροχρόνια κοινωνική ευημερία. Η ευημερία των καταναλωτών προσελκύει την πρώτη θέση του ενδιαφέροντος της πολιτικής ανταγωνισμού. Αναφορικά με την ευημερία των παραγωγών αποτελεί εξίσου ένα σημείο ενδιαφέροντος, αν και εφόσον αυτοί απειλούνται να αφανισθούν από την αγορά λόγω ενδεχόμενης μεγιστοποίησης του πλεονάσματος των πρώτων.

Η ωφελιμότητα της πολιτικής ανταγωνισμού, συναντάται στο ότι οι εγκατεστημένες στην αγορά εταιρείες είναι πιθανό να επηρεάσουν την οικονομική ευημερία. Οι δράσεις των επιχειρήσεων που προαναφέρθηκαν δύναται να λάβουν τις παρακάτω εκφάνσεις:

- Συγχωνεύσεις και εξαγορές ανάμεσα σε εταιρείες.
- Αρκετές μορφές αυθαίρετης εκμετάλλευσης της Δεσπόζουσας Θέσης μιας εταιρείας στην αγορά.
- Συμπράξεις ή εναρμονισμένες πρακτικές ανάμεσα σε επιχειρήσεις.

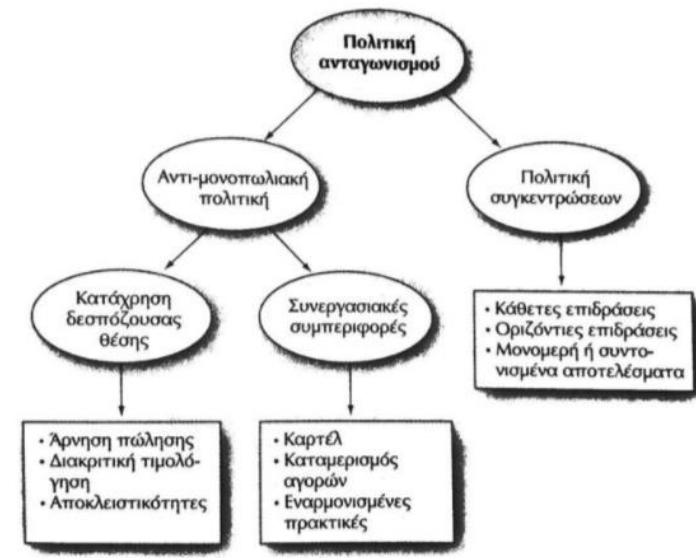
Οι κινήσεις αυτές επιδρούν άμεσα στο πλεόνασμα του καταναλωτή αφού δύναται να προξενήσουν αυξήσεις τιμών, να επιδράσουν στις προϊόντικές επιλογές του καταναλωτή¹ καθώς επίσης και στην ποιότητα των αγαθών. Με την συμβολή της πολιτικής ανταγωνισμού οι εταιρείες θα συναντούν εμπόδια κατά τον σχηματισμό εναρμονισμένων πρακτικών και κατά τη σύσταση μονοπωλίων.

Η πολιτική ανταγωνισμού απαρτίζεται από δύο πυλώνες, τον ex-ante και τον ex-post. Από την μία πλευρά κατά τον ex-ante πυλώνα², στόχος της πολιτικής αποτελεί η αποτροπή – πρόληψη του σχηματισμού εναρμονισμένων πρακτικών που ζημιώνουν τους καταναλωτές και έχουν ως απόρροια τον μετριασμό του ανταγωνισμού μεταξύ των εταιρειών. Στον αντίποδα συναντάται ο πυλώνας ex- post³, όπου η πολιτική ενεργεί με σκοπό την αποκατάσταση – διόρθωση των ήδη υπάρχουσών καταστάσεων που έχει αποδειχθεί ότι επιδρούν αρνητικά στους καταναλωτές και μετριάζουν τον ανταγωνισμό ανάμεσα στις εταιρείες.

¹ Δύναται να επιδράσουν αρνητικά στον αριθμό των προϊόντων.

² Εκ των προτέρων.

³ Εκ των υστέρων.

Πηγή: Φαφαλιού Ε. και Πολέμης Μ. (2016). *Σύγχρονα Θέματα Βιομηχανικής Πολιτικής: Θεωρία & Μελέτες περιπτώσεων*.

Διάγραμμα 1: Διάρθρωση πολιτικής ανταγωνισμού

Σε ένα στατικό πλαίσιο, αν αυξηθεί η τιμή του αγαθού θα οδηγήσει σε αύξηση των κερδών των εταιρειών που δεν επαρκούν για την κάλυψη και την ελάττωση του πλεονάσματος των καταναλωτών. Για αυτό το λόγο, η οικονομική ευημερία από την μεριά των καταναλωτών προσεγγίζει το κατώτατο επίπεδο της, όπου η τιμή ταυτίζεται με την μονοπωλιακή, ταυτόχρονα προσεγγίζει το υψηλότερο σημείο της, όπου η τιμή είναι ίση με το Marginal Cost⁴.

Σε ένα δυναμικό πλαίσιο όπου η οικονομική ευημερία των καταναλωτών που έπεται στο μέλλον συνάμα με την τρέχουσα είναι και οι δύο σημαίνουσες, η πολιτική ανταγωνισμού αποσκοπεί κυρίως στην μεγιστοποίηση της ευημερίας των καταναλωτών σε ένα διαχρονικό πλαίσιο. Βέβαια ο συγκεκριμένος στόχος συχνά δεν εναρμονίζεται με τον στόχο του στατικού πλαισίου.

⁴ Οριακό κόστος.

Θα αποτελούσε παράληψη να μην αναφερθούν τα οφέλη που επιτυγχάνει η πολιτική ανταγωνισμού:

- Βελτιωμένη ποιότητα: Οι εταιρείες τείνουν να αναβαθμίσουν την ποιότητα των πωλούμενων αγαθών και υπηρεσιών τους, ώστε να αυξήσουν την εμβέλεια των πελατών τους και το μερίδιο αγοράς του.
- Καλύτερες τιμές: Με αυτό τον τρόπο η εταιρεία πολλαπλασιάζει το μερίδιο αγοράς της, δηλαδή εκεί όπου συναντώνται καλύτερες τιμές λειτουργεί ο ανταγωνισμός. Κάτι τέτοιο ωφελεί αφενός τους καταναλωτές καθώς αγοράζουν αγαθά σε χαμηλές τιμές και αφετέρου τις εταιρείες να παράγουν.
- Περισσότερες επιλογές: Πρωταρχικός σκοπός των επιχειρήσεων αποτελεί η νύξη για διαφοροποίηση των αγαθών που εμπορεύονται. Αυτό προσφέρει μια μεγαλύτερη γκάμα αγαθών στην αγορά διαθέσιμα για να επιλέξει ο καταναλωτής το κατάλληλο είδος που συνδυάζει ορθότερα ποιότητα και τιμή.
- Καινοτομία: Οι επιχειρήσεις χρειάζεται να επενδύσουν στην καινοτομία ώστε να διευρύνουν την γκάμα των εμπορευμάτων τους και να βελτιστοποιήσουν την ποιότητα.
- Βελτιωμένοι ανταγωνιστές σε διεθνές επίπεδο: Ο ανταγωνισμός εντός της ΕΕ διευκολύνει τις επιχειρήσεις της Ευρώπης να εδραιωθούν και σε αγορές εκτός ΕΕ, σε ένα διεθνές επίπεδο.

Κάποιες επιχειρήσεις μεμονωμένα ενεργούν με σκοπό την εξάλειψη του ανταγωνισμού. Οι Αρχές Ανταγωνισμού χρειάζεται να επέμβουν προληπτικά ή διορθωτικά για την διατήρηση της ορθής υπόστασης των αγορών. Οι Ευρωπαϊκές Αρχές Ανταγωνισμού ελέγχουν:

- Εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης: Επιχειρήσεις με σημαντική ισχύ στην αγορά προσπαθούν να βγάλουν τους ανταγωνιστές εκτός της αγοράς.
- Συμπαιγνίες: Οι επιχειρήσεις συμπράττουν για να μετριάσουν τον ανταγωνισμό και ορίζουν τους δικούς τους κανονισμούς.

- Συγχωνεύσεις: Μέσα από τις πρακτικές αυτές οι επιχειρήσεις ενοποιούνται με νόμιμο τρόπο.
- Άνοιγμα αγορών: Η διαδικασία αυτή αφορά το άνοιγμα σε πεδία όπως των τηλεπικοινωνιών, της ενέργειας και των μεταφορών. Συχνά τα πεδία αυτά βρίσκονται υπό τον έλεγχο κρατικών μονοπωλίων και είναι αναγκαίο να εξασφαλισθεί ότι δεν θα προκληθεί σε αυτά τα μονοπώλια η εμφάνιση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος.
- Κρατικές ενισχύσεις: Οι ενισχύσεις αυτές είναι αρμόζουσες εφόσον δεν βλάπτουν τον ανταγωνισμό και δεν επηρεάζουν την οικονομία.
- Συνεργασία με εθνικές αρχές: Βασικός σκοπός είναι η εξασφάλιση ότι εφαρμόζονται οι περί ανταγωνισμού κανονισμοί στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι επεμβάσεις των κυβερνήσεων με τις κρατικές ενισχύσεις δύναται να παραποιήσουν και αυτές από τη μεριά τους τον ανταγωνισμό. Πιο συγκεκριμένα, ο βασικός λόγος παρέμβασης των κυβερνήσεων είναι για να αποφευχθεί η πτώχευση ορισμένων επιχειρήσεων και αυτό να έχει ως απόρροια την απώλεια της εργασίας πολλών ατόμων σωρευτικά. Η στρέβλωση του ανταγωνισμού συνίσταται στο ότι δε λαμβάνουν όλες οι επιχειρήσεις φοροαπαλλαγές και κρατικές επιδοτήσεις παρά μόνο ορισμένες από αυτές. Επομένως, κάτι τέτοιο δύναται να δημιουργήσει εντάσεις που θα προκαλέσουν πολυδάπανες ενέργειες μεταξύ των εταιριών και αρκετές συνέπειες στην συνοχή που αφορά την οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

2.1.2 Συντελεστές που επηρεάζουν την Πολιτική ανταγωνισμού στην Ελλάδα

Είναι ευρύτατα διαδεδομένη η άποψη ότι για να εξεταστεί η αποτελεσματικότητα της Πολιτικής Ανταγωνισμού, είναι αναγκαίο να αξιολογηθούν οι συντελεστές οι οποίοι επιδρούν πάνω σε αυτή και τα όργανα που μεταχειρίζεται. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι χρηματικές κυρώσεις και οι ποινές που τίθενται στις επιχειρήσεις. Επιπλέον, αξιοσημείωτοι συντελεστές είναι οι υποδομές, το επιστημονικό δυναμικό, καθώς επίσης και ο προϋπολογισμός της Επιτροπής Ανταγωνισμού.

Σύμφωνα με εμπειρικές μελέτες οι χρηματικές κυρώσεις βρίσκονται σε χαμηλότερα επίπεδα συγκριτικά με τις αποτελεσματικές χρηματικές κυρώσεις σε επίπεδο αποτρεπτικότητας των χωρών με τις μείζονες κυρώσεις. Στον Ελλαδικό χώρο, υφίσταται αξιόλογο πρόβλημα αναφορικά με τις κυρώσεις. Το ενδεχόμενο παρουσίας των συμπαιγνιών είναι πολύ υψηλό και οι εμπλεκόμενοι σε αυτές δεν έχουν μεγάλη πιθανότητα εμφάνισης, λόγω της χαμηλής αναγνωριστικής αποτελεσματικότητας που διαθέτει η Επιτροπή Ανταγωνισμού. Ενώ οι κυρώσεις που επιβάλλονται στη χώρα θα άρμοζε να ήταν υψηλότερες από αυτές των ΗΠΑ και της ΕΕ, παρατηρείται ότι συμβαίνει το αντίστροφο.

Παράλληλα, η αποτελεσματικότητα επηρεάζεται από το επιστημονικό δυναμικό και τις υποδομές της Επιτροπής Ανταγωνισμού. Είναι επιτακτική ανάγκη να γίνεται χρήση των ανωτέρω ώστε η Επιτροπή να μπορεί πραγματοποιεί ελέγχους και έρευνες των αγορών. Παρόλα αυτά οι δυνατότητες είναι μικρές εν συγκρίσει με τον όγκο του προβλήματος που συναντάται στη χώρα. Ο χαρακτήρας της οικονομίας και των αγορών στην Ελλάδα εντείνει τη δημιουργία των συμπαιγνιών. Συνοψίζοντας, είναι σαφές ότι ο τρόπος αντιμετώπισης των συμπαιγνιών βρίσκεται σε δυσμενή θέση.

2.2 Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού

2.2.1 Γενικά

Στην Ελλάδα η Επιτροπή Ανταγωνισμού έχει ως κύριο μέλημα την διατήρηση της ορθής λειτουργίας της αγοράς και της αέναης εφαρμογής του ενωσιακού και του εθνικού δικαίου περί ανταγωνισμού. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού υφίσταται ως Ανεξάρτητη Αρχή και διαθέτει οικονομική και διοικητική αυτάρκεια. Ο βασικότερος σκοπός της αποτελεί η συντήρηση ή η διόρθωση της εύρυθμης ανταγωνιστικής διάρθρωσης στην αγορά. Για την υλοποίηση του σκοπού, αναζητεί και καταδικάζει τις εναρμονισμένες πρακτικές οι οποίες περιορίζουν τον ανταγωνισμό και φροντίζει για την εξάλειψη των εμποδίων εισόδου στην αγορά, ώστε η αγορά να είναι ελεύθερη για το σύνολο των εταιρειών.

Είναι ευρέως γνωστό ότι η Επιτροπή ανταγωνισμού ασχολείται με εναρμονισμένες πρακτικές, συμπαιγνίες και καταχρηστικές πρακτικές εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης. Με άλλα λόγια, είναι ο αρμόδιος φορέας για την επιβολή προστίμων, χρηματικών ποινών και κυρώσεων σε παραβατικές συμπεριφορές επιχειρήσεων που βλάπτουν τον ανταγωνισμό άλλα και σε περιπτώσεις που αναμένεται να είναι ζημιογόνες προς το δημόσιο συμφέρον.

Πηγή: Φαφαλιού Ε. και Πολέμης Μ. (2016). *Σύγχρονα Θέματα Βιομηχανικής Πολιτικής: Θεωρία & Μελέτες περιπτώσεων*.

Διάγραμμα 2: Αρμοδιότητες Επιτροπής Ανταγωνισμού

Τα στελέχη της Επιτροπής Ανταγωνισμού ωφελούνται από λειτουργική και προσωπική αυτάρκεια και όταν ασκούν τις δικαιοδοσίες τους δρουν υπό το πρίσμα της συνείδησης τους και της νομοθεσίας. Τα τακτικά και τα αναπληρωματικά μέλη απαγορεύεται να δραστηριοποιούνται κάνοντας κάποιο άλλο επάγγελμα που δε συμβαδίζει με τις αρμοδιότητες τους. Εξαιρείται η ενασχόληση τους ως μέλη ΔΕΠ των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, τα οποία συμβαδίζουν απόλυτα με την ιδιότητα τους. Τέλος, όλα τα μέλη της Επιτροπής στο σύνολό τους υποχρεούνται να τηρούν την εχεμύθεια και την εμπιστευτικότητα.

Αποτελεί άξιο απορίας ποια είναι η πηγή των εσόδων της Επιτροπής Ανταγωνισμού. Αναλυτικότερα, η κύρια πηγή εσόδων είναι το 1% επί του μετοχικού κεφαλαίου από την ίδρυση ή της αύξηση αυτού στις ανώνυμες εταιρείες. Τα ως άνω χρήματα εισπράττονται για χάρη της Επιτροπής και η κατάθεση τους πραγματοποιείται σε συγκεκριμένο τραπεζικό λογαριασμό, όπου φέρει αποκλειστικό δικαίωμα αυτών. Απαιτείται να διατηρεί έγγραφα που περιέχουν τους ισολογισμούς και τους κύκλους εργασιών, ώστε να είναι εφικτό να πραγματοποιηθεί ο έλεγχος από τους ορκωτούς λογιστές. Συνεπώς τα παραπάνω δεδομένα απαραίτητως πρέπει να δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα της Επιτροπής και στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.

2.2.2 Εξουσίες Επιτροπής Ανταγωνισμού

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού, βασισμένη στον νόμο 3959 άρθρο 25, για να γίνει αποτελεσματικότερη και να εντείνει τις εξουσίες της ως προς την επιβολή κυρώσεων, της παρέχονται πληθώρα εξουσιών επιβολής κυρώσεων σύμφωνα με την κρίση της. Σε περίπτωση εντοπισμού αθέτησης των άρθρων 1⁵ και 2⁶ και μη τήρησης των εταιρειών τα άρθρα 101 και 102 της Συνθήκης λειτουργίας της ΕΕ δύναται να:

- Να κάνει συστάσεις έναντι του ζητήματος.
- Να επιβάλει στα εμπλεκόμενα μέρη την λήξη των παραβατικών συμπεριφορών και την αποφυγή της παράβασης μελλοντικά.
- Να προσδιορίσει τα απαραίτητα διαρθρωτικά ή συμπεριφορικά μέτρα.
- Να υποχρεώσει τις παραβατικές επιχειρήσεις να καταβάλουν πρόστιμο.
- Να προειδοποιήσει για μελλοντική επιβολή προστίμου σε περίπτωση μη παύσης ή επανάληψης της παραβατικής συμπεριφοράς.

2.2.3 Στάδια διερεύνησης και μεθοδολογία

Η επαλήθευση του κατά πόσο ορισμένες πρακτικές που ακολουθούν οι εταιρείες, καταλήγουν σε περιορισμό του ανταγωνισμού και της ευημερίας πραγματοποιείται με κάποια μεθοδολογία από την Επιτροπή Ανταγωνισμού. Τα στάδια διερεύνησης της ανωτέρω μεθοδολογίας πρόκειται να αναφερθούν παρακάτω:

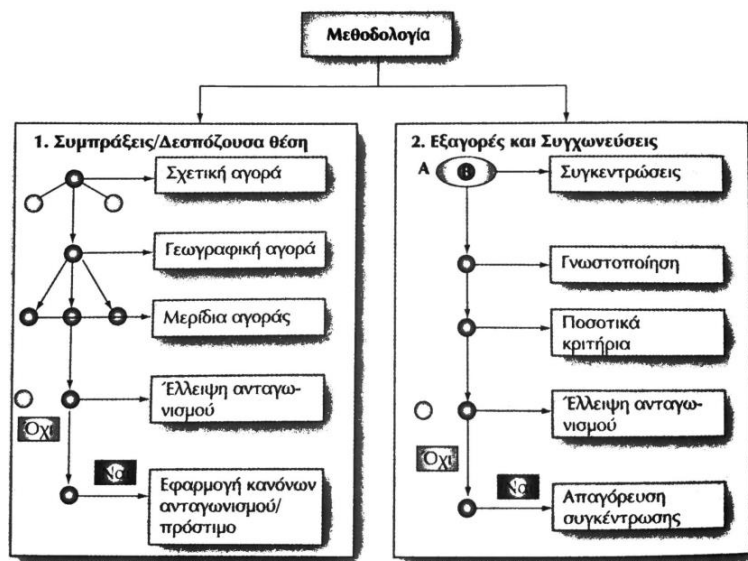
- Καθορισμός της σχετικής αγοράς όπου πραγματοποιείται η αξιολογηθείσα πρακτική. Ο καθορισμός της εμπεριέχει τον εντοπισμό των

⁵ Αφορά τις παράνομες συμπράξεις.

⁶ Αφορά την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης.

ανταγωνιστικών αγαθών καθώς και των γεωγραφικών τμημάτων όπου συντελείται ο ανταγωνισμός.

- Εκτίμηση των μεριδίων αγοράς και έρευνα σχετικά με την εύρεση του αν η αξιολογηθείσα εταιρεία διαθέτει σημαίνουσα οικονομική δύναμη στην αγορά ή αν διευκολύνει το σχηματισμό Μονοπωλιακής ισχύος κατά το ενδεχόμενο συγχώνευσης.
- Εξέταση της πρακτικής σχετικά με το αν δύναται να καταλήξει σε σημείων περιορισμό του ανταγωνισμού και ελάττωση της ευημερίας. Αν αποδειχθεί ότι είναι κάτι που συμβαίνει, η πρακτική απαγορεύεται ρητά ή γίνεται αποδεκτή με περιορισμούς.

Πηγή: Φαφαλιού Ε. και Πολέμης Μ. (2016). Σύγχρονα Θέματα Βιομηχανικής Πολιτικής: Θεωρία & Μελέτες περιπτώσεων.

Διάγραμμα 3: Μεθοδολογία εξέτασης υποθέσεων πολιτικής ανταγωνισμού.

2.3 Νομοθετικό πλαίσιο ανταγωνισμού

2.3.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Το Δίκαιο του Ανταγωνισμού ασχολείται με τους νόμους που εμπίπτουν στην μεταχείριση:

- Πρακτικών που διαθέτουν μονομερή χαρακτήρα από εταιρείες οι οποίες έχουν σημαίνουσα μονοπωλιακή ισχύ.
- Συμπράξεις μεταξύ των επιχειρήσεων.

Τα παραπάνω μετριάζουν τον ανταγωνισμό και έχουν αποφαιτικό αντίκτυπο στην ευημερία των καταναλωτών. Η νομοθεσία που αφορά τη διόρθωση καταστάσεων “εκ των υστέρων”⁷ είναι γνωστή ως antitrust law και άπτεται σε συμπαιγνίες που συνάπτουν οι επιχειρήσεις. Ενώ η νομοθεσία που αφορά την πρόληψη καταστάσεων “εκ των προτέρων”⁸ ονομάζεται mergers law και αναφέρεται σε συγκεντρώσεις⁹ οι οποίες έχουν ως βασικό σκοπό την αύξηση της μονοπωλιακής ισχύος των συμβαλλόμενων εταιρειών.

Η πρώτη εμφάνιση που διατέλεσε το Δίκαιο του ανταγωνισμού ήταν στις ΗΠΑ κατά το έτος 1890 με τον νόμο ονόματι Sherman Act ο οποίος θεσπίστηκε για την μεταχείριση των ρητών συμπαιγνιών. Αρκετά χρόνια αργότερα έφτασε στην Ευρώπη το Δίκαιο του ανταγωνισμού, ωστόσο αποτέλεσε έναν από τους πρωταρχικούς παράγοντες της Συνθήκης Ίδρυσης Ευρωπαϊκής Κοινότητας¹⁰ τα πρώτα άρθρα ήταν το 81 που αφορούσε τις συμπαιγνίες και το 82 που αναφερόταν σε κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης. Πλέον έχουν αντικατασταθεί με τα σημερινά άρθρα 101 και 102 αντίστοιχα. Στον Ελλαδικό χώρο η κάλυψη του ανταγωνισμού ελεγχόταν από το νόμο 703/1977 ο οποίος αντικαταστάθηκε από τον 3959/2011. Τα άρθρα του προαναφερθέντος νόμου ταυτίζονται με τα αντίστοιχα του ενωσιακού κανονισμού. Το άρθρο υπ’ αριθμών 1 αφορά θέματα Εναρμονισμένων Πρακτικών και Συμπαιγνιών, το άρθρο υπ’ αριθμών 2 την κατάχρηση

⁷ Ex-post.

⁸ Ex-ante.

⁹ Συγχωνεύσεις και Εξαγορές.

¹⁰ Μετονομάστηκε σε Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).

Δεσπόζουσας Θέσης και το άρθρο υπ' αριθμών 5 τις Συγκεντρώσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι πλέον, η Πολιτική Ανταγωνισμού συγκροτεί την απαρχή της μικροοικονομικής επέμβασης στις αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και σε μια πληθώρα υποανάπτυκτων χωρών.

2.3.2 Δίκαιο ανταγωνισμού στις ΗΠΑ

Η απαρχή του Δικαίου του Ανταγωνισμού στις ΗΠΑ προήλθε από μια σειρά νόμων τον Sherman Act¹¹, τον Clayton Act¹² και τον Federal Trade Commission Act¹³, με τους δύο τελευταίους να έπονται του πρώτου. Οι νόμοι αυτοί έκαναν την εμφάνιση τους κατά τη διάρκεια συνεχών ανακατατάξεων στην βιομηχανία της Αμερικής, οι οποίες λόγω των συγχωνεύσεων κατέληξαν στο σχηματισμό μεγάλων εταιρειών. Ο όγκος των συγχωνεύσεων κατά το διάστημα 1890 με 1900 θεωρήθηκε ο μείζων στην ιστορία της Αμερικής.

Οι βασικότερες διατάξεις του νόμου Sherman Act αποτελούν οι 1 και 2. Πιο συγκεκριμένα, η Διάταξη 1 σχετίζεται με τις συμπαιγνίες και αναφέρει ρητά ότι οποιαδήποτε μορφή συμπαιγνίας η οποία ενδέχεται να παρεμποδίσει το εμπόριο μεταξύ Πολιτειών, χωρών θεωρείται παράτυπο καθώς επίσης και κάθε φυσικό πρόσωπο που εμπλέκεται θα τιμωρείτε με πρόστιμο, φυλάκιση ή και συνδυασμό των δύο. Η Διάταξη 2 δηλώνει ότι οποιοδήποτε άτομο μονοπωλήσει ή κάνει νύξη για να μονοπωλήσει, να συμπράξει με άλλα πρόσωπα για τη σύσταση μονοπωλίου σε μέρος του εμπορίου μεταξύ χωρών, Πολιτειών λογίζεται ως ένοχος.

Το ως άνω άρθρο άφηνε κάποια γκρίζα σημεία και παρουσίαζε αοριστίες στην εκφορά του, ως επακόλουθο αυτού ήρθε η ψήφιση των άρθρων Clayton Act και Federal Trade Commission Act. Ειδικότερα, ο νόμος Clayton Act εστιάζει ιδιαίτερος στα άρθρα 2, 3, 7 και 8. Το άρθρο 2 αποκλείει την διακριτική τιμολόγηση¹⁴, η οποία οδηγεί στην

¹¹ 1890.

¹² 1914.

¹³ 1914.

¹⁴ Price discrimination.

μείωση του ανταγωνισμού και της ευημερίας του καταναλωτή. Το άρθρο 3 εμποδίζει τις συμφωνίες αποκλειστικής αντιπροσώπευσης¹⁵ και τη χρησιμοποίηση των συνδεδεμένων πωλήσεων¹⁶. Το άρθρο 7 αποκλείει την πραγματοποίηση συγχωνεύσεων οι οποίες επιδρούν αρνητικά κατά του ανταγωνισμού. Το άρθρο 8 εμποδίζει την εμπλοκή του ίδιου φυσικού προσώπου στη διοίκηση δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων που είναι ανταγωνιστές. Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά το έτος 1936, επήλθε ένας τροποποιητικός αντιμονοπωλιακός νόμος, του άρθρου 2 του νόμου Clayton Act, ο Robinson – Patman. Ο νόμος αυτός έχει χαρακτηριστεί ως αντιφατικός, μιας και λειτούργησε υποστηρικτικά σε περιπτώσεις κάλυψης μεμονωμένων ανταγωνιστών. Τέλος, ο νόμος Clayton έλαβε την τελική του τροποποίηση το έτος 1950 με τον νόμο Celler – Kefauver. Ο τελευταίος είχε ως βασικό σκοπό την μεταρρύθμιση του άρθρου 7, ο οποίος απέκτησε μια ισχύ προς τον χειρισμό των συγχωνεύσεων που ενεργούν κατά του ανταγωνισμού.

Η νομοθετική πράξη Federal Trade Commission Act συμπεριλαμβάνει μια σημαίνουσα διάταξη, την διάταξη 5. Η ως άνω διάταξη παρακωλύει τις συνεργίες, τα άτομα και τις επιχειρήσεις από τη χρησιμοποίηση ανεπίτρεπτων- αθέμιτων πρακτικών που σχετίζονται με τον ανταγωνισμό στο εμπόριο.

¹⁵ Επιβάλλουν στον αγοραστή να προμηθεύεται αποκλειστικά και μόνο από έναν προμηθευτή την ποσότητα που επιθυμεί.

¹⁶ Εξαναγκάζουν τον αγοραστή να προμηθευτεί ένα αγαθό Α, ούτως ώστε να λάβει το αγαθό Β.

2.3.3 Δίκαιο ανταγωνισμού στην ΕΕ

Το Δίκαιο του ανταγωνισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση θεμελιώθηκε με το άρθρο 81 της Συνθήκης Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων¹⁷, το οποίο εμπόδιζε συμπαιγνίες, εναρμονισμένες πρακτικές και προθέσεις συμπράξεων εταιρειών, που στόχευαν στην αλλοίωση του ανταγωνισμού. Επιπροσθέτως, το άρθρο 82 της ίδιας Συνθήκης που επικρίνει την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης.

Η έλευση των άρθρων 101 και 102 της Συνθήκης Λειτουργίας της ΕΕ¹⁸ αντικατέστησε τα 81 και 82 αντίστοιχα. Το άρθρο 101 αναγράφει ότι οι οριζόντιες συμπαιγνίες ανάμεσα σε ανταγωνιστές που οδηγούν σε νόθευση του ανταγωνισμού και οι κάθετες συμφωνίες ανάμεσα σε εταιρείες που λειτουργούν σε διαφορετικά επίπεδα της εφοδιαστικής αλυσίδας χρήζουν απαγόρευσης. Οι συμπαιγνίες που απαγορεύει το συγκεκριμένο άρθρο αφορούν ανεξαιρέτως τις ρητές αλλά και τις σιωπηρές συμφωνίες. Το άρθρο 102 άπτεται στην κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης από επιχειρήσεις οι οποίες διαθέτουν σημαντική μονοπωλιακή ισχύ, ωστόσο αποκλείει τις επιχειρήσεις που δεν έχουν δεσπόζουσα θέση στην αγορά αλλά χρησιμοποιούν καταχρηστικές πρακτικές και επιδιώκουν με κάθε τρόπο τη γένεση δεσπόζουσας θέσης. Αναφορικά με τις καταχρηστικές πρακτικές που οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν, πλήττουν εξίσου τους καταναλωτές και την ευημερία στο σύνολο της. Η εκμετάλλευση διαφοροποιείται σε 2 διαφορετικές κατηγορίες. Η πρωταρχική κατηγορία έχει σαν βασικό στόχο την κατάχρηση για τον αποκλεισμό των ανταγωνιστών από την αγορά. Ενώ η εναλλακτική στοχεύει στην εκμετάλλευση των τελικών καταναλωτών διαμέσου της αέναης αύξησης των τιμών.

¹⁷ ΣυνθΕΚ.

¹⁸ ΣΛΕΕ.

2.3.4 Δίκαιο ανταγωνισμού στην Ελλάδα

Η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού αποτελούσε το κατάλληλο όργανο για την επιτέλεση του νόμου υπ' αριθμών 703/1999 για την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού στο κράτος της Ελλάδας. Η βασική ασχολία του άρθρου 1 ήταν οι εναρμονισμένες πρακτικές και οι συμπαιγνίες, του άρθρου 2 η κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης και του άρθρου 3 οι Συγκεντρώσεις. Ως επακόλουθο του νόμου αυτού ήταν ο τροποποιητικός 3959/2011 ο οποίος βρίσκεται σε ισχύ έως σήμερα με ορισμένες μεταρρυθμίσεις που προέκυψαν με τους 4013/2011 και 4072/2012.

Με γνώμονα το άρθρο 1 του νόμου 3959/2011 απαγορεύονται οι συμπαιγνίες στο σύνολο τους καθώς και οι εναρμονισμένες πρακτικές που έχουν ως επίπτωση τη νόθευση του ανταγωνισμού. Η εκτίμηση αντιανταγωνιστικών πρακτικών που εμπίπτουν στο άρθρο 1 συγκαταλέγει δύο τμήματα. Στο αρχικό τμήμα εξετάζεται αν ο χαρακτήρας της συμπαιγνίας οδηγεί σε αντιανταγωνιστικές απόρροιες. Στο δεύτερο τμήμα, που αρχίζει μετά την επιβεβαίωση του ότι η συμπαιγνία νοθεύει τον ανταγωνισμό, καθορίζεται ο όγκος των αποτελεσματικότητας που πηγάζουν από τη συμπαιγνία και κρίνεται αν τα θετικά αποτελέσματα εξισορροπούν τις αντιανταγωνιστικές συνέπειες.

Θα ήταν σκόπιμο να αναφερθούν ορισμένες πρακτικές που εξαιρούνται από την παράγραφο 3 των άρθρων 101 ΣΛΕΕ και 1 του ν. 3959/2011¹⁹. Η επιτροπή ανταγωνισμού είναι αναγκαίο να εξετάσει τις πρακτικές βασισμένη σε τέσσερις προϋποθέσεις, οι οποίες αν είναι σε ισχύ σωρευτικά εξαιρούνται από τα ως άνω άρθρα:

- Αποτελεσματικότητες που πηγάζουν από τις ενέργειες των εταιρειών²⁰.
- Κάλυψη των καταναλωτών με σημαντικό κομμάτι των θετικών απολήξεων που ανακύπτουν.
- Μη υποχρέωση των εταιρειών να υποβληθούν σε μη αναγκαίες οριοθετήσεις για την επίτευξη των ανωτέρω σκοπών.

¹⁹ Τα δύο αυτά άρθρα ομοιάζουν στην συγκεκριμένη παράγραφο.

²⁰ Εξέλιξη της παραγωγής ή της οικονομικής προόδου ή της διανομής των ειδών.

- Μη νόθευση του ανταγωνισμού.

Κατά τη διαδικασία της εξέτασης της πρώτης προϋπόθεσης κρίνεται αξιόλογο να εξετασθεί η πιθανότητα επίτευξης, ο καθορισμός του χρόνου και ο όγκος της θετικής απόληξης. Στη συνέχεια, η δεύτερη προϋπόθεση στοχεύει στην βελτίωση του πλεονάσματος που σχετίζεται με τους καταναλωτές. Στην τρίτη προϋπόθεση εξετάζεται αν οι θετικές απολήξεις της πρακτικής δύναται να επιτελεστούν αποκλειστικά και μόνο μέσω της πρακτικής και όχι με κάποιον διαφορετικό τρόπο. Τέλος, κατά την εξέταση της τέταρτης κατά σειρά προϋπόθεσης χρειάζεται να αξιολογηθεί αν η συμπαιγνία και οι μετριασμοί που ανακύπτουν δεν καλύπτουν μεγάλο τμήμα των αγαθών της αγοράς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Συμπαιγνίες μεταξύ των επιχειρήσεων

3.1 Γενικά

Υποστηρίζεται συχνά ότι στις ολιγοπωλιακές αγορές, οι επιχειρήσεις ανεπηρέαστες η μια από την άλλη, επιθυμώντας να πολλαπλασιάσουν το μερίδιο τους στην αγορά, μειώνουν τις τιμές και στη συνέχεια ακολουθούν την ίδια στρατηγική και οι ανταγωνιστές τους, ώστε να μην στερηθούν το δικό τους μερίδιο. Οι τιμές θα ελαττωθούν, χωρίς να επακολουθήσει κάποια μεγέθυνση στα μερίδια αγοράς. Με άλλα λόγια, οι εταιρείες έχοντας ως γνώμονα την αύξηση του Market Power στην αγορά πολλές φορές καταλήγουν στη σύναψη συμφωνιών με τρίτες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ίδια ή σε άλλη αγορά και δύναται να πλησιάσουν το μονοπωλιακό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, ακολουθώντας την παραπάνω πρακτική αμφότερες ωφελούνται σε βάρος των καταναλωτών οι οποίοι ζημιώνονται κατά πολύ. Σε οικονομικούς όρους τέτοιες πρακτικές αποδίδονται με τον όρο «συμπαιγνίες», ενώ στους νόμους που σχετίζονται με τον ανταγωνισμό γίνεται χρήση των όρων «συνεργασίες επιχειρήσεων», «εναρμονισμένες πρακτικές» και «συμφωνίες επιχειρήσεων». Σε περιπτώσεις συμπαιγνίας, η επέκταση της Μονοπωλιακής Δύναμης επιδρά αρνητικά στην περί καταναλωτών ευημερία και είναι κάτι που αποτρέπεται από τις Αρχές Ανταγωνισμού.

Η συμφωνία ανάμεσα στις εταιρείες προσδιορίζει την συλλογική τους δραστηριότητα και μετριάξει την ελευθερία τους ως ξεχωριστές οντότητες στην αγορά. Μέσα από τη σύναψη της συμφωνίας, στην οποία καθορίζονται με πιστότητα και ορθότητα οι κανονισμοί της συμφωνίας ανάμεσα στις εταιρείες που συνεργάζονται, η συμπαιγνία λογίζεται ως τετελεσμένη, μολονότι οι εταιρείες εκδηλώνουν την από κοινού επιθυμία τους να ενεργήσουν στην αγορά με έναν προδιαγεγραμμένο τρόπο. Τα στελέχη των

επιχειρήσεων πραγματοποιούν συναντήσεις όπου συναποφασίζουν τους όρους της συμπαιγνίας που θα διατελέσουν στην αγορά του αγαθού, σύμφωνα με την επιθυμία του συνόλου των μελών. Ωστόσο ορισμένες επιχειρήσεις που φαίνεται να διαφωνούν και δεν πειθαρχούν με τις απόρροιες της σύμπραξης, δεν αντιδρούν επίσημα, τότε θεωρείται ότι συμφωνούν σιωπηρά στην υπόσταση της και λογίζονται ως μέλη της συμπαιγνίας.

Στην οικονομική θεωρία, οι συμπαιγνίες ανάμεσα στις επιχειρήσεις δύναται να συναρτώνται σε ρητές συμπαιγνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές²¹. Ως συμπαιγνία ορίζεται η άσκηση μονοπωλιακής ισχύος και αύξησης των τιμών, από τις επιχειρήσεις, πάνω από το επίπεδο του ανταγωνισμού.

Η συμπαιγνία δύναται να λάβει τις παρακάτω εκφάνσεις:

- Συνεργατικές συμπαιγνίες τύπου cartel: Οι συγκεκριμένες λογίζονται ως επίσημες, συγκροτούν την αποκλειστική θεσμική απεικόνιση συμφωνίας.
- Κρυφές συμπαιγνίες ανάμεσα στις εταιρείες: Άπτονται σε ρητές συμφωνίες αλλά μη δημόσιες. Απαρτίζουν το εξαγόμενο συμπέρασμα της συλλογικής αξιολόγησης και μεταχείρισης της τιμολογιακής πολιτικής των εταιρειών σε διάφορες συναντήσεις που λαμβάνουν χώρα για την έκβαση του αποτελέσματος αυτού.
- Σιωπηρές συμπαιγνίες ανάμεσα στις εταιρείες: Στη συγκεκριμένη κατηγορία συμπεριλαμβάνονται οι μη ρητές συμφωνίες άνευ ανταλλαγής πληροφοριών και απευθείας επικοινωνίας μεταξύ των μελών, όπου οι εταιρίες καταλήγουν, λόγω του ότι είτε οι στρατηγικές είναι εστιακά σημεία, είτε για ιστορικούς λόγους.

Αξίζει να αναφερθεί ότι η συμπαιγνία ανάμεσα στους οργανισμούς, που εντοπίζονται στο ίδιο ή σε διαφορετικό επίπεδο της παραγωγικής αλυσίδας, υπάρχει όταν τα μέρη που συμμετέχουν επιδοκιμάζουν στο σύνολο τους ένα πλάνο, που προσδιορίζει τον χαρακτήρα της από κοινού δραστηριότητας τους στην αγορά. Επομένως, η συμφωνία δύναται να θεωρηθεί:

²¹ Σιωπηρές συμπαιγνίες.

- Κάθετη: όταν συμπράττουν οργανισμοί που ενεργούν σε ξεχωριστό παραγωγικό στάδιο, με άλλα λόγια έχουν μια σχέση αγοραστή – προμηθευτή. Τέτοιου είδους συμπαιγνίες δύναται να χρησιμοποιηθούν για να επιτευχθεί η κατάτμηση της αγοράς και να παρακωλυθεί η είσοδος νέων εταιρειών, οι οποίες πρόκειται να εντείνουν τον ανταγωνισμό και να ελαττώσουν τις τιμές. Αναφορικά με τη διάρθρωση μιας κάθετης συμπαιγνίας δύναται να είναι διμερής, τριμερής ή ακόμη και πολυμερής²². Οι βασικότερες ωφέλειες που επέρχονται από τις κάθετες συμπράξεις είναι η επίλυση του ζητήματος του ελεύθερου αναβάτη²³, η δραστική τιμολόγηση και τα κίνητρα για εντατικό αγώνα ως προς την αύξηση των πωλήσεων. Από την άλλη, μια αρνητική απόρροια που εντοπίζεται αποτελεί η επιβολή τους σε αγορές με περιορισμένο ανταγωνισμό, εξαιτίας της ύπαρξης σημαντικής θέσης στην αγορά ενός από τους εμπλεκόμενους.
- Οριζόντια: όταν συμπράττουν οργανισμοί που ενεργούν στο ίδιο παραγωγικό στάδιο, με άλλα λόγια έχουν μια σχέση των ανταγωνιστών. Δύναται να δημιουργήσουν σημαντικές δυσκολίες στον ανταγωνισμό²⁴ αλλά και σημαίνοντα οικονομικά κέρδη, λόγω του ότι οι εμπλεκόμενες εταιρείες αποτυγχάνουν να προσαρμόζονται στις συνεχείς αλλαγές που υφίστανται το ανταγωνιστικό περιβάλλον μέσα από την εξοικονόμηση των εξόδων και τον διαχωρισμό των ρίσκων. Τέλος είναι αξιοσημείωτη η συμφωνία μεταξύ μεσαίων και μικρών οργανισμών, μιας και αυτό απαρτίζει το αποκλειστικό τους μέσο για τον εναρμονισμό τους με τις ραγδαίες εξελίξεις που υφίστανται η αγορά.

²² Π.χ. συμφωνία παραγωγού – χονδρεμπόρου – λιανεμπόρου.

²³ Free riding problem: Όταν κάποιος δράττονται από την κοινή προσπάθεια άλλων δίχως να συμβάλλουν σε αυτήν.

²⁴ Λ.χ. συμφωνία σχετικά με τον προσδιορισμό των τιμών ή της παραγόμενης ποσότητας, τον διαχωρισμό των αγορών και των πελατών και την ενίσχυση της δύναμης στην αγορά.

3.2 Σιωπηρές συμπαιγνίες

3.2.1 Περιγραφή σιωπηρών συμπαιγνιών

Οι σιωπηρές συμπαιγνίες ορίζονται ως «Οριζόντιες συνεργασίες ανάμεσα σε επιχειρήσεις της αγοράς δίχως να υπάρχει κάποια μορφή σύμπραξης ή άμεση επικοινωνία ανάμεσα τους». Στις σιωπηρές – άτυπες συμπαιγνίες οι επιχειρήσεις ακολουθούν μια συγκεκριμένη στρατηγική δίχως επίσημη γραπτή συμφωνία, συμπράττουν και καταφέρνουν να πλησιάσουν πολύ μεγάλα κέρδη σε αντίθεση με το να συντελούσαν πολέμους τιμών. Μεγάλοι οργανισμοί δύναται ανεπηρέαστα να αποφασίσουν να ενεργήσουν σαν να είχε προηγηθεί κάποια συμφωνία ανάμεσα τους δίχως να έχει πραγματοποιηθεί κάποια συνάντηση. Είναι γνωστό ότι δεν υφίσταται καμία επικοινωνία ανάμεσα στους οργανισμούς που ακολουθούν τις στρατηγικές τους με αυτάρκεια και χωρίς κάποια δέσμευση. Κάθε μια εκ των εταιρειών θα ήταν αναμενόμενο να μετριάσει την παραγωγή της ελπίζοντας ότι και οι λοιπές επιχειρήσεις θα πράξουν αντίστοιχα. Είναι ανάγκη στα ολιγοπώλια οι εταιρείες να παρατηρούν και να λαμβάνουν υπόψη τις ενέργειες των ανταγωνιστών. Στις περιπτώσεις όπου οι εταιρείες σε ένα ολιγοπώλιο δρουν συντονισμένα χωρίς να υφίσταται κάποια ρητή συμπαιγνία, οδηγούνται στη λήψη μιας συντονισμένης απόφασης, που ονομάζεται σιωπηρή συμπαιγνία²⁵.

Παρόλο που οι οργανισμοί δεν εκδηλώνουν την υιοθέτηση κάποιας συνεργατικής στρατηγικής, καταλήγουν σε συντονισμένα αποτελέσματα²⁶, γι' αυτό το λόγο φέρουν τον χαρακτηρισμό «σιωπηρές». Με γνώμονα το ότι οι συμφωνίες δεν είναι νόμιμες, αυτού του είδους οι συμφωνίες είναι αρκετά σημαντικές για τους οργανισμούς που μετέχουν σε αυτές. Οι επιχειρήσεις χρειάζεται να διαθέτουν την ικανότητα να αντιληφθούν την ενδεχόμενη, μελλοντική και αντιδραστική συμπεριφορά των λοιπών επιχειρήσεων που είναι μέρη της συμπαιγνίας, ώστε να διατηρηθεί η εύρυθμη λειτουργία της συμφωνίας.

²⁵ Tacit collusion.

²⁶ Τα αποτελέσματα αυτά δύναται να αφορούν τις ποσότητες που παράγονται και τις τιμές που καθορίζονται.

Είναι γεγονός ότι η σιωπηρή συμπαιγνία δύναται να δημιουργηθεί σε περίπτωση που παρατηρούνται αλληπάλλληλες αλληλεπιδράσεις. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι οργανισμοί είναι εφικτό να επιλέξουν και να κρατήσουν τις τιμές σε υψηλά επίπεδα σιωπηρά, χωρίς να υφίσταται κάποια επικοινωνία μεταξύ τους, και έχοντας ως γνώμονα ότι οποιαδήποτε νύξη για παρέκκλιση θα προκαλέσει αντίποινα από τους ανταγωνιστές. Τα αντίποινα συμβολίζουν την αντενέργεια των λοιπών μερών της σιωπηρής συμπαιγνίας, σε περίπτωση αθέτησης της συμφωνίας. Κατά συνέπεια, οι εταιρείες ίσως επιστρέψουν στα ανταγωνιστικά επίπεδα για ένα ορισμένο διάστημα, σαν αντενέργεια στην αθέτηση ενός ανταγωνιστή εκ των συμπαιγνιακών τιμών. Μέσα από αυτόν τον τρόπο, η αλληλεπίδραση κάνει τις εταιρείες να κρατούν τις τιμές σε μονοπωλιακά επίπεδα και αρκετά πιο υψηλά από τα θεμιτά μιας μονομερούς συμπεριφοράς.

Στα περιστατικά των σιωπηρών συμπαιγνιών δεν είναι εύκολο να εντοπισθούν και να συγκεντρωθούν στοιχεία συνεργασίας ανάμεσα στις εταιρείες. Ειδικότερα, η Επιτροπή Ανταγωνισμού θα χρειαστεί να χρησιμοποιήσει άλλα μέσα και διαδικασίες για να εξιχνιάσει συμπαιγνιακές πρακτικές, καθώς δεν υφίστανται τεκμήρια που να αποδεικνύουν κάποια βούληση για συμφωνία ανάμεσα στις εταιρείες. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού ως τρόπο διερεύνησης μιας σιωπηρής συμπαιγνίας, θα μπορούσε να αξιολογήσει τη δομή της ολιγοπωλιακής αγοράς, καθώς και να ερευνήσει μια ενδεχόμενη συμπαιγνία μέσα από τα γνωρίσματα της.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι μέσα από την αποτροπή εναρμονισμένων πρακτικών διαφυλάσσεται η αυτονομία των οργανισμών την περίοδο που σχηματίζουν την οικονομική τους πολιτική. Οι συμφωνίες ανάμεσα στις εταιρείες, δίχως να συνάπτουν κάποια σύμβαση, υποκαθιστούν σκόπιμα τις απειλές που δύναται να προκαλέσει ο ανταγωνισμός με την συμπαιγνία των επιχειρήσεων. Οι εταιρείες ενεργούν συντονισμένα και κάτι τέτοιο δύναται να εγείρει συνάμα θετικό²⁷ και αρνητικό²⁸ αντίκτυπο.

Αναφορικά με την απόδειξη των τεκμηρίων της εναρμονισμένης πρακτικής υφίσταται σχετική ευχέρεια, εφόσον αυτό δημοσιοποιείται και παίρνει τη μορφή της

²⁷ Π.χ. την συντονισμένη και τη συχνή αύξηση των τιμών των αγαθών που παράγονται ή πωλούνται από τις εταιρείες.

²⁸ Π.χ. απόρριψη πώλησης, η οποία προσφέρεται από περισσότερες εταιρείες που ανήκουν στον ίδιο κλάδο.

κοινής δράσης. Από την άλλη το τεκμήριο της βούλησης των εταιρειών που μετέχουν στη συμφωνία βασίζεται μονάχα σε ενδείξεις²⁹. Σε περίπτωση που εντοπιστεί κάποια όμοια συμπεριφορά ανάμεσα στις επιχειρήσεις δύναται να χαρακτηριστεί ως εναρμονισμένη πρακτική αν αυτό αποτελεί τη μοναδική δικαιολογημένη ερμηνεία της παράλληλης συμπεριφοράς, αφού πραγματοποιηθούν όλες οι απαραίτητες έρευνες σχετικά με τα χαρακτηριστικά της αγοράς.

Ελάχιστοι θα μπορούσαν να αρνηθούν ότι οι επιχειρήσεις διαθέτουν αρκετά κίνητρα για να συμμετάσχουν σε μια συμπαιγνία και να ορίσουν μια τιμή που να τους αποδίδει τα μέγιστα δυνατά οφέλη. Εντούτοις, είναι απαραίτητο να υπάρχουν οι αναγκαίες συνθήκες για να καταστεί δυνατή η σύσταση μιας σιωπηρής συμπαιγνίας. Οι συντελεστές που είναι απαραίτητο να ισχύουν για να είναι δυνατή η σύσταση αυτή είναι οι εξής:

- Να είναι εφικτή η εξέταση του τρόπου δράσης των ανταγωνιστών: Συντελεί έναν σημαίνοντα παράγοντα για την υπόσταση της συμπαιγνίας. Έτσι οι εταιρείες είναι εφικτό να προσαρμόσουν τις στρατηγικές τους και να προσδιορίσουν την τιμή που θα ακολουθήσουν ως συμπαιγνία. Επίσης η εξέταση ενισχύει την πιο αποτελεσματική τακτική αποτροπής επικείμενων παρεκκλίσεων εκ της συμπαιγνίας, καθώς οι εταιρείες παρακολουθούν στενά οποιαδήποτε αθέτηση προκύψει.
- Να υφίσταται ένα φερέγγυο πρόγραμμα πρόληψης πιθανών παρεκτροπών: Ο εντοπισμός και η τιμωρία των αθετήσεων είναι απαραίτητα στοιχεία για την εύρυθμη λειτουργία μιας συμπαιγνίας. Το πρόγραμμα αποτροπής πιθανών παρεκκλίσεων χρήζει να είναι επίκαιρο και πιστευτό, για να είναι αξιόπιστη η τιμωρία. Με σκοπό να επιβληθεί εγκαίρως η τιμωρία χρειάζεται να υπάρχει επαρκής διαφάνεια στην αγορά, για να γίνεται νωρίς η εύρεση ενδεχόμενων αποκλίσεων. Ενώ η φερεγγυότητα της τιμωρίας συνιστά μια ισχυρή μείωση των αποδόσεων για την εταιρεία που παρεκκλίνει, συγκριτικά με τις απολαβές που θα είχε σε περίπτωση που έμενε πιστή στην συμφωνία.

²⁹ Π.χ. ανταλλαγή πληροφοριών, συμμετοχή σε κοινές συσκέψεις, εφαρμογή όμοιας εμπορικής δράσης που δεν δύναται να χαρακτηριστεί ως παράλληλη συμπεριφορά.

- Οι συνθήκες της αγοράς είναι απαραίτητο να δρουν υπέρ της βιωσιμότητας της συμπαιγνίας: Οι οργανισμοί δεν επωφελούνται από τη συμπαιγνία αν η διάρκεια της είναι καθορισμένη και βραχυπρόθεσμη, καθώς οι απολαβές θα είναι ελάχιστες. Είναι αναγκαίο να ικανοποιούνται ορισμένες προϋποθέσεις στην αγορά, ώστε να επιτευχθεί η επιθυμητή διάρκεια της συμπαιγνίας. Αρχικά, θα πρέπει να μην υφίσταται κάποια εταιρεία τύπου *maverick*³⁰, λόγω του ότι οι δράσεις της στέκονται εμπόδιο στη σύσταση μιας συμφωνίας. Τα εμπόδια εισόδου στην αγορά επιβάλλεται να είναι ισχυρά και η ισχύς των αγοραστών χρειάζεται να είναι σε χαμηλά επίπεδα.

3.2.2 Διάκριση σιωπηρής συμπαιγνίας-παράλληλης συμπεριφοράς

Συχνά οι επιχειρήσεις μιας ολιγοπωλιακής αγοράς συνηθίζουν να ακολουθούν παραπλήσιες στρατηγικές αποφάσεις, που δεν προέρχονται όμως από ρητές ή σιωπηρές συμπαιγνίες ανάμεσα τους, οφείλονται σε δομικά συστατικά της αγοράς. Ένα κύριο δεδομένο στην επεξήγηση της συμπεριφοράς αυτής αποτελεί η ανυπαρξία κάθε λογής συμφωνίας ανάμεσα στις εταιρείες αυτές.

Κρίνεται απαραίτητο να αναφερθεί το γεγονός ότι η παράλληλη συμπεριφορά δύναται να είναι ευσυνείδητη ή απλή. Στην περίπτωση της ευσυνείδητης παράλληλης συμπεριφοράς θεωρείται ότι αυτή ομοιάζει με την σιωπηρή συμπαιγνία. Από την άλλη, στην περίπτωση της απλής παράλληλης συμπεριφοράς η εξέταση από την Επιτροπή Ανταγωνισμού αποτελεί μια δυσμενή κατάσταση, λόγω της έλλειψης επικοινωνίας ανάμεσα στις εταιρείες.

Μία εύλογη απορία θα αποτελούσε ο τρόπος διάκρισης μιας σιωπηρής συμπαιγνίας με μια παράλληλη συμπεριφορά. Την απάντηση αναμένεται να δώσουν τα δομικά συστατικά και ο χαρακτήρας της αγοράς. Για παράδειγμα, δεν υπάρχει διευκόλυνση του παραλληλισμού των τιμών σε αγορά με ανόμοια αγαθά, κυρίως αν είναι

³⁰ Ονομάζεται η εταιρεία που διαθέτει διαφορετική σύσταση κόστους, ξεχωριστό παραγωγικό δυναμικό και διαφοροποιημένη ποιότητα αγαθού.

σημαντική η διαφοροποίηση των αγαθών. Αν μια μεταβολή του κόστους έχει ως επακόλουθο την μεταβολή της τιμής, δύναται να συμπαρασύρει και τις λοιπές εταιρείες να ενεργήσουν κατ' αυτόν τον τρόπο. Βέβαια, μια συμπεριφορά σαν αυτή δεν πρέπει να θεωρηθεί παράλληλη σε περίπτωση που οι υπόλοιπες εταιρείες της αγοράς δεν διαθέτουν όμοια δομή κόστους, καθώς επίσης και αν στην αγορά δεν μετέχει κάποια εταιρεία που να έχει δεσπόζουσα θέση.

Η διαφάνεια στην αγορά διευκολύνει τη σύναψη συμφωνιών μεταξύ των οργανισμών. Ωστόσο, το επίπεδο της διαφάνειας συγκροτεί ισχυρισμό που ευνοεί την παράλληλη συμπεριφορά και αποκλείει το ενδεχόμενο της συμφωνίας. Τέλος θα πρέπει να αναφερθεί ότι η τακτική απομίμηση της εμπορικής πολιτικής των ανταγωνιστών που δεν δύναται να επεξηγηθεί με άλλο τρόπο, θα λογίζεται ως ευσυνείδητη παράλληλη συμπεριφορά. Από την άλλη, η απουσία της δυναμικής τεχνοτροπίας της στρατηγικής συμπεριφοράς των ανταγωνιστών στην αγορά ελαττώνει το ενδεχόμενο εναρμόνισης τους.

3.3 Ρητές συμπαιγνίες – καρτέλ

3.3.1 Περιγραφή των ρητών συμπαιγνιών

Η προέλευση της λέξης καρτέλ είναι ο γερμανικός όρος Kartelle, ο οποίος ορίζεται ως η συνένωση των παραγωγών. Ο πιο σύντομος ορισμός δόθηκε από τον Liefmann³¹: Τα καρτέλ είναι συνενώσεις που έχουν μονοπωλιακές επιδιώξεις, κάτι το οποίο έχει εγείρει αρκετές συγκρούσεις.

Καρτέλ ονομάζονται οι συμφωνίες ανάμεσα σε δύο ή πάνω από δύο ανταγωνιστές, οι οποίοι επιδιώκουν μία συνεργατική στρατηγική συμπεριφορά ή μια επιρροή δηλωτικών συντελεστών του ανταγωνισμού, με τη χρήση στρατηγικών όπως ο μετριασμός των εισαγωγών ή των εξαγωγών, ο προσδιορισμός είτε των τιμών πώλησης είτε των τιμών

³¹ 1932.

προμήθειας αγαθών, ο καταμερισμός των καταναλωτών και των αγορών, συμπεριλαμβανομένης της αλλοίωσης των διαγωνισμών, η χορήγηση περιοριστικής επιβολής ποσοστών τόσο στην παραγωγή όσο και την πώληση καθώς και οι κινήσεις ανεπίτρεπτου ανταγωνισμού κατά των λοιπών ανταγωνιστών.

Κατά κοινή ομολογία σε περίπτωση που ορισμένες εταιρείες προβούν σε συμφωνία³² για τη μείωση του κινήτρου περί ελεύθερου ανταγωνισμού, είναι προτιμότερο να επιλέξουν την ποσότητα που θα οδηγήσει σε μεγιστοποίηση των συνολικών κερδών, περιορισμό του ανταγωνισμού, μείωση της αβεβαιότητας και έπειτα θα προβούν στο διαμοιρασμό των κερδών ανάμεσα στις εταιρείες. Συχνά, υποχρεώνουν τους καταναλωτές και τους ανταγωνιστές να πληρώνουν περισσότερο για μια χαμηλότερη ποιότητα αγαθών. Προϋποθέσεις για τη δημιουργία ενός καρτέλ αποτελούν η ομοιογένεια του προϊόντος, ισχυρή αλληλεξάρτηση και καλή γνώση των συνθηκών της ζήτησης. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι οργανισμοί συνάπτουν συμφωνίες καταμερισμού της γεωγραφικής αγοράς, ώστε να είναι σαφώς καθορισμένες οι γεωγραφικές περιοχές που αναμένεται να δραστηριοποιηθεί ο κάθε ένας.

Είναι γεγονός ότι σε ένα ολιγοπωλιακό μοντέλο, το Καρτέλ, που έχει ως σκοπό την μεγιστοποίηση των συνολικών κερδών, οι ολιγοπωλητές επιχειρούν μέσα από την επιβολή μιας καθολικής τιμής να αυξήσουν τα κέρδη τους προσεγγίζοντας το μέγιστο, κατέχοντας έκαστος συγκεκριμένο κομμάτι της παραγωγής του κλάδου. Με άλλα λόγια, το καρτέλ αποτελείται από ένα σύνολο οργανισμών που συμφωνούν και συμπεριφέρονται σαν ένας μονοπωλητής και απολαμβάνουν τα μονοπωλιακά κέρδη.

Αποτελεί ισχυρό κίνητρο για τις εταιρείες η εμπλοκή τους σε κάποια συμπαιγνία αν τα κέρδη που αναμένεται να λάβουν από την συμπαιγνία ξεπερνούν το επικείμενο κόστος. Πιο συγκεκριμένα, το επικείμενο κόστος περιέχει το κέρδος που θα έχουν από τη μη σύμπραξη και τις χρηματικές κυρώσεις που θα χρειαστεί να καταβάλουν σε περίπτωση αποκάλυψης της σύμπραξης. Επιπροσθέτως, μια εταιρεία προκειμένου να διαφυλάξει μια στρατηγική συνεργασίας απαιτείται να προσμένει το άμεσο κέρδος³³ της παρέκκλισης από

³² Συμφωνία ως προς την τιμή, τα μερίδια αγοράς, τις στρατηγικές, την ποσότητα κτλ.

³³ Το κέρδος άπτεται στη διαφορά των αποδόσεων που λαμβάνει η εταιρεία όσο μένει πιστή στη συμπαιγνία και των αποδόσεων που λαμβάνει από την παρέκκλιση από την συμπαιγνία.

τη συγκεκριμένη στρατηγική να είναι σε πιο χαμηλό επίπεδο και ως επακόλουθο αυτού η αγορά να καταλήξει στην ανταγωνιστική ισορροπία.

Οι οργανισμοί οδηγούνται στη σύσταση συμπαιγνίας, με βασικό σκοπό την αποφυγή του διλλήματος του φυλακισμένου³⁴. Αναλυτικότερα, οι συμπράξεις στο σύνολο τους επιχειρούν να επεκτείνουν την απόσταση ανάμεσα στην τιμή και το οριακό κόστος, κατ' αυτόν τον τρόπο περιορίζεται η οικονομική αποτελεσματικότητα.

Συνεχίζοντας, τα καρτέλ νόθευσης διαγωνισμών υφίστανται όταν δύο ή περισσότεροι προμηθευτές ανταποκρινόμενοι σε πρόσκληση υποβολής προσφορών συμφωνούν να μην υποβάλουν προσφορά, ή να αποσύρουν μια προσφορά ή να υποβάλουν προσφορά που επιτεύχθηκε κατόπιν συμφωνίας. Το αδίκημα της νόθευσης διαγωνισμών διαπράττεται μόνον εάν ο οργανισμός που προκηρύσσει την πρόσκληση υποβολής προσφορών δεν έχει ενημερωθεί εκ των προτέρων για τη συμφωνία των προμηθευτών. Τα καρτέλ αυτού του τύπου εξαλείφουν τον ανταγωνισμό μεταξύ των προμηθευτών, αυξάνουν το κόστος και βλάπτουν την ικανότητα διεξαγωγής δίκαιων και ανοικτών διαγωνισμών. Το αυξημένο κόστος τελικά μετακυλιεται στους καταναλωτές. Από την άλλη πλευρά τα καρτέλ καθορισμού τιμών υφίσταται όταν δύο ή περισσότερες ανταγωνιστικές επιχειρήσεις συμφωνούν να καθορίσουν τις ίδιες τιμές για αγαθά ή υπηρεσίες.

Αναφορικά με τον καθορισμό των τιμών, υφίσταται αρκετά επιχειρήματα που ισχυρίζονται οι εταιρείες που επιθυμούν να αμυνθούν. Αρχικά, ο καθορισμός των τιμών δύναται να αναχαιτίσει την ύπαρξη του αδίστακτου ανταγωνισμού, αυτό χρησιμοποιείται κυρίως σε κλάδους³⁵ με υψηλό σταθερό κόστος συγκριτικά με το μεταβλητό. Επιπλέον, ο καθορισμός περιορίζει τον κίνδυνο και σταθεροποιεί την οικονομία. Ο μεγάλος κίνδυνός οδηγεί στη μείωση των επενδύσεων, περιορίζει την προσφορά και συμβάλει σε πιο υψηλές τιμές. Επομένως με την ελάττωση του κινδύνου, ο καθορισμός των τιμών δύναται να τονώσει τις επενδύσεις και να αυξήσει την είσοδο ανταγωνιστών στην αγορά.

³⁴ Το δίλλημα του φυλακισμένου πρόκειται να αναλυθεί στην επόμενη υποενότητα.

³⁵ Πχ. Κλάδοι σιδηροδρόμων και χάλυβα.

Είναι απαραίτητο να επισημανθεί ότι όσο ο σχηματισμός, τόσο και η διατήρηση ενός καρτέλ παρουσιάζουν δυσκολίες και διαθέτουν όρους. Αναφορικά με το σχηματισμό μιας συμπαιγνίας χρειάζεται:

- i. Να διαθέτει την ευχέρεια αύξησης τιμών, κάτι που σχετίζεται άμεσα με την καμπύλη ελαστικότητας των συμπραττουσών μελών.
- ii. Οι εμπλεκόμενοι επιβάλλεται να καταλήξουν σε κοινά αποδεκτές τιμές, καθώς τα αγαθά που εμπορεύονται είναι ομοιογενή.
- iii. Οι επικείμενες αποδόσεις από το σχηματισμό της σύμπραξης, χρειάζεται να εξισορροπούν τις πιθανές απόρροιες από την αποκάλυψη του καρτέλ.
- iv. Οι δαπάνες σχηματισμού του καρτέλ είναι αναγκαίο να είναι χαμηλές, για να μην αντισταθμίζουν τα επικείμενα προνόμια του καρτέλ.

Σχετικά με τη διατήρηση της συμπαιγνίας, ακόμη και αν υφίστανται λόγοι σχεδιασμού, υπάρχουν αρκετές δυσκολίες. Πιο συγκεκριμένα τα εμπλεκόμενα μέλη θα προσπαθήσουν να παραβούν τους κανόνες της συμφωνίας, για να αυξήσουν τις αποδόσεις τους και στη συνέχεια θα ακολουθήσουν και τα λοιπά μέλη. Κάτι τέτοιο θα οδηγήσει στην κατάρρευση του καρτέλ. Κατά συνέπεια, τα καρτέλ δύναται να συνεχίσουν να υφίστανται μακροπρόθεσμα αν οι μηχανισμοί αποκάλυψης του παραβάτη και η επιβολή κυρώσεων που έχουν επιβληθεί από τα μέλη της σύμπραξης είναι αρκετά ισχυροί.

Η βάση των καρτέλ εμπεριέχει ορισμένα τμήματα που την καθιστούν ξεχωριστή από κάποιες άλλες μορφές συγκέντρωσης των εταιρειών:

- Το νομικό καθεστώς της συμπαιγνίας δύναται να έχει τη μορφή σύμβασης, η σπουδαιότητα αυτής υφίσταται στις έννομες κυρώσεις της απαγόρευσης³⁶.
- Τα «νομικά αυτόνομων επιχειρήσεων» αναφέρονται στην εξαίρεση των συμπαιγνιών από τις αναγκαίες συμπαιγνίες, οι οποίες είναι αποτέλεσμα επιβολής από το κράτος ή από τους νόμους.

³⁶ Άπτεται στην ακυρότητα των συμβάσεων και στην καθολική ανεπάρκεια νομικής δεσμευτικότητας για τις συμπαιγνίες.

- Η ελευθερία των οικονομικών καθιστά τα καρτέλ ξεχωριστά από τη συνεργία ανάμεσα σε εταιρείες του ιδίου ομίλου εταιρειών.
- Η νόθευση του ανταγωνισμού συναρτάται από την εγκατάλειψη της ανεξάρτητης εταιρικής δράσης των εμπλεκόμενων μερών της συμπαιγνίας και από τη φθορά της οικονομικής ανεξαρτησίας των υπολοίπων³⁷ από τη συμπαιγνία αυτή.
- Η ενότητα των συντελεστών που καθορίζουν τις ανταγωνιστικές ενέργειες, είναι απαραίτητο να είναι οικειοθελής, ανεπηρέαστα από το αν οι εμπλεκόμενες εταιρείες στο καρτέλ αποβλέπουν στη νόθευση του ανταγωνισμού. Αυτό εξηγείται από το ότι η εκτέλεση των νομικών διατάξεων είναι ανεξάρτητη από την εξακρίβωση της υπαιτιότητας³⁸. Άρα η νόθευση του ανταγωνισμού δεν πρέπει να αποτελεί τον στόχο της συμπαιγνίας, φτάνει να επακολουθεί ως απόληξη του καρτέλ.
- Οι εμπλεκόμενοι οργανισμοί στο καρτέλ δεν είναι επιτακτικό να είναι ανταγωνιστές στην τρέχουσα περίοδο, αρκεί να υφίσταται η δυνατότητα των δυνητικών³⁹ ή έμμεσων⁴⁰ ανταγωνιστών.

3.3.2 Θεωρία παιγνίων και καρτέλ

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η θεωρία παιγνίων⁴¹ και το καρτέλ είναι δύο φαινόμενα που συγχέονται. Αναλυτικότερα, στη θεωρία παιγνίων⁴² δύναται να εντοπισθεί το καρτέλ σε

³⁷ Καταναλωτές, διανομείς και προμηθευτές.

³⁸ Της παρεμπόδισης του ανταγωνισμού.

³⁹ Μια εταιρεία θεωρείται μελλοντικός ανταγωνιστής μιας άλλης, αν σε περίπτωση που δεν υφίσταται συμπαιγνία, αν επιτευχθεί μια ελάχιστη μόνιμη αύξηση επί των σχετικών τιμών δύναται η επιχείρηση να πραγματοποιήσει ταχύτατα τις απαραίτητες επιπρόσθετες επενδύσεις για τις απαραίτητες αλλαγές, ώστε να εισέλθει στην ίδια σχετική αγορά που βρίσκεται και η άλλη επιχείρηση.

⁴⁰ Σε επίπεδο υποκατάστασης της ζήτησης.

⁴¹ Συχνά ορισμένες επιχειρήσεις συμμετέχουν σε κάποιο παίγνιο, εάν αλληλεξαρτώνται τα ζητήματα τους που σχετίζονται με τη λήψη αποφάσεων, καθώς οι ενέργειες της εκάστοτε επιχείρησης επιδρούν στα αποτελέσματα των λοιπών επιχειρήσεων. Η θεωρία που εξετάζει τα παίγνια ονομάζεται θεωρία παιγνίων ή θεωρία αλληλεξαρτώμενων αποφάσεων.

⁴² Η θεωρία παιγνίων βασίζεται σε δυο βασικές υποθέσεις:

α) οι παίκτες είναι ορθολογικοί, πάντα επιχειρούν να φτάσουν στις μέγιστες δυνατές αποδόσεις (κέρδη).

ένα στατικό παίγνιο ταυτόχρονων κινήσεων⁴³ και πιο συγκεκριμένα σε ένα παίγνιο που έχει λάβει την ονομασία «δίλλημα του φυλακισμένου».

Το δίλλημα του φυλακισμένου ωφελεί στην επεξήγηση της συμπεριφοράς των επιχειρήσεων σε ένα oligopolιακό υπόδειγμα, στο οποίο η συμπαιγνία αποδίδει κέρδη, στα μέρη που συμπράττουν. Ωστόσο αναφορικά με τις αποδόσεις, η επιχείρηση που παρεκκλίνει από την συμφωνία απολαμβάνει πιο πολλά κέρδη. Από το συγκεκριμένο υπόδειγμα προκύπτει ότι η ισορροπία κατά Nash⁴⁴ τελικά δεν αποδίδει πάντα τα μέγιστα κέρδη στους παίκτες, ακόμη και αν επέρχεται από τις κυρίαρχες στρατηγικές⁴⁵ των παικτών.

Στην θεωρητική του μορφή το υπόδειγμα διατυπώνεται ως ακολούθως:

Υποθέτουμε ότι έχουν συλληφθεί 2 εγκληματίες για κάποιο έγκλημα που έχουν διαπράξει χωρίς ο εισαγγελέας να κατέχει αρκετά στοιχεία, επιχειρεί να αντλήσει πληροφορίες από τους δύο κατηγορούμενους, να εκμαιεύσει κάποια ομολογία για το έγκλημα. Για το σκοπό αυτό ο εισαγγελέας διαβεβαιώνει κάθε κρατούμενο ότι αν παραδεχθεί το έγκλημα μόνο αυτός δεν θα καταδικαστεί, ενώ αν ο άλλος κρατούμενος που δεν θα το παραδεχθεί θα καταδικαστεί σε 7 έτη φυλάκισης. Αν παραδεχθούν και οι δυο την εγκληματική πράξη έκαστος θα καταδικαστεί σε 4 έτη κράτησης. Αν δεν ομολογήσει κανένας, θα καταδικαστούν σε 1 έτος φυλάκισης και οι δύο. Αυτό θα αναπαρασταθεί παρακάτω μέσα από την μήτρα αποδόσεων (payoff matrix). Σύμφωνα με τον πίνακα 1 η κυρίαρχη στρατηγική και των δυο παικτών είναι η Ομολογία, ενώ η κυριαρχούμενη⁴⁶ είναι η Μη Ομολογία και ως επακόλουθο η ισορροπία κατά Nash είναι η {Ομολογία, Ομολογία}, {4,4}. Ωστόσο η συγκεκριμένη ισορροπία είναι η χειρότερη δυνατή καθώς αν οι παίκτες

β) οι παίκτες έχουν κοινή γνώση (γνωρίζουν ότι και ο αντίπαλος μεριμνά για την μεγιστοποίηση των κερδών).

Αν δεν ισχύουν τα ανωτέρω η θεωρία καταρρέει.

⁴³ Οι δύο παίκτες επιλέγουν την στρατηγική που θα ακολουθήσουν ταυτόχρονα, χωρίς να έχουν γνώση της στρατηγικής που θα επιλέξει ο άλλος παίκτης. Θα πρέπει να γίνει διάκριση αναμεσα στον ημερολογιακό χρόνο και τον παίγνιο-θεωρητικό χρόνο.

⁴⁴ Είναι η στρατηγική εκείνη που δίδει στον παίκτη το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα, δεδομένης της επιλογής του αντιπάλου.

⁴⁵ Είναι η στρατηγική που δίδει στον παίκτη τη μεγαλύτερη δυνατή απόδοση ανεξάρτητα από τη στρατηγική του αντιπάλου.

⁴⁶ Ορίζεται η στρατηγική που δίδει τη χαμηλότερη δυνατή απόδοση σε έναν παίκτη, λόγω του ότι υφίσταται μια άλλη στρατηγική που είναι κυρίαρχη, κανένας παίκτης δε θα ήθελε να την επιλέξει.

είχαν τη δυνατότητα να συνεννοηθούν⁴⁷, θα έφταναν στο εστιακό τους σημείο {Μη Ομολογία, Μη Ομολογία}, {1,1}, που είναι το πιο επιθυμητό και για τους δύο με τα λιγότερα χρόνια φυλάκισης. Συμπερασματικά είναι σαφές ότι, η ονομασία δίλλημα του φυλακισμένου έχει προέλθει από το γεγονός ότι η αυστηρά κυρίαρχη στρατηγική, τους οδηγεί στις χειρότερες δυνατές αποδόσεις.

		Παίκτης Β	
		Ομολογία	Μη Ομολογία
Παίκτης Α	Ομολογία	4 4	0 7
	Μη Ομολογία	7 0	1 1

Πίνακας 1: Μήτρα αποδόσεων κρατούμενων

Στο πλαίσιο του ανταγωνισμού, αρκετές φορές συναντώνται καταστάσεις που ομοιάζουν με το δίλλημα του φυλακισμένου. Οι εταιρείες σε ένα oligopolιακό περιβάλλον επιδιώκουν τη συνεργασία έναντι ενός εξαντλητικού για τις αποδόσεις τους ανταγωνισμό. Το υπόδειγμα που περιγράφηκε παραπάνω δύναται να μεταφερθεί και να απεικονίσει την oligopolιακή συμπεριφορά των εταιρειών.

Στον κόσμο των επιχειρήσεων το συγκεκριμένο υπόδειγμα θα παρουσιαστεί με ένα ενδεικτικό παράδειγμα, το οποίο θα αφορά δίλλημα του φυλακισμένου για μία μόνο περίοδο $T=1$. Έστω ότι σε μια αγορά συνυπάρχουν 2 επιχειρήσεις, οι οποίες αποφασίζουν να συμφωνήσουν να διατηρήσουν στην αγορά υψηλές τιμές. Σε αυτή την περίπτωση κάθε μια επιχείρηση θα κερδίσει από 100 εκατομμύρια ευρώ. Αν η μία εκ των δύο παρεκκλίνει από τη συμφωνία και τιμολογήσει σε χαμηλή τιμή, τότε θα κερδίσει 140 εκατομμύρια ευρώ, ενώ η άλλη θα κερδίσει μόνο 25 εκατομμύρια ευρώ. Τέλος αν οι επιχειρήσεις δεν προβούν σε κάποια συμφωνία και τιμολογούν και οι δυο χαμηλά, οι αποδόσεις κάθε επιχείρησης θα ανέρχονται σε 80 εκατομμύρια ευρώ. Όσα περιεγράφηκαν πρόκειται να αναπαρασταθούν στον πίνακα 2, ο οποίος είναι μια μήτρα αποδόσεων. Επιλύοντας το

⁴⁷ Να κάνουν καρτέλ.

συγκεκριμένο παίγνιο με την μέθοδο της εύρεσης κυρίαρχης στρατηγικής, φαίνεται ότι η κυρίαρχη στρατηγική και των δύο επιχειρήσεων είναι η Χαμηλή τιμή, ενώ η κυριαρχούμενη είναι η Υψηλή τιμή, άρα η ισορροπία κατά Nash είναι η {Χαμηλή τιμή, Χαμηλή τιμή}, {80,80}. Όπως είναι φανερό από τον πίνακα 2 οι επιχειρήσεις βρίσκονται στην χειρότερη δυνατή θέση⁴⁸, καθώς θα μπορούσαν να φτάσουν στο εστιακό τους σημείο {Υψηλή τιμή, Υψηλή τιμή}, {100, 100} αν έκαναν καρτέλ. Μέσα από το συγκεκριμένο παράδειγμα γίνεται αντιληπτή η έννοια του διλλήματος του φυλακισμένου εφαρμοσμένο στον επιχειρηματικό κόσμο.

		Επιχείρηση B	
		Υψηλή τιμή	Χαμηλή τιμή
Επιχείρηση A	Υψηλή τιμή	100 100	25 140
	Χαμηλή τιμή	140 25	80 80

Πίνακας 2: Μήτρα αποδόσεων των επιχειρήσεων A και B

Μέσα από την ανάλυση του διλλήματος του φυλακισμένου συνάγεται ότι, παρόλο που οι οργανισμοί θα ήθελαν να βρίσκονται σε μια κατάσταση που έκαστοι να χρεώνουν υψηλές τιμές, υπάρχει ισχυρό κίνητρο να δράσουν ανταγωνιστικά διαμέσω της ελάττωσης της τιμής, αυτό συντελεί ώστε αμφοότερες οι εταιρείες να ορίζουν χαμηλή τιμή. Επιπλέον, όταν οι εταιρείες έχουν συμφωνήσει εκ των προτέρων, αναμένεται να αποκομίσουν σημαντικές αποδόσεις αν χρεώσουν υψηλές τιμές.

⁴⁸ Με άλλα λόγια, το σημείο αυτό αντιστοιχεί στην παγίδα – παράδοξο Bertrand: Με τις προϋποθέσεις της ομοιογένειας του είδους και με ίδια δομή κόστους μεταξύ των επιχειρήσεων, οι τιμές μειώνονται τόσο που αγγίζουν το οριακό κόστος $P_A=P_B=MC$. Σε αυτή την περίπτωση τα κέρδη των δύο επιχειρήσεων είναι μηδενικά $\Pi_A=\Pi_B=0$.

3.3.3 Παρέκκλιση από το καρτέλ

Είναι κοινά παραδεκτό ότι το καρτέλ είναι ευμετάβλητο, καθώς πάντα πρωταρχικός στόχος των επιχειρήσεων αποτελεί η αύξηση της παραγωγής, ώστε να είναι πιο μεγάλη από αυτή που δίδει τα μέγιστα δυνατά κέρδη. Για να επιτευχθεί η εύρυθμη λειτουργία του καρτέλ θα χρειαστεί να διασφαλιστεί η σταθερότητα του τρόπου με τον οποίο φέρονται οι εταιρείες. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω απειλών ανάμεσα στις επιχειρήσεις για κυρώσεις σε περίπτωση παρέκκλισης από την συμφωνία.

Λαμβάνοντας το παράδειγμα που αναλύθηκε παραπάνω το παίγνιο που αναπαριστά ο πίνακας 2, χρειάζεται να τονισθεί ότι οι επιχειρήσεις τροποποιούν τις τιμές τους με την πάροδο του χρόνου. Θα πραγματοποιηθεί ανάλυση του παραπάνω παραδείγματος για δύο ξεχωριστές περιπτώσεις:

- Έστω ότι το παίγνιο επαναλαμβάνεται σε δύο περιόδους $T=2$:

Σύμφωνα με τις υποθέσεις οι παίκτες είναι ορθολογικοί και ενδιαφέρονται για το αποτέλεσμα του παιγνίου στο παρελθόν, σε αυτή την περίπτωση εκτός από την ισορροπία {Χαμηλή τιμή, Χαμηλή τιμή}, δύναται να φτάσουν στην καλύτερη δυνατή ισορροπία, υπό προϋποθέσεις. Κατά την πρώτη περίοδο, η επιχείρηση A επιλέγει την κυριαρχούμενη στρατηγική Υψηλή τιμή, μόνο με αυτόν τον τρόπο δύναται να μεταβληθεί η ισορροπία ενός επαναλαμβανόμενου παιγνίου. Κατά την δεύτερη περίοδο, αν επιλέχθηκε η {Υψηλή τιμή, Υψηλή τιμή} στην πρώτη, τότε και η επιχείρηση B θα επιλέξει Υψηλή τιμή και θα φτάσουν στο εστιακό σημείο {Υψηλή τιμή, Υψηλή τιμή}. Σε αντίθετη περίπτωση το αποτέλεσμα του παιγνίου παραμένει το ίδιο {Χαμηλή τιμή, Χαμηλή τιμή}.

Αναλυτικότερα:

Την περίοδο $T=1$: Οι παίκτες επιλέγουν τη διενέργεια του καρτέλ καθώς αντιλαμβάνονται ότι αν συμφωνήσουν και παραμείνουν πιστοί θα μοιραστούν τα μονοπωλιακά κέρδη. Επιλέγουν και οι δύο Υψηλή τιμή και φτάνουν στο εστιακό σημείο {Υψηλή τιμή, Υψηλή τιμή}. Το ερώτημα που τίθεται είναι αν υπάρχει κίνητρο για παρέκκλιση, έστω δηλαδή ότι υπάρχει κάποιος άπληστος που δεν του αρκεί να μοιράζεται

τα μονοπωλιακά κέρδη. Έστω ότι η Επιχείρηση Α παρεκκλίνει επιλέγει Χαμηλή τιμή και κερδίζει βραχυπρόθεσμα $140 > 100$, τα κέρδη που θα αποκομίσει θα είναι ίσα με $140 - 100 = 40$ εκατομμύρια ευρώ επειδή δεν επιλέγει το εστιακό σημείο.

Την περίοδο $T=2$: Ασχέτως με το τι συνέβη στο παρελθόν οι ορθολογικοί παίκτες θα επιλέξουν Χαμηλή τιμή. Άρα, η ισορροπία θα καταλήξει στο {Χαμηλή τιμή, Χαμηλή τιμή}. Συμπεραίνουμε ότι η ισορροπία {Υψηλή τιμή, Υψηλή τιμή}, δεν συνιστά ισορροπία κατά Nash, οι παίκτες γνωρίζουν ότι αυτή είναι η τελευταία περίοδος θα προτιμήσουν μεγαλύτερο όφελος. Θα έχουν μια απώλεια κερδών και οι δύο ίση με $100 - 80 = 20$ εκατομμύρια ευρώ.

Συμπερασματικά, σε κάθε παίγνιο πεπερασμένων κινήσεων οι επιχειρήσεις θα καταλήξουν στην ίδια ισορροπία κατά Nash. Μια επιχείρηση σταθμίζει τα κέρδη από το καρτέλ με το βραχυχρόνιο όφελος της παρέκκλισης και τα αντίποινα που θα έχει από την τιμωρία, λόγω παρέκκλισης. Αν τα πρώτα είναι μεγαλύτερα ή ίσα από τα δεύτερα, τότε θα κάνουν καρτέλ για πάντα. Αν η ανισότητα αυτή δεν ισχύει το καρτέλ θα πάψει να λειτουργεί και οι επιχειρήσεις θα ανταγωνίζονται σε ένα υπόδειγμα Bertrand. Η στρατηγική που αναλύθηκε παραπάνω ονομάζεται στρατηγική αυστηρών κυρώσεων.

- Έστω ότι το παίγνιο επαναλαμβάνεται εις το διηνεκές $T \rightarrow +\infty$:

Σε περίπτωση που το $T \rightarrow +\infty$, υφίστανται διαφορετικές ισορροπίες από την {Χαμηλή τιμή, Χαμηλή τιμή} σε κάθε χρονική περίοδο, για να εντοπισθεί γίνεται χρήση των εργαλείων προεξόφλησης. Οι επιχειρήσεις προεξοφλούν τις μελλοντικές τους αποδόσεις στο παρόν, τα κέρδη του καρτέλ αναπαρίστανται στην παρακάτω εξίσωση:

$$\begin{aligned} \Pi_{\text{καρτέλ}} &= \frac{\Pi_{\text{Μονοπωλιακά}}}{2} + \delta \cdot \frac{\Pi_{\text{Μονοπωλιακά}}}{2} + \delta^2 \cdot \frac{\Pi_{\text{Μονοπωλιακά}}}{2} + \dots = \\ &= \frac{1}{1 - \delta} \cdot \frac{\Pi_{\text{Μονοπωλιακά}}}{2} \end{aligned} \quad (1)$$

Όπου στον πρώτο γύρο⁴⁹ η επιχείρηση θα μοιραστεί μονοπωλιακά κέρδη με τον αντίπαλο:

$$\frac{\Pi_{\text{Μονοπωλιακά}}}{2} \quad (2)$$

Κατά το πρώτο έτος παρατηρείται ότι τα κέρδη είναι σταθμισμένα με έναν συντελεστή προεξόφλησης⁵⁰ δ :

$$\delta \cdot \frac{\Pi_{\text{Μονοπωλιακά}}}{2} \quad (3)$$

Εν συνεχεία στα έτη που έπονται αυξάνεται η δύναμη του συντελεστή προεξόφλησης, στο δεύτερο έτος οι αποδόσεις:

$$\delta^2 \cdot \frac{\Pi_{\text{Μονοπωλιακά}}}{2} \quad (4)$$

Εφαρμόζοντας την παραπάνω εξίσωση στο παράδειγμα που αναλύθηκε στο κεφαλαίο 3.3.2. Οι παίκτες επιλέγουν Υψηλή τιμή αν είχε επιλεγεί και στο παρελθόν, τότε αυτή θα επιλέγεται για πάντα. Έστω τώρα ότι σε μία χρονική περίοδο κάποια επιχείρηση εκ των δύο παρεκκλίνει από την συμφωνία και επιλέξει Χαμηλή τιμή. Κρίνεται αναγκαίο να προεξοφληθεί η απόδοση που λαμβάνουν οι παίκτες στο καρτέλ εν συγκρίσει με την απόδοση που θα έχει η μία επιχείρηση που θα παρεκκλίνει.

⁴⁹ Τρέχον έτος.

⁵⁰ Η αξία που έχει 1 ευρώ σε ένα έτος από τώρα εν συγκρίσει με την σημερινή αξία. Όσο το δ τείνει στο 1 σημαίνει ότι τα μελλοντικά κέρδη είναι πολύ σημαντικά για τις επιχειρήσεις, για αυτό τον λόγο είναι πιστές στη συμφωνία και άρα η πιθανότητα για τη διάρκεια του καρτέλ επ' άπειρον είναι αρκετά μεγάλη.

Η απόδοση της Επιχείρησης A στο καρτέλ καθορίζεται ως ακολούθως:

$$\Pi_{\text{καρτέλ}} = 100 + \delta \cdot 100 + \delta^2 \cdot 100 + \dots = \frac{100}{1 - \delta} \quad (5)$$

Ενώ, η απόδοση της Επιχείρησης A σε περίπτωση παρέκκλισης είναι η εξής:

$$\Pi_{\text{παρέκκλισης}} = 140 + \delta \cdot 80 + \delta^2 \cdot 80 + \dots = 140 + \frac{80\delta}{1 - \delta} \quad (6)$$

Το 140 συμβολίζει τα κέρδη της παρέκκλισης, όμως η Επιχείρηση B θα τιμωρήσει την Επιχείρηση A με αντίποινα, άρα θα καταλήξει με 80.

Συμπερασματικά αν ο αριθμός των περιόδων τείνει στο $+\infty$ είναι εφικτό το παίγνιο να έχει ένα διαφορετικό αποτέλεσμα από το δίλλημα του φυλακισμένου. Αυτό αποτελεί μια λύση για το παράδοξο Bertrand.

Αξίζει να σημειωθεί η συνθήκη βιωσιμότητας του καρτέλ, με άλλα λόγια τι χρειάζεται να ισχύει ώστε οι παίκτες να φτάσουν και να διατηρήσουν την ισορροπία στο σημείο {Υψηλή τιμή, Υψηλή τιμή}. Απαιτείται να είναι σε ισχύ η ανισότητα:

$$\Pi_{\text{καρτέλ}} \geq \Pi_{\text{παρέκκλισης}} \quad (7)$$

Δηλαδή τα μακροχρόνια κέρδη του καρτέλ θα πρέπει να είναι μεγαλύτερα ή ίσα από το βραχυχρόνιο κέρδος της παρέκκλισης συν τα αντίποινα. Μέσα από την εφαρμογή στο παράδειγμα που μελετάται στο παρόν κεφάλαιο, καταλήγουμε στο ότι το καρτέλ είναι βιώσιμο και αναμένεται να ευρεθεί ο συντελεστής προεξόφλησης στην συγκεκριμένη περίπτωση:

$$\begin{aligned}\frac{100}{1-\delta} &\geq 140 + \frac{80\delta}{1-\delta} \\ \Rightarrow \delta &\geq \frac{4}{6}\end{aligned}\tag{8}$$

Συνοψίζοντας φαίνεται ότι στο παρόν παίγνιο ο συντελεστής προεξόφλησης δ είναι αρκετά κοντά στο 1, οι επιχειρήσεις είναι υπομονετικές στο καρτέλ, καθώς η παρέκκλιση παρουσιάζει μικρότερη απόδοση από εκείνη του καρτέλ.

3.4 Παράγοντες που διευκολύνουν τη συμπαιγνία

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι για την υπόσταση μια ισχυρής συμφωνίας σημαντικό ρόλο έχει η ικανότητα εύρεσης και επιβολής κάποιας ποινής στους παραβάτες της. Είναι φανερό ότι αν εξαιρεθούν από την ανάλυση διαφοροποιήσεις που δύναται να υπάρχουν στη ζήτηση και στο κόστος, συναντώνται μια σειρά συντελεστών που επιδρούν στην εύρεση και επιβολή ποινής στους παραβάτες. Ακολουθεί η εναπόθεση των ουσιαστικότερων εξ' αυτών συντελεστών:

- Αριθμός των επιχειρήσεων: Ο αριθμός των επιχειρήσεων είναι αλληλένδετος με την δυσκολία της εύρεσης των εταιρειών που παρεκκλίνουν από τη συμφωνία. Ένας αυξημένος αριθμός επιχειρήσεων⁵¹ καθιστά σχεδόν αδύνατη την εύρεση των παραβατών. Στον αντίποδα αν οι συμμετέχουσες εταιρείες στην συμπαιγνία είναι μικρές σε αριθμό⁵² είναι εύκολο να διακριθεί κάποια μεταβολή της τιμής. Επιπλέον, δίδεται ένα σημαντικό κίνητρο για την επιβολή αντιποίνων προς την επιχείρηση που παρέκκλινε καθώς θα υπάρξει μεγάλη επιρροή στα κέρδη των υπολοίπων κάτι που δεν συμβαίνει τόσο στην περίπτωση του μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων. Σύμφωνα με εμπειρικές μελέτες που έχουν λάβει χώρα, συνήθως δεν συμμετέχουν σε συμφωνίες καθορισμού των τιμών πάνω από 24 εταιρείες.
- Συγκέντρωση: Είναι γεγονός ότι υφίσταται μια θετική σχέση μεταξύ των συγκεντρώσεων και της ισχυρής συμφωνίας. Αναλυτικότερα, η υψηλή συγκέντρωση διευκολύνει τις εταιρείες με τα μεγαλύτερα μερίδια αγοράς να δουλεύουν σαν ηγέτες σχετικά με την τιμολόγηση και οι λοιπές επιχειρήσεις να έπονται. Μελέτες έχουν δείξει ότι οι σταθερότερες συμπαιγνίες εμφανίστηκαν σε κλάδους με αρκετά υψηλό επίπεδο συγκέντρωσης.

⁵¹ Για παράδειγμα 40 εταιρείες.

⁵² Λόγου χάρη 2 ή 3 εταιρείες.

- Ρυθμός τεχνολογικής εξέλιξης: Υποστηρίζεται ότι ένας γρήγορος ρυθμός τεχνολογικής αλλαγής συμβάλλει στη γέννηση νέων αγαθών και στην εκτέλεση πιο οικονομικών συστημάτων παραγωγής. Η συχνή προσθήκη καινούριων αγαθών συμβάλλει σε σκαμπανεβάσματα της ζήτησης ανάμεσα στους οργανισμούς, με καταληκτικό επακόλουθο την παρουσίαση δυσκολιών συγκριτικά με τις ξεχωριστές καμπύλες ζήτησης. Η διαρκής μεταβολή των συστημάτων παραγωγής καταλήγει σε ασυμφωνίες που σχετίζονται με το κόστος και με άλλες δυσκολίες.
- Αύξηση και ελαστικότητα της ζήτησης: Σε ορισμένους κλάδους όπου η ζήτηση εμφανίζεται σταθερή ή μειούμενη, οι εταιρείες δύναται να έρχονται αντιμέτωποι με οικονομικές απώλειες και να τείνουν στην επιλογή της σύμπραξης ώστε να επιτύχουν κέρδη. Κατά συνέπεια, ένας ελάσσων ρυθμός αύξησης της ζήτησης δύναται να σχετίζεται με ένα πιο υψηλό επίπεδο σύμπραξης. Βέβαια, μια μειούμενη ζήτηση ίσως να δυσκολεύει τη συμπαιγνία. Αναφορικά με την ελαστικότητα, σε περίπτωση που η ελαστικότητα ζήτησης τείνει να είναι πιο ανελαστική, το κίνητρο για σύμπραξη αυξάνεται, λόγω της ευχέρειας αύξησης των τιμών, δίχως την υπόσταση ελάττωσης στην παραγωγή του κλάδου. Από την άλλη, αν η ζήτηση είναι ελαστική, ακόμη και οι πιο ανθεκτικές συμπαιγνίες θα αναγκαστούν να καταβάλουν μεγάλη προσπάθεια στην αύξηση των τιμών, διότι μια αυξημένη ζήτηση θα οδηγήσει σε μείωση της παραγωγής του κλάδου και κατά συνέπεια στη πτώση παραγωγής εκάστης εταιρείας που συμμετέχει στη συμπαιγνία.
- Συχνότητα πωλήσεων: Ορισμένοι κλάδοι διαθέτουν σημαντική συχνότητα πωλήσεων, η ζημία σε ορισμένες παραγγελίες θα οδηγήσει σε δυσκολίες σε κάθε οργανισμό και θα εκλείψει η ανάγκη για σύναψη συμφωνίας με σκοπό τον καταμερισμό των μεριδίων αγοράς. Στον αντίποδα, οι κλάδοι που διαθέτουν χαμηλή συχνότητα πωλήσεων, ένα εργοστάσιο δύναται να μείνει σε λειτουργία ακόμη και με μια μοναδική παραγγελία για διάστημα αρκετών μηνών ή χρόνων. Με την απουσία της συμπαιγνίας, ο ελάχιστος όγκος παραγγελιών δυσκολεύει την αποφυγή

τιμολογιακών συγκρούσεων, λόγω του ότι είναι ανάγκη εκάστη εταιρεία να προσπαθήσει σκληρά για τη διατήρηση του μεριδίου αγοράς της. Τέλος, οι κλάδοι επιλέγουν τη σύναψη συμφωνιών καθορισμού τιμών, με σκοπό να μην εμπλακούν σε τιμολογιακούς πολέμους.

3.5 Παράγοντες που καθορίζουν την επιτυχία των καρτέλ

Κατά κοινή ομολογία, ένα επιτυχημένο και αποτελεσματικό καρτέλ εξαρτάται κυρίως από τη διάρκεια που θα έχει και από την κερδοφορία του.

Στις περισσότερες μελέτες που σχετίζονται με τα καρτέλ γίνεται χρήση της μεταβλητής «διάρκειας», ώστε να μετρηθεί η επιτυχία-αποδοτικότητα των καρτέλ. Τα καρτέλ δύναται να επιβιώνουν ως ξεχωριστές οντότητες ακόμη και αν δεν επιδρούν σημαντικά στις τιμές. Οι τιμές που καθορίζονται από τα καρτέλ χρειάζεται να συγκριθούν με εκείνες που υφίσταται στην αγορά κατά την περίοδο του ανταγωνισμού. Ορισμένα καρτέλ είναι πολύ επιτυχημένα ως προς την αύξηση των τιμών και των κερδών, ενώ άλλα καταλήγουν σε δραματικές αποτυχίες.

Σύμφωνα με τους Griffin (1989) και Eckbo (1976) τα κέρδη των συμπράξεων αυξάνονται λόγω της συγκέντρωσης του κλάδου και του μεριδίου αγοράς της συμπαιγνίας, έπειτα καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η ομοιομορφία των επιχειρήσεων στο πλαίσιο της συμπαιγνίας αυξάνει την επιτυχία της. Διαπιστώνεται ότι οι αποτελεσματικές συμπαιγνίες τείνουν να αποτελούνται από επιχειρήσεις με παρόμοιο κόστος και ότι οι συμπράξεις που αποτελούνται από μικρό αριθμό επιχειρήσεων παρόμοιου μεγέθους είναι πιο εφικτό να αυξήσουν τις τιμές.

Τα αποτελέσματα που δύναται να αντληθούν από τη βιβλιογραφία είναι ότι οι επιχειρήσεις σε συγκεντρωμένους κλάδους είναι πιο πιθανό να συμφωνήσουν και να αυξήσουν τις τιμές τους. Τα καρτέλ ενδέχεται να σχηματιστούν εκεί όπου τα μέλη έχουν παρόμοια συμφέροντα και εκεί όπου είναι σε θέση να παρατηρούν τη συμπεριφορά των

υπόλοιπων μελών. Οι συμπαιγνίες με αυτά τα χαρακτηριστικά είναι πιθανότερο να είναι επιτυχημένα.

Η διάρκεια ενός καρτέλ μπορεί να παρατηρείται ευκολότερα από ότι τα πλεονάζοντα κέρδη του καρτέλ, ωστόσο η ερμηνεία της είναι αρκετά περίπλοκη. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα καρτέλ δημιουργούνται, διαρκούν μια περίοδο, καταρρέουν και στη συνέχεια δημιουργούνται εκ νέου. Έτσι, συχνά τίθεται το ερώτημα αν επρόκειτο για δύο βραχυπρόθεσμα καρτέλ; Ή για ένα μακροπρόθεσμο καρτέλ; Καθώς και αν αυτή η κατάρρευση και η αναδιαμόρφωση των καρτέλ αντιπροσωπεύουν την επιτυχία ή την αποτυχία του καρτέλ;

Αρκετοί έχουν κάνει νύξη στην εξήγηση του ανωτέρω φαινομένου, ωστόσο οι διαφορετικές εξηγήσεις έχουν πολυδιάστατες επιπτώσεις στην αντιμονοπωλιακή πολιτική. Σύμφωνα με τον Stigler (1964), το συγκεκριμένο πρότυπο επεξηγεί την αστάθεια των καρτέλ: Η μεγαλύτερη απειλή για την επιτυχία του καρτέλ είναι η εξέταση της πιθανότητας παρέκκλισης της συμφωνίας από τις εδραιωμένες επιχειρήσεις. Η συνεχής κατάρρευση και αναδιαμόρφωση των καρτέλ συμβολίζει την εμφάνιση τέτοιων περιπτώσεων αθέτησης, γεγονός που υποδηλώνει ότι τα καρτέλ γενικά δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν σε αυτήν την πρόκληση.

Βασισμένοι στην άποψη του Stigler, οι Green και Porter (1984) παρατηρούν ότι οι πόλεμοι τιμών είναι εφικτό να αποτελέσουν τη απάντηση που χρειάζεται το καρτέλ για να επιτύχει την σταθερότητα του. Τα μέλη του καρτέλ αποφεύγουν την παρέκκλιση, καθώς κάτι τέτοιο μπορεί να ωθήσει την αγορά σε πολέμους τιμών. Η αλλαγή της συμπεριφοράς των εμπλεκόμενων μελών του καρτέλ συνάδει απόλυτα με τη δυνατότητα ενός καρτέλ να αυξήσει τις τιμές και τα κέρδη πάνω από το ανταγωνιστικό επίπεδο. Επίσης, οι περίοδοι χαμηλών τιμών δεν αντανakλούν το τέλος της συμπαιγνίας, αλλά αποτελούν το κόστος πληροφόρησης που προκύπτει από την αδυναμία των επιχειρήσεων να παρακολουθούν ανελλιπώς η μία τη συμπεριφορά της άλλης.

Από την άλλη, οι Rotemberg και Saloner (1986) επιδεικνύουν μια διαφορετική εξήγηση των αλλαγών στη συμπεριφορά των καρτέλ. Ακόμα και αν τα μέλη της συμπαιγνίας καταφέρνουν να παρακολουθούν αμφότερα τις αποφάσεις των υπολοίπων, έτσι ώστε να μην υπάρχει αβεβαιότητα σχετικά με το αν ένας ανταγωνιστής έχει αθετήσει

τη συμφωνία, μια επιτυχημένη συμπαιγνία προϋποθέτει από τις επιχειρήσεις να έχουν κίνητρο μη αθέτησης της συμφωνίας. Η δυνατότητα ενός καρτέλ να αυξάνει τις τιμές σε σχέση με το ανταγωνιστικό επίπεδο, εξαρτάται από τα τρέχοντα ανταγωνιστικά κέρδη και τις μελλοντικές αποδόσεις του καρτέλ. Για παράδειγμα, μια αύξηση της ζήτησης κατά την τρέχουσα περίοδο αυξάνει το κίνητρο αθέτησης της συμφωνίας, προϋποθέτοντας μια προσαρμογή της τιμής του καρτέλ, για να αποφευχθεί μια τέτοια κατάσταση. Συμπερασματικά είναι σαφές ότι, ακόμα και αν τα μέλη του καρτέλ δεν αθετήσουν τη συμφωνία και αυτή με τη σειρά της δεν καταρρεύσει ποτέ, η καρτελική τιμή παρουσιάζει διακυμάνσεις εξαιτίας των συνεχών μεταβολών της ζήτησης.

Τέλος, ο Slade (1989) υποδεικνύει ότι οι πόλεμοι τιμών μπορεί να εκδηλωθούν ως αποτέλεσμα της μάθησης ή της ασυμμετρίας. Σε αυτήν την περίπτωση, η ορθή παρατήρησή του είναι η εξής: αυτό που ομοιάζει με τη λήξη ενός καρτέλ είναι η ουσιαστική κατάρρευση της συμπαιγνίας. Η κατάρρευση δεν προκαλείται από την αθέτηση που αναφέρει ο Stigler, αλλά πιθανόν από μόνιμες διαρθρωτικές αλλαγές που χρήζουν επαναδιαπραγμάτευσης από τους εμπλεκόμενους του καρτέλ.

Η διάρκεια του καρτέλ φαίνεται να επηρεάζεται και από το πλήθος των εμπλεκόμενων. Υπάρχουν διάφοροι λόγοι που αναμένεται ότι η διάρκεια της σύμπραξης συνδέεται αρνητικά με τον αριθμό των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στο καρτέλ. Ένας μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων εντείνει προβλήματα συντονισμού και αυξάνει την πιθανότητα αθέτησης της συμφωνίας. Ωστόσο, είναι αρκετά δύσκολο να ορίσουμε την μακροβιότητα των καρτέλ, ορισμένα μετά βίας ξεκινούν, ενώ άλλα διαρκούν για δεκαετίες. Παρόλα αυτά σύμφωνα με εμπειρικά αποτελέσματα εντοπίζεται ότι ο αριθμός των επιχειρήσεων επηρεάζει θετικά τη διάρκεια των καρτέλ. Οι Posner και Dick διαπιστώνουν ότι η διάρκεια του καρτέλ αυξάνεται με τον αριθμό των επιχειρήσεων. Χρησιμοποιώντας ένα ευρύ δείγμα 989 υποθέσεων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, κατέληξαν ότι το 52% των καρτέλ με 10 ή λιγότερα μέλη διήρκεσαν για 6 χρόνια ή περισσότερο, ενώ η διάρκεια ήταν ακόμη μεγαλύτερη σε καρτέλ που οι εμπλεκόμενες ήταν 10 και πλέον επιχειρήσεις. Επιπλέον, οι Hay και Kelley διαπίστωσαν ότι η πλειοψηφία των καρτέλ που διήρκεσαν 10 ή περισσότερα χρόνια βρισκόνταν σε συγκεντρωμένες αγορές.

Αξιοσημείωτες μεταβλητές που επιδρούν στη διάρκεια των καρτέλ είναι η γεωγραφική κάλυψη, η υποστήριξη τρίτων και η νόθευση διαγωνισμών. Οι Abrantes-Metz και Connor (2013) ισχυρίζονται ότι τα καρτέλ νόθευσης διαγωνισμών τείνουν να έχουν μεγαλύτερη διάρκεια από τα καρτέλ καθορισμού τιμών. Τα καρτέλ νόθευσης προσφορών έχουν μειώσει σημαντικά τους κινδύνους εντοπισμού τους, πράγμα που σημαίνει ότι ο συγκεκριμένος τύπος καρτέλ τείνει να διαρκεί για μεγαλύτερες χρονικές περιόδους. Πολλά συστήματα νόθευσης προσφορών απευθύνονται σε κρατικούς και τοπικούς κατασκευαστικούς οργανισμούς ή εθνικές υπηρεσίες υγείας που ενδέχεται να μην διαθέτουν την εμπειρία ανίχνευσης συμπαιγνίας στην υποβολή προσφορών, σε σύγκριση με τα καρτέλ καθορισμού τιμών, των οποίων οι τιμές δύναται να είναι δημόσιες και να είναι φανερή οποιαδήποτε μη φυσιολογική συμπεριφορά. Από την άλλη, η υποστήριξη τρίτων φαίνεται να μην έχει στατιστικά σημαντικές επιπτώσεις στη διάρκεια του καρτέλ. Αναφορικά με τη γεωγραφική κάλυψη, τα περισσότερα καρτέλ που συμπεριέλαβαν στην έρευνα τους ήταν διεθνή ως προς τη σύνθεσή τους και συνήθως και ως προς τη γεωγραφική τους εμβέλεια. Εντόπισαν ότι παρόλο που η πολιτιστική πολυμορφία δεν είναι στατιστικά σημαντική επιδρά συνήθως θετικά στον εντοπισμό των καρτέλ. Με άλλα λόγια τα καρτέλ που οι εμπλεκόμενοι τους προέρχονται από πολλές επιχειρηματικές κουλτούρες και γλώσσες τείνουν να είναι πιο εύθραυστα. Οι αποστάτες από πολυπολιτισμικά καρτέλ δύναται να υποβάλουν πιο γρήγορα αίτηση σε προγράμματα επιεικούς μεταχείρισης.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι, ένα μέρος της δυσκολίας στη μελέτη αποτελεσματικότητας των καρτέλ είναι ότι εξαρτάται από μια μεγάλη ποικιλία μεταβλητών⁵³, που είναι ανεξάρτητες η μία από την άλλη. Η αποτελεσματικότητα του καρτέλ εξαρτάται επίσης από οργανωτικούς παράγοντες, όπως η κατανομή της εξουσίας στο πλαίσιο της συμπαιγνίας, η εξειδίκευση των μηχανισμών εντοπισμού και αποτροπής της αθέτησης, καθώς και η δυνατότητα της ίδιας της συμπράξεως να δημιουργεί εμπόδια εισόδου. Παράλληλα, υφίσταται ορισμένοι εξωτερικοί παράγοντες που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα των καρτέλ, όπως η κυβερνητική ρύθμιση και η εφαρμογή της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας. Τέλος, η επιτυχία του καρτέλ εξαρτάται από κάποιους

⁵³ Περιλαμβάνουν διαρθρωτικές μεταβλητές, όπως η διακύμανση και η συγκέντρωση της ζήτησης, η δομή και η ομοιογένεια του κόστους και ο ρυθμός της τεχνολογικής αλλαγής.

καθοριστικούς παράγοντες, όπως το κόστος εκκίνησης⁵⁴ της δημιουργίας του καρτέλ και τη φήμη των μελών του καρτέλ. Γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι καμία από αυτές τις μεταβλητές δεν λειτουργεί ανεξάρτητα. Τα καρτέλ μπορούν ευχερώς να θέσουν εμπόδια εισόδου σε ορισμένους κλάδους, αλλά αποτυγχάνουν επανειλημμένα να το εκτελέσουν σε άλλους κλάδους, παρά τις όμοιες οργανωτικές και διοικητικές δεξιότητες που δύναται να διαθέτουν.

⁵⁴ Το κόστος εκκίνησης είναι χαμηλότερο και οι μηχανισμοί τιμωρίας πιο εξελιγμένοι σε ένα πιο εξυπηρετικό νομικό περιβάλλον από ένα περιβάλλον που υφίσταται η αυστηρή επιβολή της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Μηχανισμοί εντοπισμού των καρτέλ

Οι αρχές ανταγωνισμού θέτουν σε λειτουργία ορισμένα εργαλεία στοχεύοντας στον εντοπισμό, τη δίωξη κρυφών καρτέλ και την εξάλειψη των παράνομων πρακτικών που συντελούνται από τις επιχειρήσεις και νοθεύουν τον ανταγωνισμό. Το πρωταρχικό εμπόδιο στον εκ των υστέρων χειρισμό των ρητών συμπαιγνιών αποτελεί η επαλήθευση της οντότητας τους και ο εντοπισμός ενοχοποιητικών δεδομένων, τα οποία δύναται να αποτελέσουν αδιάσειστα στοιχεία στο δικαστήριο. Οι σημαντικότεροι μηχανισμοί αναμένεται να παρουσιαστούν στο συγκεκριμένο κεφάλαιο της εργασίας.

4.1 Μηχανισμός διευθέτησης διαφορών

4.1.1 Γενικά

Ο μηχανισμός διευθέτησης διαφορών εισήχθη το έτος 2008 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αναλυτικότερα, ο μηχανισμός αυτός τίθεται σε ισχύ σύμφωνα με τα άρθρα 25α και 14 § 2 του νόμου 3959/2011, έχει να κάνει με τις υποθέσεις στις οποίες οι οργανισμοί οικειοθελώς και με αδέσμευτη πρόθεση, αναγνωρίζουν τη συμμετοχή τους σε μια οριζόντια συμπαιγνία αθετώντας το άρθρο 101 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το άρθρο 1 του νόμου 3959/2011. Οι εταιρείες λόγω της συμβολής τους στην έρευνα της Επιτροπής Ανταγωνισμού επωφελούνται από ελαττωμένες χρηματικές κυρώσεις.

Η θεμελιώδης επιδίωξη του ως άνω μηχανισμού αποτελεί η απλούστευση και η παρακίνηση της διοικητικής διαδικασίας δημοσίευσης αποφάσεων από την Επιτροπή που

αφορούν τις αθετήσεις του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και του άρθρου 1 του ν. 3959/2011, όπως επίσης και τον μετριασμό του αριθμού των αιτήσεων οι οποίες εφαρμόζονται κατά των ετυμηγοριών της Επιτροπής παρουσία του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών. Έτσι, τίθεται εφικτή από την Επιτροπή η αξιολόγηση περισσότερων ζητημάτων με τη χρησιμοποίηση ιδίων σε αριθμό πόρων και με την ελάχιστο διοικητική επίπτωση να πολλαπλασιάσει, κατ' αυτόν τον τρόπο και συνάμα να διευκολύνει τη μέριμνα των καταναλωτών για την κατάλληλη και εύστοχη τιμωρία των εταιρειών που αθετούν τους κανονισμούς.

Ο μηχανισμός διευθέτησης διαφορών ορίζεται ως ένα εργαλείο που χρησιμοποιείται από την Επιτροπή για να επισπεύσει την έκδοση απόφασης μιας σύμπραξης. Είναι αναγκαίο τα εμπλεκόμενα μέρη να παραδεχθούν τη συμμετοχή τους στην αντανταγωνιστική πρακτική και να αποκαλύψουν τα πραγματικά περιστατικά στην Επιτροπή Ανταγωνισμού. Επιπλέον, τα μέρη χρειάζεται να δεσμευτούν σχετικά με το μέγιστο ποσό του προστίμου που δύναται να τους επιβληθεί από την Επιτροπή Ανταγωνισμού κατά την τελική απόφαση. Αφορά μια ή περισσότερες επιχειρήσεις που παραδέχονται τη συμμετοχή τους και επιθυμούν να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα αυτό και λαμβάνουν μια ελάττωση του προστίμου κατά 15%, το πρόγραμμα δεν διαθέτει περιορισμούς στον αριθμό των εταιρειών και τη σειρά με την οποία προστρέχουν στην επιτροπή ανταγωνισμού. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο συγκεκριμένος μηχανισμός έχει εφαρμογή μόνο στις έρευνες που αφορούν στις συμπαιγνίες και δεν δύναται να εφαρμοστεί σε κάποια άλλη αντιμονοπωλιακή διαδικασία.

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού επωφελείται από μια πιο σύντομη και ταχύτερη διοικητική διαδικασία, που επιτρέπει την αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων που αφορούν τα καρτέλ και τη ελάττωση του αριθμού των προσφυγών ενώπιον του Δικαστηρίου.

Τα εμπλεκόμενα μέρη δεν έχουν δικαίωμα διακανονισμού, βέβαια η Επιτροπή δύναται να διερευνήσει αυτή τη δυνατότητα, εάν κρίνει ότι η υπόθεση ενδέχεται να είναι κατάλληλη για διευθέτηση. Τα μέρη δεν υποχρεούνται να ξεκινήσουν συζητήσεις διευθέτησης ή τελικά να προχωρήσουν σε διευθέτηση. Εάν ένα μέρος συμμετάσχει σε μηχανισμό διευθέτησης διαφορών, αλλά στην πορεία η Επιτροπή ή το μέρος αποφασίσει να διακόψει τις συζητήσεις, η Επιτροπή αναμένεται να ακολουθήσει μια κανονική διαδικασία. Ο υβριδικός διακανονισμός υφίσταται όταν, στο πλαίσιο της ίδιας διαδικασίας,

η Επιτροπή δημοσιεύει απόφαση κατά των εν λόγω μερών μετά το μηχανισμό διευθέτησης διαφορών, ενώ εκδίδει απόφαση κατά των μερών που διέκοψαν τη διαδικασία διευθέτησης σύμφωνα με την συνήθη διαδικασία.

Η διαφορά μεταξύ διευθέτησης και επιείκειας είναι ότι η διευθέτηση αποτελεί μέσο διαδικαστικής αποτελεσματικότητας, ενώ η επιείκεια αποτελεί μέσο για τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων. Η αίτηση επιεικούς μεταχείρισης δεν αποτελεί προϋπόθεση για την υποβολή αιτήματος διευθέτησης. Ένα εμπλεκόμενο μέρος, το οποίο δεν έχει υποβάλει αίτηση επιεικούς μεταχείρισης, μπορεί επίσης να προβεί σε διευθέτηση.

Είναι φανερό ότι η Επιτροπή διαθέτει την διακριτική ευχέρεια να αποφανθεί σχετικά με τις περιπτώσεις που δύναται να υποβληθούν στη διαδικασία διευθέτησης διαφορών. Κατά την διαδικασία επιλογής συγκαταλέγει ορισμένα κριτήρια όπως είναι:

- Η ανυστερόβουλη επιθυμία των συμμετεχόντων να ενταχθούν στη Διαδικασία Διευθέτησης Διαφορών.
- Ο αριθμός των εταιρειών που εμπλέκονται και το μέγεθος εμπλοκής κάθε μίας στην αθέτηση, δεδομένου του ότι όσο πιο μεγάλα είναι τα ως άνω κριτήρια τόσο πιο μεγάλη ενδέχεται να είναι και η διαδικαστική αποτελεσματικότητα που θα ανακύψει.
- Το μέγεθος της αντιλογίας των ακραιφνών περιστατικών, της νομικής τους εκτίμησης, της εισφοράς και της υπαιτιότητας κάθε μίας από τις συμμετέχουσες εταιρείες.
- Η ποσότητα των αιτημάτων που υπάγονται στο πρόγραμμα επιεικούς μεταχείρισης, τα οποία έχουν υποβληθεί και σχετίζονται με τη συγκεκριμένη υπόθεση.
- Η συνεισφορά ενδεχόμενων επιβαρυντικών καταστάσεων.
- Το επικείμενο επίπεδο εκπλήρωσης διαδικαστικής αποτελεσματικότητας, εξαιτίας της αποφυγής επερχόμενων σημαντικών επιβραδύνσεων και δαπάνης πόρων για την παροχή πλήρους πρόσβασης στο φάκελο και την επιτέλεση της αξίωσης λεκτικής ακρόασης με την παρουσία της Επιτροπής Ανταγωνισμού και των δικαστηρίων.

4.1.2 Οι φάσεις του Μηχανισμού Διευθέτησης Διαφορών

Η κίνηση για την υπαγωγή των συμμετεχόντων εταιρειών στο μηχανισμό διευθέτησης διαφορών εξαρτάται από το αν έχει προηγηθεί ή όχι η δημοσιοποίηση της Εισήγησης.

✓ Στην περίπτωση που δεν προηγείται η δημοσιοποίηση της Εισήγησης.

1. Σε πρώτο στάδιο οι ενδιαφερόμενοι χρειάζεται να εκφράσουν τη βούληση τους για την συμπερίληψη τους στο μηχανισμό διευθέτησης διαφορών.
2. Φυσικά, απαιτείται να εκδηλώσουν το ενδιαφέρον τους και εγγράφως.
3. Η Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού απαιτείται να γνωστοποιήσει στην Επιτροπή Ανταγωνισμού τις παραπάνω εκθέσεις ενδιαφέροντος, κατατάσσοντας τες σε σειρά προτεραιότητας και αναθέτοντας τες στον αρμόδιο Εισηγητή.
4. Έπονται οι Δισδιάστατες συνελεύσεις των συμμετεχόντων με τον Εισηγητή, οι οποίες δεν είναι εφικτό να ξεπεράσουν τη διάρκεια των τριών (3) μηνών από την εκκίνηση τους.
5. Ακολουθεί η έκκληση υπόδειξης ετυμηγοριών για το μηχανισμό διευθέτησης διαφορών μέσα σε διάστημα τριάντα (30) ημερών από την δημοσίευση της πρόσκλησης.
6. Εισήγηση των ετυμηγοριών Διευθέτησης Διαφορών.
7. Στη συνέχεια αναμένεται να συνταχθεί και να δημοσιευθεί η πρόταση Διευθέτησης, μέσα στο διάστημα των τριών (3) μηνών από την τελευταία υπόδειξη ετυμηγορίας που σχετίζεται με τη διευθέτηση διαφορών.
8. Απαιτείται τα εμπλεκόμενα μέρη να προβούν σε επιβεβαίωση της Διευθέτησης μέσα σε διάστημα δέκα (10) ημερών από την δημοσίευση της πρότασης Διευθέτησης.
9. Η διαδικασία περατώνεται με την Έκδοση της απόφασης της Επιτροπής που σχετίζεται με την διευθέτηση της διαφοράς.

✓ Στην περίπτωση που προηγείται η δημοσιοποίηση της Εισήγησης.

1. Σε πρώτο στάδιο οι ενδιαφερόμενοι χρειάζεται να εκφράσουν τη βούληση τους για την συμπερίληψη τους στο μηχανισμό διευθέτησης διαφορών, δίχως να ξεπεράσουν τις τριανταπέντε ημέρες νωρίτερα από τη σύσκεψη με θέμα την εκάστοτε υπόθεση με την παρουσία της Επιτροπής.
2. Ακολουθεί η έναρξη του μηχανισμού διευθέτησης διαφορών από την Επιτροπή, η αναβολή των περιθωρίων και η αναστολή της συνομιλίας.
3. Στη συνέχεια, διενεργούνται οι Δισδιάστατες συνελεύσεις των συμμετεχόντων με την Επιτροπή Ανταγωνισμού, οι οποίες δεν είναι εφικτό να ξεπεράσουν τη διάρκεια των τριών (3) μηνών από την εκκίνηση τους.
4. Ακολουθεί η υπόδειξη ετυμηγοριών για το μηχανισμό διευθέτησης διαφορών μέσα σε διάστημα τριάντα (30) ημερών από την ενημέρωση των εμπλεκόμενων με κάθε τρόπο.
5. Στη συνέχεια αναμένεται να συνταχθεί και να δημοσιευθεί η πρόταση Διευθέτησης, μέσα στο διάστημα των τριών (3) μηνών από την τελευταία υπόδειξη ετυμηγορίας που σχετίζεται με τη διευθέτηση διαφορών.
6. Απαιτείται τα εμπλεκόμενα μέρη να προβούν σε επιβεβαίωση της Διευθέτησης μέσα σε διάστημα δέκα (10) ημερών από την δημοσίευση της πρότασης Διευθέτησης.
7. Η διαδικασία ολοκληρώνεται με την Έκδοση της απόφασης της Επιτροπής Ανταγωνισμού που σχετίζεται με την διευθέτηση των διαφορών.

4.2 Μηχανισμός – πρόγραμμα επιείκειας

4.2.1 Περιγραφή του μηχανισμού

Σύμφωνα με την Οδηγία 2014/104/ΕΕ⁵⁵ Κεφάλαιο 1, άρθρο 2, το πρόγραμμα επιεικούς μεταχείρισης, σχετίζεται με την επιτέλεση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ ή του άρθρου 1 του νόμου 3959/2011 σύμφωνα με το οποίο κάποιος εκ των εμπλεκόμενων σε ένα καρτέλ, επέρχεται πρώτος σε συνεργασία με την υπεύθυνη αρχή ανταγωνισμού, στα πλαίσια της εξέτασης του συγκεκριμένου καρτέλ. Παρέχοντας, με τη βούληση του και ανεπηρέαστα από τις λοιπές επιχειρήσεις, δεδομένα που συνδέονται με το καρτέλ και την αρμοδιότητα του σε αυτό. Ο μηχανισμός επιείκειας αναφέρεται κυρίως σε συμπαιγνίες, που επιδρούν στις ποσότητες, στις τιμές, και στα μερίδια αγοράς. Δεδομένου ότι οι συμπράξεις είναι παράνομες, άκρως μυστικές και δεν είναι εύκολο να εντοπισθούν αποδείξεις για την ύπαρξή τους, το πρόγραμμα επιεικούς μεταχείρισης ενθαρρύνει τις εταιρείες να παραδίδουν εμπιστευτικά αποδεικτικά στοιχεία για συμπαιγνίες. Στις θετικές επιπτώσεις του προγράμματος αυτού, συγκαταλέγονται εκτός από την εξιχνίαση του καρτέλ και η εξασφάλιση πλήρους αμνηστίας από τις οικονομικές κυρώσεις για την εμπλοκή του στο καρτέλ.

Είναι φανερό ότι ο βασικός στόχος των αρχών ανταγωνισμού αποτελεί η παρακίνηση των επιχειρήσεων να παραχωρήσουν στις αρχές τα αναγκαία ενοχοποιητικά τεκμήρια για την εξιχνίαση ενός καρτέλ. Κάτι τέτοιο είναι εφικτό να επιτευχθεί με τη συμβολή των προγραμμάτων επιείκειας. Πιο συγκεκριμένα, ο μηχανισμός εμφανίζει αρκετές πτυχές σχετικά με τον σχεδιασμό του, άλλα αναφέρεται σε ιδιώτες ή σε επιχειρήσεις, που έχουν συμμετάσχει σε τέτοιου είδους συμπαιγνίες, ορισμένα παρέχουν πλήρη αμνηστία, ενώ άλλα περιορισμένη. Κάποια αφορούν μόνο τους πρώτους που θα φέρουν στοιχεία ενώπιον των αρχών, ενώ άλλα και σε μέρη που φτάνουν αργότερα.

⁵⁵ «Περί ορισμένων κανόνων που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

Ωστόσο, οι αιτήσεις που πραγματοποιούνται από τρίτους που δεν μετέχουν στο καρτέλ, απορρίπτονται και λογίζονται ως καταγγελίες ή γενικά στοιχεία.

Ορίζοντας το πρόγραμμα επιείκειας ως ένα όργανο για την εξάλειψη της νόθευσης του ανταγωνισμού. Ο μηχανισμός αυτός αποτελεί το νομικό καθεστώς, το οποίο αφορά την επιεική αντιμετώπιση, που οδηγεί σε πλήρη απαλλαγή εκ των προστίμων των ιδιωτών και των εταιρειών, οι οποίοι βοηθούν την επιτροπή ανταγωνισμού στην εξιχνίαση των παράνομων συμπράξεων⁵⁶ και μετέχουν σε συμπαιγνιακές συμπεριφορές. Όσοι υποβάλουν αίτηση επιείκειας ωφελούνται μέσω της πλήρους ή επιμέρους απαλλαγής από τις κυρώσεις, αν η συνεισφορά του πληροφοριοδότη κριθεί ως σημαίνουσα κατά την απαρχή της μελέτης της παραβίασης. Συνήθως η πρώτη επιχείρηση αποκλείεται 100% από τα πρόστιμα, στη συνέχεια αν παρουσιαστεί και μια δεύτερη επιχείρηση θα επωφεληθεί με 50% μείωση των προστίμων.

Στην περίπτωση της πλήρους αμνηστίας από τις κυρώσεις ενός μέλους που μετέχει στο πρόγραμμα επιείκειας, βασίζεται στους εξής συντελεστές:

- Η χρονική περίοδος που υποβλήθηκε η αίτηση.
- Η ένταση στην οποία η αίτηση τεκμαίρεται ή διευκολύνει το έργο της Επιτροπής Ανταγωνισμού στην τεκμηρίωση της αθέτησης.
- Η σημαντικότητα και η ορθότητα των δεδομένων και των αποδείξεων τα οποία παρουσιάζει ο ιδιώτης ή η εταιρεία, που πάντα χρειάζεται να συνεισφέρουν στη έρευνα της Επιτροπής Ανταγωνισμού που στοχεύει στην επιβεβαίωση ότι τα βασικά γεγονότα που συνθέτουν την παράνομη συμπεριφορά σχετικά με τα δεδομένα που κατέχει ήδη η Επιτροπή Ανταγωνισμού είναι αληθή.

Σε αντίθεση με τις θετικές επιδράσεις που έχει επιδείξει το πρόγραμμα αυτό στον ανταγωνισμό αλλά και στις επιχειρήσεις που σωφρονίζονται και επιθυμούν να ενεργήσουν υπέρ του ανταγωνισμού, ο μηχανισμός επιείκειας έχει δεχθεί έντονη κριτική. Αναλυτικότερα, αποτελεί άξιο απορίας από τους επικριτές αν είναι δίκαιο να εξαιρούνται

⁵⁶ Κυρίως αφορούν τις οριζόντιες συμπράξεις που απαγορεύονται από το άρθρο 1 του ν. 3959/2011 και το νόμο 101 ΣΛΕΕ.

της τιμωρίας παραβάτες που διαπράττουν εξίσου κάποια παραβίαση και να επιδέχονται αυστηρές κυρώσεις τα λοιπά εμπλεκόμενα μέρη για μια όμοια παράβαση.

Η σπουδαιότητα του μηχανισμού συνίσταται στο ότι σε θεωρητικό επίπεδο ελαττώνουν την υπόσταση των καρτέλ και πολλαπλασιάζουν τη συχνότητά εντοπισμού τους. Έχει αποδειχθεί ότι τα προγράμματα επιείκειας συμβάλλουν στις καταδικαστικές αποφάσεις, οι οποίες βασίζονται στις πληροφορίες που παρέχουν οι εταιρείες στην Επιτροπή ανταγωνισμού.

4.2.2 Τύποι παροχής επιείκειας

Η παροχή της επιείκειας κατηγοριοποιείται στις κάτωθι κατηγορίες:

- Απαλλαγή εκ των προστίμων Τύπου 1Α: Καθολική αμνηστία που παρέχεται στον πρώτο που θα αιτηθεί τη συμμετοχή του στο πρόγραμμα, φέροντας στοιχεία στην Επιτροπή, τα οποία θα την βοηθήσουν στην περάτωση της σχετικής με το καρτέλ έρευνας, από τη στιγμή που η Επιτροπή δεν είχε λάβει γνώση μέχρι εκείνη τη χρονική στιγμή για την συμπαιγνία αυτή.
- Απαλλαγή εκ των προστίμων Τύπου 1Β: Στη συγκεκριμένη περίπτωση, όπως και στην απαλλαγή τύπου Α, παρέχεται καθολική αμνηστία από τα πρόστιμα σε όποιον μεταβεί πρώτος στην Επιτροπή με τεκμήρια που επιβεβαιώνουν την αθέτηση του άρθρου 1 του νόμου καθώς και του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, εφόσον η Επιτροπή είχε και μεν κάποια σχετικά δεδομένα, που ήταν ανεπαρκή για την διαπίστωση αυτής της αθέτησης.
- Μείωση των προστίμων – Τύπος 2: Σε αυτή την κατηγορία δύναται να ενταχθούν φυσικά πρόσωπα ή επιχειρήσεις, οι οποίοι δεν πληρούν τα κριτήρια για την πλήρη αμνηστία εκ των προστίμων, εάν μεταβούν στην Επιτροπή με τεκμήρια που βεβαιώνουν τη συμπαιγνία περισσότερο από τα ήδη υπάρχοντα δεδομένα που διαθέτει η Επιτροπή σχετικά με το καρτέλ. Αξίζει να σημειωθεί ότι στον τύπο αυτό δεν συγκαταλέγονται οι

επιχειρήσεις οι οποίες ενέργησαν εκβιαστικά έναντι άλλων επιχειρήσεων με σκοπό να εμπλακούν στο καρτέλ, οι αιτήσεις αυτών αποκλείονται.

4.2.3 Πρόγραμμα επιείκειας σε διεθνές πλαίσιο

Κατά κοινή ομολογία η απαρχή του προγράμματος επιείκειας προήλθε από τις ΗΠΑ, όπου το έτος 1978, το Υπουργείο Δικαιοσύνης θεσμοθέτησε τον μηχανισμό αυτό. Το πρόγραμμα επιτρέπει σε εταιρείες και φυσικά πρόσωπα που έχουν εμπλακεί σε κάποια παράνομη συμπαιγνία να επωφεληθούν της αμνηστίας από κυβερνητικές κυρώσεις. Κάτι που σημαίνει ότι μια εταιρεία δύναται να αποφύγει τις κυβερνητικές κυρώσεις, ενώ τα φυσικά πρόσωπα επωφελούνται από την αποφυγή πρόστιμων και ποινών φυλάκισης. Οι ΗΠΑ συνάγεται ότι ήταν πρωτοπόρες στη συμβολή αποκάλυψης των καρτέλ. Το πρόγραμμα ξεκίνησε να είναι πιο αποδοτικό κατά το έτος 1993, που υπέστη σημαντικές τροποποιήσεις και επέφερε ελάχιστη νομική αβεβαιότητα. Η αναθεώρηση του Προγράμματος Επιείκειας από το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ⁵⁷, αποτελεί αναμφίβολα μία από τις σημαντικότερες εξελίξεις στην αντιμονοπωλιακή πολιτική τις τελευταίες δεκαετίες. Το πρόγραμμα υπέστη τρεις σημαντικές τροποποιήσεις, η επιείκεια επεκτάθηκε με την παροχή αυτόματης αμνηστίας⁵⁸ στον πρώτο οργανισμό που θα παράσχει πληροφορίες και στοιχεία ακόμη και μετά την εκκίνηση της ανάκρισης, με τον όρο βέβαια ότι δεν έχουν εντοπισθεί μέχρι εκείνη τη στιγμή δεδομένα που να τεκμηριώνουν το καρτέλ⁵⁹, η αμνηστία εξακολουθεί να είναι σε ισχύ ακόμη και αν η συνεργασία με τις αρχές ξεκινήσει μετά την έναρξη της έρευνας και όλοι οι διευθυντές και οι υπάλληλοι που συνεργάζονται προστατεύονται από την ποινική δίωξη. Ως αποτέλεσμα αυτών των μεταβολών, το Πρόγραμμα Επιείκειας αποτελεί το πιο αποτελεσματικό εργαλείο για τη διαχείριση διεθνών υποθέσεων καρτέλ. Επιπλέον, το αναθεωρημένο Πρόγραμμα Επιείκειας είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των αιτήσεων αμνηστίας. Σύμφωνα με την παλιά πολιτική αμνηστίας, η Επιτροπή λάμβανε περίπου μία αίτηση

⁵⁷ Department of Justice.

⁵⁸ 100% απαλλαγή από τα πρόστιμα.

⁵⁹ Αυτό σημαίνει ότι η αμνηστία περιορίζεται σε μία επιχείρηση ανά σύμπραξη.

αμνηστίας ετησίως. Ενώ, με τη νέα πολιτική, το ποσοστό εφαρμογής ήταν μεγαλύτερο από ένα ανά μήνα.

Πλέον έχουν βελτιωθεί και πολλές χώρες ανά τον κόσμο, οι οποίες διαθέτουν νομοθεσία περί ελεύθερου ανταγωνισμού, έχουν προσαρμόσει τους δικούς τους μηχανισμούς επιείκειας, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιαπωνία, η Νότια Κορέα και φυσικά η Ευρωπαϊκή Ένωση. Πιο συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θέσπισε ένα πρόγραμμα επιείκειας κατά το έτος 1996. Το τροποποιημένο πρόγραμμα επιείκειας που θεσπίστηκε το 2002 παρέχει πλήρη απαλλαγή από τα πρόστιμα στις επιχειρήσεις που υπέβαλαν πρώτες αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τη σύμπραξη στην αντιμονοπωλιακή αρχή. Επιπλέον, χρειάζεται να πραγματοποιηθεί μερική μείωση των προστίμων⁶⁰, ακόμη και αν οι επιχειρήσεις αποκαλύψουν πληροφορίες μετά την έναρξη της έρευνας. Σε αντίθεση με το αμερικανικό πρόγραμμα επιείκειας, όχι μόνο η πρώτη επιχείρηση αλλά και οι επόμενες εταιρείες που υποβάλλουν αίτηση επιείκειας μπορούν επίσης να λάβουν μείωση του προστίμου έως και 50%. Παρόμοια προγράμματα έχουν εισαχθεί το 2002 στο Ηνωμένο Βασίλειο και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Υπάρχουν κάποιες εμπειρικές ενδείξεις ότι τα προγράμματα επιείκειας βελτιώνουν την ευημερία αυξάνοντας αναπάντεχα την πιθανότητα διακοπής των συμπαιγνιακών πρακτικών και περιορίζοντας την έρευνα. Αν και είναι δύσκολο να αξιολογηθεί ο ρόλος αυτών των προγραμμάτων στη δημιουργία και την κατάρρευση καρτέλ, είναι γνωστό ότι έχουν χρησιμοποιηθεί ευρέως.

4.2.4 Πρόγραμμα επιείκειας στην Ελλάδα

Στον Ελλαδικό χώρο, το πρόγραμμα επιείκειας έκανε την εμφάνιση του το έτος 2005. Οι εταιρείες που έχουν συμμετάσχει σε καρτελικές συμπράξεις, φαίνεται να μην έχουν κάνει χρήση του μηχανισμού επιείκειας. Είναι επιβεβλημένη ανάγκη να προβληθεί μέσω διαφήμισης σε όλα τα μέσα ώστε να γνωστοποιηθεί σε άπαντες, σε εταιρείες και σε φυσικά πρόσωπα τα οποία δεν έχουν λάβει γνώση για την υπόσταση του.

⁶⁰ Περίπου κατά 50%.

Σύμφωνα με τον πρόεδρο της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού κ. Ιωάννη Λιανό, στην Ελλάδα δεν αποφέρει καρπούς το συγκεκριμένο πρόγραμμα. Πιο συγκεκριμένα, σε αντίθεση με τα διεθνή καρτέλ που στην πλειονότητα τους, όσα αποκαλύπτονται από την Επιτροπή Ανταγωνισμού, προέρχονται από τη χρήση του προγράμματος επιείκειας. Στην Ελλάδα, το πρόγραμμα επιεικειάς, ως εργαλείο εντοπισμού των καρτέλ, δεν έχει αποφέρει τους επιθυμητούς καρπούς, εξαιτίας του στοιχειώδους μεγέθους και της εσωστρεφούς ιδιοσυγκρασίας των αγορών στη χώρα. Για αυτό το λόγο κρίνεται απαραίτητη η ισχυροποίηση των ερευνητικών εργαλείων των οποίων κάνει χρήση η Επιτροπή Ανταγωνισμού. Σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται και ανταγωνίζονται σε πάνω από μία αγορές⁶¹, υφίσταται σημαντικό ενδεχόμενο ύπαρξης αντανταγωνιστικών πρακτικών στις αγορές που συνυπάρχουν, χρήζουν άμεσης παρέμβασης μέσω επιτόπιων ελέγχων από την Επιτροπή Ανταγωνισμού.

4.2.5 Κριτικές και απόψεις περί των προγραμμάτων επιείκειας

4.2.5.1 Θεωρητικές αναλύσεις

Αρκετοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι τα προγράμματα επιεικούς μεταχείρισης είναι επιτυχή, καθώς πολλές συμπράξεις καταδικάστηκαν έπειτα από αίτηση επιεικούς μεταχείρισης⁶². Ο Hammond, το 2000 ισχυρίστηκε ότι το πρόγραμμα επιεικούς μεταχείρισης είχε ως αποτέλεσμα τις περισσότερες διώξεις καρτέλ του Υπουργείου Δικαιοσύνης των ΗΠΑ, και πρόσφατα, το 2017 η Επίτροπος Margrethe Vestager ισχυρίστηκε ότι αυτό συμβαίνει και στην Ευρωπαϊκή ένωση. Από την άλλη, υπάρχει ένας μεγάλος όγκος βιβλιογραφίας που δείχνει ότι τα προγράμματα επιείκειας θα μπορούσαν επίσης να οδηγήσουν σε πιο σταθερές συμπράξεις⁶³. Ως εκ τούτου, η επιτυχία των

⁶¹ Multimarket contact.

⁶² Motta, 2004, και Spagnolo, 2008

⁶³ Motta and Polo, 2003, Spagnolo, 2004, και Chen και Harrington, 2007.

προγραμμάτων επιεικούς μεταχείρισης μπορεί να οφείλεται σε περισσότερες συμπράξεις, γεγονός που θα ερχόταν σε αντίθεση με την πρόθεση του προγράμματος.

Η βιβλιογραφία που σχετίζεται με την επιείκεια με τα φυσικά πρόσωπα είναι περιορισμένη. Οι Aubert, Rey και Konacic⁶⁴ επεκτείνουν σε ένα θεωρητικό μοντέλο το πρόγραμμα επιείκειας φυσικών προσώπων, εάν τα άτομα μπορούν να καταδικαστούν για την εμπλοκή τους σε καρτέλ. Θεωρούν ότι ένα πρόγραμμα που προσφέρει θετικές αμοιβές σε φυσικά πρόσωπα για την αποκάλυψη των συμπράξεων, ενδέχεται να είναι πιο αποτελεσματικό από ένα εταιρικό πρόγραμμα επιεικούς μεταχείρισης που χορηγεί έως και πλήρη απαλλαγή από τα πρόστιμα για τις επιχειρήσεις. Επιπλέον, οι Aubert, Rey και Konacic υποστηρίζουν ότι η εφαρμογή ατομικής επιείκειας σε ένα εταιρικό πρόγραμμα επιείκειας είναι αποτελεσματικότερη από την εταιρική επιείκεια μεμονωμένα. Οι Bruneckiene και Pekarskiene⁶⁵ ισχυρίζονται ότι το ιδανικό σύστημα κυρώσεων είναι αναγκαίο να περιλαμβάνει τόσο χρηματικές όσο και μη χρηματικές κυρώσεις⁶⁶. Επιπλέον, το ιδεώδες σύστημα κυρώσεων θα πρέπει να επικεντρώνεται τόσο στις επιχειρήσεις όσο και στα φυσικά πρόσωπα. Εάν τα φυσικά πρόσωπα αντιμετωπίζουν ενδεχόμενες κυρώσεις, το πρόγραμμα επιεικούς μεταχείρισης θα πρέπει να επεκταθεί και σε μεμονωμένα άτομα.

Η επίδραση των προγραμμάτων επιεικούς μεταχείρισης αξιολογείται συνήθως κάνοντας χρήση θεωρητικής ανάλυσης. Αντίθετα, η αξιολόγηση του με εμπειρικό τρόπο είναι αρκετά πιο δύσκολη, καθώς δεν υπάρχουν επαρκείς πληροφορίες σχετικά με τις συμπράξεις που δεν έχουν εντοπισθεί. Μερικές μελέτες έχουν διερευνήσει τον αντίκτυπο των προγραμμάτων επιεικούς μεταχείρισης κατά τη δημιουργία συμπράξεων με πειραματικό τρόπο, αλλά τα αποτελέσματα διαφέρουν⁶⁷. Ορισμένοι ερευνητές βασίζονται στα συμπεράσματά τους σε εμπειρικά δεδομένα. Για παράδειγμα, ο Miller το 2009 διαπίστωσε ότι η αναθεώρηση του προγράμματος επιεικούς μεταχείρισης των ΗΠΑ είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της αποτροπής και του εντοπισμού των συμπράξεων. Στην ΕΕ, η εφαρμογή του προγράμματος επιεικούς μεταχείρισης δεν επέφερε καμία επίπτωση στο

⁶⁴ 2006

⁶⁵ 2015

⁶⁶ Π.χ. φυλάκιση.

⁶⁷ Hinloopen και Soetevent, 2008, και Bigoni, Fridolfsson, Le Coq και Spagnolo, 2012.

μέγεθος του πληθυσμού της σύμπραξης, αλλά η διάρκεια της έρευνας για τη σύμπραξη περιορίστηκε⁶⁸.

Τα αποτελέσματά των μελετών επέδειξαν ότι η αναθεώρηση του προγράμματος επιεικούς μεταχείρισης με τη συμπερίληψη προστίμων για φυσικά πρόσωπα δεν οδήγησε σε αυξημένο εντοπισμό των συμπαιγνιών. Ωστόσο, οδήγησε σε μείωση του αριθμού των ανακαλύψεων συμπράξεων με την πάροδο του χρόνου, κάτι που σημαίνει ότι η αναθεώρηση οδήγησε σε αυξημένη αποτροπή των συμπράξεων. Λαμβάνοντας υπόψη αποκλειστικά τον αριθμό των ανακαλυφθέντων συμπαιγνιών, οι οποίες περιλάμβαναν επιεική μεταχείριση, παρατηρείται στην πραγματικότητα σημαντική ελάττωση του αριθμού των υποθέσεων συμπαιγνιών με επιεική μεταχείριση μετά την αναθεώρηση. Αυτό σημαίνει ότι η υποβολή αίτησης επιεικούς μεταχείρισης κατέστη λιγότερο ελκυστική μετά την αναθεώρηση.

Τα προγράμματα επιείκειας επιδιώκουν στην εκ των προτέρων αποτροπή του σχηματισμού συμπαιγνιών και στον εκ των υστέρων εντοπισμό, αποσταθεροποίηση και παύση των συμπαιγνιών. Ωστόσο, η θεωρία προβλέπει ότι η επιείκεια μπορεί να αυξήσει ή να μειώσει τη σταθερότητα των συμπράξεων.

Ορισμένες θεωρητικές μελέτες παρουσιάζουν ότι τα προγράμματα επιεικούς μεταχείρισης μπορούν να είναι αποτελεσματικά για την αποσταθεροποίηση των συμπαιγνιών. Ο Spagnolo⁶⁹ διερεύνησε την επιρροή της επιείκειας σε ένα επαναλαμβανόμενο παίγνιο. Μια επιχείρηση πολλαπλασιάζει τα βραχυπρόθεσμα κέρδη της απόκλισης, εάν συνάμα υποβάλλει αίτηση επιεικούς μεταχείρισης μετά το πέρας της απόκλισης. Αυτό σημαίνει ότι οι συμπαιγνίες αποσταθεροποιούνται. Ο Harrington⁷⁰ υποστηρίζει ότι η επιείκεια μετριάξει την αναμενόμενη ποινή του αιτούντα επιεικούς μεταχείρισης και, κατ' αυτόν τον τρόπο, αυξάνει το κίνητρο καταγγελίας της συμπαιγνίας. Ως εκ τούτου, οι επιχειρήσεις είναι διατεθειμένες να είναι οι πρώτες που θα υποβάλουν αίτηση επιείκειας.

⁶⁸ Brenner, 2009

⁶⁹ 2004

⁷⁰ 2008

Οι Ellis και Wilson⁷¹ παρέχουν περαιτέρω στοιχεία που σχετίζονται με τον τρόπο με τον οποίο η επιείκεια ενδέχεται να περιορίσει τη σταθερότητα των συμπράξεων. Στο μοντέλο που αναλύουν, υποθέτουν ότι μετά την καταδίκη ενός καρτέλ, οι επιχειρήσεις πληρώνουν πρόστιμα και είναι επιτακτική ανάγκη να ακολουθήσουν ένα πρόγραμμα συμμόρφωσης, κάτι τέτοιο οδηγεί σε αύξηση του οριακού κόστους των επιχειρήσεων. Ωστόσο, η εταιρεία, που διαφεύγει στις αρχές, μπορεί να επωφεληθεί, καθώς καταβάλλει χαμηλότερο πρόστιμο και δεν οφείλει να εφαρμόσει πρόγραμμα συμμόρφωσης, συνεπάγεται με πλεονέκτημα κόστους για την επιχείρηση αυτή έναντι των ανταγωνιστών της μετά τη παύση της συμπαιγνίας. Έτσι, αυξάνεται το κίνητρο καταγγελίας της σύμπραξης. Επιπλέον, σε αυτό το μοντέλο, είναι σαφές ότι υφίστανται ισχυρότερα κίνητρα για την καταγγελία της συμπαιγνίας στο πλαίσιο του προγράμματος επιεικούς μεταχείρισης των ΗΠΑ από ό,τι στο πλαίσιο του προγράμματος επιεικούς μεταχείρισης της ΕΕ. Ωστόσο, ισχυρίζονται ότι η επιείκεια για τις επόμενες επιχειρήσεις θα μπορούσε να είναι χρήσιμη, εάν το ενδεχόμενο της επιτυχούς δίωξης αυξάνεται ικανοποιητικά με τις πρόσθετες πληροφορίες που παρέχουν οι μεταγενέστεροι αιτούντες.

Παράλληλα, άλλοι ερευνητές κατέληξαν στο ότι ένα πρόγραμμα επιεικούς μεταχείρισης θα μπορούσε να αυξήσει τη σταθερότητα των καρτέλ. Οι Chen και Harrington⁷² διερευνούν ένα μοντέλο με ενδογενώς μεταβαλλόμενες πιθανότητες ανίχνευσης. Αποδεικνύουν ότι ένα πρόγραμμα επιείκειας μπορεί να μεταβάλει τη βέλτιστη πορεία των τιμών μιας συμπαιγνίας, γεγονός που θα μπορούσε να αυξήσει τη σταθερότητα του καρτέλ. Το αποτέλεσμα αυτό συρρικνώνεται αν η επιείκεια περιορίζεται στον πρώτο αιτούντα. Οι αρνητικές επιπτώσεις ενός προγράμματος επιεικούς μεταχείρισης στη σταθερότητα των καρτέλ, οφείλονται στο γεγονός ότι η επιεικής μεταχείριση μετριάξει το επικείμενο πρόστιμο και, ως εκ τούτου, αυξάνει τα αναμενόμενα κέρδη του καρτέλ. Κάτι τέτοιο δύναται να οδηγήσει σε πιο σταθερές συμπράξεις.

Αυτά τα διφορούμενα αποτελέσματα υπογραμμίζονται επίσης από τους Motta και Polo⁷³. Οι ερευνητές αποδεικνύουν ότι η επιείκεια μπορεί πράγματι να αυξήσει τη δημιουργία συμπράξεων. Επομένως, η επιείκεια μετριάξει το αναμενόμενο πρόστιμο

⁷¹ 2003

⁷² 2007

⁷³ 2003

συμμετοχής στα καρτέλ και αυξάνονται τα αναμενόμενα οφέλη από τη δημιουργία σύμπραξης, έτσι αυξάνεται ο σχηματισμός των καρτέλ.

Επίσης, οι Gray, Nguyen και Wait⁷⁴, Spagnolo και Ellis and Wilson δείχνουν ότι ένα πρόγραμμα επιείκειας θα μπορούσε να αυξήσει τη σταθερότητα του καρτέλ. Υποστηρίζουν στα μοντέλα τους ότι η επιείκεια μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την πειθαρχία ενός καρτέλ. Εάν μια επιχείρηση αποκλίνει αλλά δεν αναφέρει τη σύμπραξη, μια άλλη επιχείρηση μπορεί να υποβάλει αίτηση επιείκειας. Στην περίπτωση αυτή, ο αρχικός παραβάτης ενδέχεται να τιμωρηθεί από την Αρχή Ανταγωνισμού για τη συμμετοχή του στην πρώτη σύμπραξη. Η απειλή αυτή καθιστά την απόκλιση πιο δαπανηρή και αυξάνει τη σταθερότητα των καρτέλ. Συνοψίζοντας, η επίδραση των προγραμμάτων επιείκειας στη συμπεριφορά των καρτέλ είναι διαφορούμενη από θεωρητικής απόψεως.

4.2.5.2 Εμπειρικά στοιχεία

Είναι ευρύτατα διαδεδομένη η άποψη ότι οι εμπειρικές μελέτες για τις συμπαιγνίες αντιμετωπίζουν δυσχέρεια, καθώς δεν υφίσταται επαρκείς πληροφορίες και δεδομένα ιδίως σχετικά με τις μη εντοπισμένες συμπαιγνίες. Κατά συνέπεια, είναι δύσκολο να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων επιεικούς μεταχείρισης. Γενικά, η εμπειρική έρευνα σχετικά με τα προγράμματα επιεικούς μεταχείρισης δημιουργεί ένα θεωρητικό μοντέλο το οποίο στη συνέχεια ελέγχεται σε δείγμα καρτέλ που έχουν ανακαλυφθεί.

Ο Miller διερεύνησε την αναθεώρηση του προγράμματος επιεικούς μεταχείρισης των ΗΠΑ. Κατασκεύασε ένα θεωρητικό μοντέλο χρονοσειρών, βασισμένος στον αριθμό των ανακαλύψεων καρτέλ. Ο Miller υποστηρίζει ότι ο αυξημένος εντοπισμός των καρτέλ⁷⁵ έπεται μιας άμεσης αύξησης του αριθμού των ανακαλύψεων μετά από την εφαρμογή

⁷⁴ 2013

⁷⁵ Δηλαδή η παύση των συμπράξεων.

επιεικούς μεταχείρισης. Εάν η επιείκεια έχει ως επακόλουθο την αυξημένη αποτροπή των συμπαγινών, ο αριθμός των εντοπισμών των καρτέλ χρειάζεται να μειωθεί με την πάροδο του χρόνου περισσότερο από όσο ήταν προ εφαρμογής της επιείκειας. Το παραπάνω συνάγεται από τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις κατά τον σχηματισμό των συμπράξεων: λόγω του ενισχυμένου εντοπισμού θα υπάρχουν λιγότερο ενεργές συμπράξεις και, ως εκ τούτου, ο αριθμός των ανακαλύψεων συμπράξεων θα μειωθεί και πάλι. Στη συνέχεια, ο Miller εφαρμόζει μοντέλο βασισμένος στο δείγμα των καρτέλ που ανακαλύφθηκαν από το υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ μεταξύ 1985 και 2005. Καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το αναθεωρημένο πρόγραμμα επιεικούς μεταχείρισης των ΗΠΑ από το 1993 οδηγεί σε υψηλότερο εντοπισμό και αποτροπή.

Ο Brenner⁷⁶ μελέτησε το ευρωπαϊκό πρόγραμμα επιεικούς μεταχείρισης που εγκρίθηκε το 1996. Εξετάζει το δείγμα των καρτέλ που ανακάλυψε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μεταξύ 1990 και 2003. Πρώτον, εξακρίβωσε ότι η εφαρμογή του προγράμματος επιείκειας οδήγησε σε περισσότερες πληροφορίες που ανταλλάσσονται μεταξύ των επιχειρήσεων και της Επιτροπής. Δεύτερον, διαπίστωσε ότι η διάρκεια της έρευνας για τη σύμπραξη μειώθηκε κατά περίπου ένα και μισό έτος μετά τη θέσπιση του προγράμματος επιείκειας. Τρίτον, εφάρμοσε το θεωρητικό μοντέλο Miller στα δεδομένα της ΕΕ, αλλά διαπίστωσε ότι η θέσπιση του προγράμματος επιείκειας της ΕΕ δεν οδήγησε σε υψηλότερο αποτρεπτικό χαρακτήρα των συμπράξεων. Επίσης, ο De⁷⁷ καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το ευρωπαϊκό πρόγραμμα επιεικούς μεταχείρισης είναι μη αποτελεσματικό, σύμφωνα με ένα δείγμα καρτέλ που ανακάλυψε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μεταξύ 1990 και 2008.

Σύμφωνα με τους Harrington και Chang, ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα επιείκειας θα πρέπει να οδηγήσει σε αύξηση της διάρκειας των συμπράξεων που ανακαλύφθηκαν βραχυπρόθεσμα μετά από την εφαρμογή επιεικούς μεταχείρισης. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα λιγότερο σταθερά καρτέλ θα πάψουν να υπάρχουν. Ως εκ τούτου, θα παραμείνουν μόνο τα πιο σταθερά⁷⁸ καρτέλ, γεγονός που αυξάνει τη μέση διάρκεια των καρτέλ που αποκαλύπτονται βραχυπρόθεσμα. Ωστόσο, το μοντέλο αυτό δεν

⁷⁶ 2009

⁷⁷ 2010

⁷⁸ Πιο μακροχρόνια.

είναι σαφές εάν η διάρκεια του καρτέλ θα μειωθεί ή θα μειωθεί μακροπρόθεσμα. Ο Zhou⁷⁹ εξέτασε την αναθεώρηση του ευρωπαϊκού προγράμματος επιεικούς μεταχείρισης το 2002, μελετώντας όλες τις συμπράξεις που ανακάλυψε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μεταξύ 1985 και 2012. Διαπίστωσε ότι η μέση διάρκεια των καρτέλ που ανακαλύφθηκαν αυξήθηκε αμέσως μετά την αναθεώρηση, αλλά μειώνεται εκ νέου μακροπρόθεσμα. Σύμφωνα με το θεωρητικό μοντέλο των Harrington και Chang, ο Zhou υποστηρίζει ότι η αναθεώρηση ήταν αποτελεσματική στην αποτροπή και την αποσταθεροποίηση των καρτέλ. Επιπλέον, ο Zhou διερευνά το τρέχον πρόγραμμα επιεικούς μεταχείρισης των ΗΠΑ, καθώς είναι συγκρίσιμο με το αναθεωρημένο ευρωπαϊκό πρόγραμμα επιεικούς μεταχείρισης. Από την ανάλυσή του προκύπτει ότι το αμερικανικό πρόγραμμα επιείκειας αύξησε επίσης τη διάρκεια των συμπράξεων που ανακαλύφθηκαν. Ως εκ τούτου, υποστηρίζει ότι η αυξημένη διάρκεια της σύμπραξης αποτελεί πιθανώς αποτέλεσμα των αναθεωρημένων προγραμμάτων επιείκειας και όχι αποτέλεσμα εξωγενών οικονομικών ή πολιτικών γεγονότων, όπως οι επιχειρηματικοί κύκλοι ή η μείωση των εμπορικών φραγμών στην ΕΕ.

Από την άλλη πλευρά, οι Harrington και Wei υποστηρίζουν ότι τα χαρακτηριστικά διαφέρουν μεταξύ των ανακαλυφθέντων και των ανεξερεύνητων καρτέλ. Κάνοντας χρήση ενός θεωρητικού μοντέλου στο οποίο όλες οι συμπράξεις υπόκεινται στην ίδια διαδικασία παύσης και ανακάλυψης. Στην περίπτωση αυτή, η μέση διάρκεια των καρτέλ που αποκαλύφθηκαν ισούται με τη μέση διάρκεια όλων των καρτέλ. Ωστόσο, εάν οι πιθανότητες τερματισμού και ανακάλυψης διαφέρουν ανάμεσα στις συμπράξεις, ενδέχεται να υπάρχει διαφορά έως και 15 % όσον αφορά τη διάρκεια της συμπαιγνίας. Επομένως, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι το δείγμα των καρτέλ που ανακαλύφθηκαν εξακολουθεί να παρέχει μια καλή προσέγγιση του δείγματος όλων των συμπαιγνιών, καθώς η μεροληψία είναι ελάχιστη.

Εν συνεχεία, οι Bos, Davies, Harrington και Ormosi⁸⁰ υποστηρίζουν ότι θα πρέπει να υπάρχουν λιγότερες συμπαιγνίες με χαμηλές ή υψηλές υπερχρεώσεις, εάν η πολιτική ανταγωνισμού είναι αποτελεσματική. Οι ερευνητές συμπεραίνουν ότι η πολιτική ανταγωνισμού είναι αποτελεσματική, δεδομένου ότι η κατανομή των επιπλέον

⁷⁹ 2013

⁸⁰ 2017

επιβαρύνσεων έχει μικρότερη αξία συγκριτικά με την κατανομή των επιπλέον επιβαρύνσεων για τις νόμιμες συμπράξεις.

Η πιο πρόσφατη έρευνα διενεργήθηκε από τον Veljanovski⁸¹ και αφορούσε τις διώξεις των συμπαιγνιών από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατά το διάστημα των ετών 2010 – 2019. Αξιολογεί τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόστηκαν οι κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής του 2006 σχετικά με τα πρόστιμα και τη λειτουργία των διαδικασιών επιεικούς μεταχείρισης και διευθέτησης. Τα σημαντικότερα ευρήματα της έρευνας είναι τα παρακάτω:

- Η χορήγηση πλήρους και μερικής απαλλαγής στο 60% των παραβάσεων.
- Η Επιτροπή μείωσε τα πρόστιμα κατά 17,8 δισ. ευρώ στο πλαίσιο των προγραμμάτων επιεικούς μεταχείρισης και διευθέτησης.
- Το 10% των πληροφοριοδοτών απέφυγαν πρόστιμα ύψους 5,75 δισ. ευρώ στο πλαίσιο του προγράμματος επιεικούς μεταχείρισης.
- Η Επιτροπή φαίνεται να έχει γίνει πιο γενναιόδωρη στη μείωση των προστίμων που σχετίζονται με το πρόγραμμα επιεικούς μεταχείρισης – η μερική επιεική μεταχείριση αυξήθηκε από 37% το πρώτο εξάμηνο σε 54% όλων των παραβάσεων κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας.
- Η μείωση των προστίμων που επιβάλλονται σε αιτούντες μερική επιεική μεταχείριση αυξήθηκε από 15% κατά μέσο όρο κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας σε 20% κατά το δεύτερο μέρος της δεκαετίας. Από την άλλη, συνολικές και ποσοστιαίες μειώσεις που χορηγήθηκαν σε όσους έλαβαν πλήρη απαλλαγή μειώθηκε δραματικά - το συνολικό ποσό μειώθηκε από 37% των συνολικών προστίμων επιείκειας/διευθέτησης σε 22%, αντανακλώντας τον μικρότερο φόρτο υποθέσεων της Επιτροπής.
- Στο 50% περίπου των συμπαιγνιών, οι επιχειρήσεις έπαυσαν το καρτέλ προτού ο πληροφοριοδότης προσεγγίσει την Επιτροπή. Πολλές αιτήσεις επιεικούς μεταχείρισης υποβλήθηκαν μετά το τέλος της παράβασης, όπως τεκμηριώθηκε από την Επιτροπή, αυτό δίνει αξιοπιστία στον ισχυρισμό ότι η Επιτροπή διώκει τα καρτέλ που έχουν ήδη περατωθεί. Για παράδειγμα, μια σύμπραξη που διώχθηκε από την Επιτροπή και η οποία έληξε έξι ή περισσότερους μήνες πριν από την υποβολή της

⁸¹ 2023

πλήρους αίτησης επιεικούς μεταχείρισης θεωρείται ότι έχει περατωθεί πριν από την αίτηση των μαρτύρων. Σε αυτή τη βάση, γύρω στο 50% των παραβιάσεων φαίνεται να είχαν περατωθεί πριν από την υποβολή της αίτησης πλήρους απαλλαγής και το υπόλοιπο 50% ήταν σε εξέλιξη όταν υποβλήθηκε η αίτηση.

- Οι έρευνες της Επιτροπής καθυστερούν αρκετά να ολοκληρωθούν. Κατά τα τρία τελευταία έτη της δεκαετίας (2017-2019), η μέση διάρκεια μιας έρευνας ήταν 5,5 έτη από την ημερομηνία έναρξης της έρευνας και 6,2 έτη από την ημερομηνία της πλήρους αίτησης επιεικούς μεταχείρισης.

	Διάρκεια (έτη)	Πρόστιμα (εκατ. \$)	Αριθμός εμπλεκόμενων
Μέσος όρος	6,8	319,6	5,3
Τυπική Απόκλιση	6,0	501,7	3,8
Ελάχιστο	0,4	5,2	2,0
Μέγιστο	34,9	2.926,5	17,0

Πίνακας 3: Περιγραφική στατιστική ανάλυση Ευρωπαϊκής Επιτροπής υποθέσεων 2010-2019

Τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία της εμπειρικής ανάλυσης του Veljanovski εμφανίζονται στον πίνακα 3 . Πιο συγκεκριμένα, η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμα ύψους 16,3 δις ευρώ ή κατά μέσο όρο 319,6 εκατομμύρια ευρώ ανά απόφαση, με ένα ευρύ φάσμα από 5,2 εκατ. έως 2.926,5 εκατ. ευρώ. Οι συμπαιγνίες που διώκονταν από την Επιτροπή είχαν κατά μέσο όρο 5,3 εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, αλλά με σημαντικές διακυμάνσεις που κυμαίνονταν από 2 έως 17 επιχειρήσεις και λειτούργησαν κατά μέσο όρο 6,8 έτη, αλλά και πάλι με ευρύ φάσμα από 4 μήνες έως 34,9 έτη κατ' ανώτατο όριο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Μελέτες περιπτώσεων

Στο παρόν κεφάλαιο πρόκειται να παρουσιαστούν μελέτες περιπτώσεων στα οποία έχει γίνει χρήση του μηχανισμού επιείκειας. Όπως προαναφέρθηκε το πρόγραμμα επιεικούς μεταχείρισης έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως σε αγορές των ΗΠΑ και της Ευρώπης, ωστόσο η παρουσία του στην Ελληνική αγορά δεν είναι τόσο διαδεδομένη. Πιο συγκεκριμένα, αναμένεται να αναλυθούν δύο μελέτες περιπτώσεων από το διεθνές περιβάλλον και δύο νύξεις χρησιμοποίησης από ελληνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα.

5.1 Μελέτη περίπτωσης: Καρτέλ επίναυλων καυσίμων

Το έτος 2004, μήνα Αύγουστο η British Airways έκρινε ότι θα ήταν ορθό να αυξήσει τον επίναυλο καυσίμων στα εισιτήρια των επιβατών, αυτός υφίσταται ως επιπρόσθετη χρέωση επί των εισιτηρίων με σκοπό την αντιστάθμιση των υψηλών τιμών πετρελαίου. Η British Airways, με αυτή της την κίνηση επιθυμούσε να παρατηρήσει τις ενέργειες της Virgin Atlantic, περί μεταβολής της τιμής. Εν συνεχεία από τον Αύγουστο του 2004 έως τον Ιανουάριο 2006, οι εξεταζόμενες εταιρείες κατέφυγαν σε ανταλλαγή πληροφοριών έξι φορές ή και περισσότερες. Στο διάστημα αυτό παρατηρήθηκε μια αξιοσημείωτη αύξηση στους επίναυλους καυσίμων από 5 λίρες (£) σε 60 λίρες (£). Η υπόθεση κατά της British Airways αφορούσε τη συμπαιγνία της με την ανταγωνίστριά της Virgin Atlantic όσον αφορά τις πρόσθετες χρεώσεις τιμολόγησης στις διηπειρωτικές πτήσεις⁸².

Μετά το πέρας των ετών, το 2007, πραγματοποιούταν συνεχείς έρευνες που αφορούσαν τους επίναυλους των καυσίμων σε πελάτες μεταφοράς φορτίου. Τα στελέχη

⁸² Πτήσεις μεγάλων αποστάσεων.

της εταιρείας Virgin Atlantic ενήργησαν ταχύτατα, για να προφτάσουν τυχόν μετάβαση της έρευνας στους επίναυλους καυσίμων που αφορούσαν τις επιβατικές πτήσεις αυτή τη φορά. Μετά την πραγματοποίηση ενός ανώνυμου τηλεφωνήματος που επιβεβαίωσε την πλήρη αμνηστία της εταιρείας σύμφωνα με το μηχανισμό επιείκειας του Ηνωμένου Βασιλείου, η Virgin Atlantic έδωσε πληθώρα στοιχείων στον Οργανισμό Προστασίας Εμπορίου του Ηνωμένου Βασιλείου, που περιείχαν συνεντεύξεις με στελέχη του προσωπικού και αρχεία τηλεπικοινωνιών. Ωστόσο, σε δυσμενή κατάσταση βρέθηκε η British Airways της επιβλήθηκαν χρηματικά πρόστιμα 100 εκατομμυρίων δολαρίων ή 121.5 εκατομμυρίων Αγγλικών λιρών (£), καθώς δεν ενήργησε πριν από τον ανταγωνιστή της. Το πρόστιμο που επιβληθεί στην εταιρεία αυτή, αποτελούσε το υψηλότερο πρόστιμο που είχε επιβληθεί από το Office of Fair Trading. Από την άλλη η Virgin εκτός από την πλήρη αμνηστία έλαβε και ένα ευχαριστήριο σημείωμα. Τον Απρίλιο του 2012, το Office of Fair Trading ("OFT") ανακοίνωσε ότι επιβάλλει τελικώς πρόστιμο 58,5 εκατομμυρίων λιρών στην British Airways, σε μια απόφαση που θα ολοκλήρωνε την έρευνά του σχετικά με τον καθορισμό των τιμών του επίναυλου καυσίμων. Το OFT δήλωσε ότι η μειωμένη ποινή που ορίστηκε αντανάκλα την πρόσφατη νομολογία στον υπολογισμό των προστίμων και το επίπεδο συνεργασίας που επέδειξε η British Airways από το 2007.

5.2 Μελέτη περίπτωσης: Καρτέλ των Δημοπρασιών έργων τέχνης Christie's και Sotheby's

Η παρούσα υπόθεση αφορά τις επιχειρήσεις Christie's International plc και Sotheby's Holdings Inc., οι επιχειρήσεις αυτές αποτελούν τους βασικούς ανταγωνιστές στην αγορά των δημοπρασιών έργων τέχνης. Εντοπίστηκε ότι κατά την περίοδο 1993 – 2000 οι δύο εταιρείες είχαν συνάψει συμφωνία και επιτελούσαν εναρμονισμένη πρακτική που σχετιζόνταν με τις τιμές και τους όρους πώλησης των δημοπρασιών, παραβιάζοντας την νομοθεσία. Τα στοιχεία της συμπαιγνίας τροποποιήθηκαν και ενισχύθηκαν σε συνεδριάσεις της διοίκησης κατά τη διάρκεια των ετών που ακολούθησαν και διήρκησαν μέχρι τον Φεβρουάριο του 2000. Οι εταιρείες συμφώνησαν, μεταξύ άλλων, να

ακολουθούν παρόμοιες δομές προμηθειών που αφορούσαν τους πωλητές, να έχουν μη διαπραγματεύσιμη κλίμακα ποσοστών προμήθειας των προμηθευτών, να πολλαπλασιάσουν τις προμήθειες των πωλητών και προσδιόρισαν τους όρους συναλλαγών περιορίζοντας τον ανταγωνισμό. Αναφορικά με τους αγοραστές, πραγματοποιήθηκε συμφωνία περιορισμού των όρων της πίστωσης σε 90 ημέρες. Η συμφωνία τους αναφερόταν και στον περιορισμό των ενεργειών μάρκετινγκ⁸³. Επιπλέον, προκειμένου να εφαρμόσουν ή/και να τροποποιήσουν τις συμφωνίες ανάλογα με τις ανάγκες τους, τα μέρη συνεννοήθηκαν και αντάλλαξαν πληροφορίες κατά τη διάρκεια τακτικών συναντήσεων ή των τηλεφωνικών επαφών τους για διάφορα θέματα⁸⁴ που θα μπορούσαν να προκαλέσουν ή να ενθαρρύνουν τον ανταγωνισμό μεταξύ τους ή να έρθουν σε σύγκρουση ή να θέσουν σε κίνδυνο τη συμφωνία τους να μην ανταγωνιστούν. Τέλος θεσπίστηκε κάποιος μηχανισμός παρακολούθησης για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με την μεταξύ τους εναρμονισμένη πρακτική και την αποτροπή τυχόν αποκλίσεων, μέσω της ανταλλαγής καταλόγων.

Λαμβάνοντας υπόψη τη φύση της εξεταζόμενης συμπεριφοράς, τον πραγματικό αντίκτυπο της συμπαιγνίας στην αγορά δημοπρασιών έργων τέχνης και το γεγονός ότι κάλυπτε το σύνολο της κοινής αγοράς και, μετά τη δημιουργία της, η Επιτροπή θεωρεί ότι οι επιχειρήσεις διέπραξαν πολύ σοβαρή παράβαση του Δικαίου του Ανταγωνισμού. Έχοντας πλήρη επίγνωση του παράνομου χαρακτήρα των πράξεων τους, οι συμμετέχοντες συνεργάστηκαν για να δημιουργήσουν ένα μυστικό και θεσμοθετημένο καρτέλ με σκοπό την παρεμπόδιση του ανταγωνισμού μεταξύ των δύο σημαντικότερων οίκων δημοπρασιών έργων τέχνης. Η παράβαση αυτή συνίστατο κυρίως σε πρακτικές καθορισμού τιμών, οι οποίες αποτελούν από την ίδια τη φύση τους το χειρότερο είδος παράβασης του Δικαίου του Ανταγωνισμού. Από την ίδια τη φύση της, η συμπαιγνία, οδηγεί σε σημαντική στρέβλωση του ανταγωνισμού, η οποία ωφελεί αποκλειστικά τις εμπλεκόμενες στη σύμπραξη επιχειρήσεις και είναι ιδιαίτερα επιζήμια για τους πελάτες. Το κοινό σχέδιο αύξησης των εσόδων υλοποιήθηκε και από τις δύο εταιρείες συνάμα. Δεδομένων των

⁸³ Αποφυγή ισχυρισμών/δηλώσεων σχετικά με τα μερίδια αγοράς ή τη διεκδίκηση «ηγετικής θέσης» στην αγορά των έργων τέχνης.

⁸⁴ Δημοπρασίες, πωλητές, έμποροι, αγοραστές.

υψηλών μεριδίων αγοράς των εμπλεκόμενων εταιρειών και του γεγονότος ότι η συμφωνία κάλυπτε όλες τις πωλήσεις των εταιρειών και είχε πραγματικό αντίκτυπο στην αγορά.

Ως εκ τούτου, η Επιτροπή καθορίζει το αρχικό ποσό του προστίμου για αμφοτέρες τις επιχειρήσεις σε 25,2 εκατ. ευρώ. Ωστόσο, η παράβαση μπορεί να χαρακτηριστεί ως μεγάλης διάρκειας, η διάρκεια της παραβάσεως περιλαμβάνει περίοδο έξι ετών και εννέα μηνών, με αποτέλεσμα την αύξηση του ποσού που καθορίστηκε αρχικά. Βάσει των ανωτέρω, η Επιτροπή καθορίζει το βασικό ποσό του προστίμου ως εξής:

- Christie's: 41,58 εκατ. ευρώ
- Sotheby's: 41,58 εκατ. ευρώ

Στη προκειμένη περίπτωση, η Επιτροπή δεν θεωρεί ότι συντρέχουν επιβαρυντικές ή ελαφρυντικές περιστάσεις. Παρόλα αυτά, δεδομένου ότι το ποσό που υπολογίστηκε για τη Sotheby's υπερβαίνει το 10 % του παγκόσμιου κύκλου εργασιών κατά το έτος πριν από την έκδοση της απόφασης, το πρόστιμο για τη Sotheby's θα περιοριστεί σε 34,05 εκατ. ευρώ.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι αιτήσεις επιείκειας υποβλήθηκαν το έτος 2000, στην παρούσα υπόθεση εφαρμόστηκε η ανακοίνωση περί επιείκειας του 1996, και όχι η αναθεωρημένη που εκδόθηκε το 2002. Η Christie's ήταν η πρώτη που πληροφόρησε την Επιτροπή για την ύπαρξη της συμπαιγνίας και προσκόμισε καθοριστικά τεκμήρια, χωρίς τα οποία η σύμπραξη δεν θα μπορούσε να αποκαλυφθεί. Κατά το έτος κοινοποίησης των πληροφοριών αυτών, η Επιτροπή δεν είχε διεξαγάγει έρευνα ούτε είχε στη διάθεσή της επαρκείς πληροφορίες για να αποδείξει την ύπαρξη της συμπαιγνίας. Επιπλέον, η Christie's είχε αναστείλει τη συμμετοχή της στη σύμπραξη, επιβεβαιώνοντας στην Επιτροπή ότι δεν πραγματοποιούνταν επαφές με τη Sotheby's σε σχέση με την καταγγελλόμενη συμπεριφορά. Επίσης, συνεργάστηκε ανελλιπώς με την Επιτροπή και δεν διαπιστώθηκε ότι υποχρέωσε τη Sotheby's να εμπλακεί στη σύμπραξη και δεν διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στη σύμπραξη, σε αντίθεση με τη συμμετοχή της Sotheby's. Ως εκ τούτου, η

Επιτροπή θεώρησε ότι ο οίκος Christie's πληροί τους σχετικούς όρους που αναφέρονται στο τμήμα Β του σημειώματος επιείκειας.

Η Επιτροπή επισημαίνει ότι ο οίκος Sotheby's συνεργάστηκε πλήρως με την Επιτροπή κατά τη διάρκεια της έρευνας. Επιπλέον, παρείχε στην Επιτροπή πληροφορίες και αποδεικτικά στοιχεία που συνέβαλαν ουσιωδώς στην απόδειξη ύπαρξης της παράβασης. Παραδέχθηκε την ύπαρξη ορισμένων στοιχείων της παράβασης, όπως περιγράφονται από την Επιτροπή στην παρούσα απόφαση. Συμπερασματικά, όσον αφορά τη φύση της συνεργασίας τους και υπό το πρίσμα των όρων που καθορίζονται στην ανακοίνωση περί επιείκειας, η Επιτροπή θα χορηγήσει στους αποδέκτες της παρούσας απόφασης τις ακόλουθες μειώσεις των αντίστοιχων προστίμων:

- στον οίκο Christie's: 100 %
- στον οίκο Sotheby's: 40 %.

Επομένως, Επιβλήθηκαν τα ακόλουθα πρόστιμα:

- Christie's International plc: 0 ευρώ,
- Sotheby's Holdings Inc.: 20,4 εκατ. ευρώ⁸⁵.

⁸⁵ Αντιστοιχεί στο 6% του ετήσιου τζίρου της Sotheby's, αντί 10% που είναι το ανώτατο δυνατό.

5.3 Μελέτη περίπτωσης: Καρτέλ του Γάλακτος

Είναι ευρέως γνωστό ότι η πρώτη απόπειρα για την χρησιμοποίηση του μηχανισμού επιείκειας στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε ανεπιτυχώς στο Καρτέλ του γάλακτος, το έτος 2006.

Η Επιτροπή ανταγωνισμού συνεδρίασε το 2007 και εξέδωσε την απόφαση υπ' αριθμών 369/V/2007. Η παρούσα υπόθεση αφορούσε κάθε λογής γαλακτοκομικό προϊόν, με πρώτη ύλη το αγελαδινό γάλα. Στην υπόθεση αυτή οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις ήταν οι: NESTLÉ, ΟΛΥΜΠΟΣ, VIVARTIA, ΜΕΒΓΑΛ, ΦΑΓΕ, ΣΕΡΓΑΛ, ΕΒΡΟΦΑΡΜΑ, ΚΡΙ-ΚΡΙ, ΡΟΔΟΠΗ, ΣΕΒΓΑΠ⁸⁶. Ως ηγέτες του συγκεκριμένου καρτέλ κατηγορήθηκαν οι επιχειρήσεις VIVARTIA και ΜΕΒΓΑΛ στις οποίες επιβλήθηκαν τα υψηλότερα πρόστιμα. Αναλυτικότερα, η Αρχή Ανταγωνισμού καταδίκασε τις εταιρείες VIVARTIA, ΜΕΒΓΑΛ, NESTLÉ, ΦΑΓΕ και ΟΛΥΜΠΟΣ για οριζόντια σύμπραξη με αντικείμενο τον καθορισμό των τιμών και τον καταμερισμό των προμηθευτών στην αγορά του νωπού γάλακτος.

Η πρώτες καταγγελίες έγιναν από κτηνοτρόφους διαφόρων νομών της χώρας στο τέλος του έτους 2005, καθώς οι εταιρείες συντονισμένα την ίδια περίοδο ξεκίνησαν να μειώνουν τις τιμές που προμηθεύονταν το γάλα. Οι Ελληνικές γαλακτοβιομηχανίες προμηθεύονταν το γάλα πιο οικονομικά από τις λοιπές χώρες της ΕΕ, παρόλα αυτά το πωλούσαν ακριβότερα. Κατά την περίοδο της συμπαιγνίας αυτής διαπιστώθηκε ότι το γάλα στην Ελλάδα πωλούνταν στην πιο υψηλή τιμή της Ευρώπης. Οι εταιρείες προμηθεύονταν από τους παραγωγούς 0,32 ευρώ/ανά λίτρο και το πωλούσαν 1,20 ευρώ/ανά λίτρο. Ένα έτος αργότερα, το 2006, η επιτροπή ξεκίνησε τους ελέγχους και ερεύνησε ενδεχόμενη ύπαρξη συμπαιγνίας στη συγκεκριμένη αγορά. Επιπλέον, ορισμένοι αγελαδοτρόφοι κατήγγειλαν ότι οι επιχειρήσεις έχουν καταναείμει τις περιοχές που προμηθεύονται το γάλα.

⁸⁶ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Σύμφωνα με την ως άνω απόφαση οι κύριες παραβάσεις των γαλακτοβιομηχανιών χωρίστηκαν σε τρεις κατηγορίες:

- A. Τη συμφωνία της Λάρισας: Οι πιο μεγάλες γαλακτοβιομηχανίες (ΦΑΓΕ, ΜΕΒΓΑΛ, ΟΛΥΜΠΟΣ, NESTLE και VIVARTIA), ως μέλη του ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ, πραγματοποίησαν συνάντηση το 2004, στη Λάρισα, στοχεύοντας στον καθορισμό της στρατηγικής τους, της βελτίωσης της ποιότητας του γάλακτος και στον μετριασμό των μετακινήσεων των παραγωγών. Ως αποδεικτικό στοιχείο εντοπίστηκαν τα πρακτικά της συνάντησης, όπου ορισμένες γαλακτοβιομηχανίες αμφισβήτησαν τη γνησιότητα τους.
- B. Διαμοιρασμός εμπιστευτικών επιχειρηματικών τεκμηρίων και καθορισμός τιμών ανάμεσα σε εταιρείες - μέλη του ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ: Είναι επιτακτική ανάγκη να αναφερθεί ότι βάση νομοθεσίας του δικαίου του ανταγωνισμού, ο διαμοιρασμός επιχειρηματικών στοιχείων, τα οποία έχουν να κάνουν με τεκμήρια του πρόσφατου παρελθόντος και δίνουν χώρο για την εξατομίκευση των οργανισμών, είναι σημαντικό πλήγμα για τον ανταγωνισμό. Επιπλέον διαπιστώθηκε ότι οι εταιρείες παραγωγής γάλακτος διατελούσαν ανταλλαγή πληροφοριών που αφορούσαν τις τιμές και τις πωλούμενες ποσότητες και συμφώνησαν στον καθορισμό των τιμών πώλησης του γάλακτος, διαμέσω του Συνδέσμου. Στο αγελαδινό γάλα η τιμή υπέπεσε σε αυξομειώσεις, η τιμή αυτή καθορίζονταν από τις εταιρείες γάλακτος.
- C. Οριζόντιες συμπαιγνίες ανάμεσα σε κάποιες γαλακτοβιομηχανίες που αφορούν την εμπορική στρατηγική που ακολουθούσαν: Η συγκεκριμένη παράβαση αφορά δύο ιδιάζοντα σκέλη. Το πρώτο σκέλος αφορούσε την παρατήρηση πραγματοποίησης ανταλλαγής τιμοκαταλόγων στις τιμές λιανικής και χονδρικής ανάμεσα στις συμμετέχουσες στη σύμπραξη εταιρείες σε τακτική βάση. Μετά από ελέγχους στις εγκαταστάσεις των εμπλεκόμενων μερών εντοπίστηκαν αποδεικτικά έγγραφα που αποδείκνυαν την παρούσα κατηγορία εναρμονισμένης πρακτικής για τέσσερα συναπτά έτη. Το δεύτερο σκέλος της

αθέτησης έχει να κάνει με τη συμφωνία που είχε συντελεστεί για τον Νομό Σερρών, μια οριζόντια σύμπραξη στην αγορά φρέσκου γάλακτος στο Νομό Σερρών, όπου οι επιχειρήσεις του κλάδου έπαυσαν για διάστημα τεσσάρων μηνών τις προωθητικές ενέργειες.

Ωστόσο, εξίσου σημαντική ήταν και η συμβολή των σούπερ μάρκετ, καθώς φαίνεται να υπήρχαν συμφωνίες με τις γαλακτοβιομηχανίες σχετικά με τον καθορισμό των τιμών μεταπώλησης. Στην ανωτέρω υπόθεση φαίνεται να εμπλέκονται οι επιχειρήσεις ΜΕΒΓΑΛ, ΟΛΥΜΠΙΟΣ, VIVARTIA , ΦΑΓΕ, ΚΡΙ-ΚΡΙ, ΜΑΣΟΥΤΗΣ, ΑΤΛΑΝΤΙΚ, ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ, ΑΛΦΑ ΒΗΤΑ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΕΛΟΜΑΣ και ΡΟΔΟΠΗ. Ο προμηθευτικός οργανισμός ΕΛΟΜΑΣ και οι πέντε αλυσίδες σούπερ μάρκετ αποδέχτηκαν από τις εταιρείες παραγωγής γάλακτος τις τιμές λιανικής πώλησης του γάλακτος, μέσα από μια συμφωνία καθορισμού ελάχιστης τιμής μεταπώλησης. Τα σούπερ μάρκετ ισχυρίστηκαν ότι αποδέχτηκαν τις τιμές αυτές για να μην αντιμετωπίσουν κάποιο τροχοπέδη στον εφοδιασμό γάλακτος.

Για τους παραπάνω λόγους, διαπιστώθηκε ότι η συμπαιγνία διήρκησε τα έτη 2003–2006, με βασική επιδίωξη έναν ενιαίο αντι-ανταγωνιστικό σκοπό, την παρεμπόδιση του ανταγωνισμού σε επίπεδο τιμών μέσα από εναρμονισμένες πρακτικές στην αγορά του γάλακτος.

Η ΜΕΒΓΑΛ έκανε μια νύξη υπαγωγής στο πρόγραμμα επιείκειας και απαλλαγής προστίμων, η οποία απορρίφθηκε από τις αρχές. Πιο συγκεκριμένα, προσκόμισε τεκμήρια για την υπόθεση στη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού. Ωστόσο όπως είναι γνωστό για την υπαγωγή στο πρόγραμμα επιείκειας η επιχείρηση που τυγχάνει επεικούς μεταχείρισης θα πρέπει να είναι η πρώτη που θα προσκομίσει στοιχεία τα οποία θα βοηθήσουν την Επιτροπή στη διαπίστωση των αθετήσεων ή στοιχεία που δεν έχει στη διάθεση της μέχρι εκείνη τη στιγμή κατά τη διάρκεια της έρευνας που έχει ήδη ξεκινήσει. Η αίτηση της ΜΕΒΓΑΛ απορρίφθηκε από τις Αρχές καθώς δεν πληρούσε τις προ απαιτούμενες προϋποθέσεις. Στο στάδιο αυτό η γαλακτοβιομηχανία θα μπορούσε είτε να αποσύρει τα τεκμήρια, είτε να αιτηθεί την εξέταση μείωσης προστίμου. Η ΜΕΒΓΑΛ επέλεξε το δεύτερο σενάριο της επανεξέτασης των στοιχείων για μείωση του προστίμου, κάτι το οποίο

απορρίφθηκε από την επιτροπή. Ωστόσο, με την πράξη της αυτή φαίνεται ότι έλαβε απειλές για αντίποινα από τις λοιπές εταιρείες που μετείχαν στο καρτέλ.

Στην περίπτωση αυτή που η Επιτροπή εξέτασε αρκετές αθετήσεις, είναι αναγκαίο οι χρηματικές κυρώσεις να επιβληθούν μεμονωμένα για εκάστη αθέτηση.

I. Αναφορικά με την πρώτη παράβαση επιβλήθηκαν τα ακόλουθα πρόστιμα:

- VIVARTIA δεκαπέντε εκατομμύρια εννιακόσια εβδομήντα εννέα χιλιάδες εβδομήντα ευρώ και δέκα λεπτά (15.979.070,10 €).
- ΜΕΒΓΑΛ δεκατρία εκατομμύρια εκατόν εξήντα οκτώ χιλιάδες εκατόν ενενήντα έξι ευρώ και σαράντα εννέα λεπτά (13.168.196,49 €).
- ΦΑΓΕ εννέα εκατομμύρια εκατό τριάντα χιλιάδες τριακόσια είκοσι ευρώ (9.130.320 €).
- NESTLE έξι εκατομμύρια εκατόν ογδόντα οκτώ χιλιάδες οκτακόσια ενενήντα έξι ευρώ και ογδόντα δύο λεπτά (6.188.896,82 €).
- ΟΛΥΜΠΟΣ τρία εκατομμύρια εκατόν εξήντα οκτώ χιλιάδες οκτακόσια έξι ευρώ και ένα λεπτό (3.168.806,01 €).

II. Σχετικά με τη δεύτερη παράβαση απευθυνθήκαν ισχυρές συστάσεις

- Στον ΣΥΝΔΕΣΜΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ, για τον οποίο ανέκυψαν τεκμηριώσεις αντι-ανταγωνιστικών συμπεριφορών του Συνδέσμου των γαλακτοβιομηχανιών (ΣΕΒΓΑΠ), δεν επιβλήθηκε κάποια χρηματική ποινή, αλλά επιδέχθηκε αυστηρές συστάσεις από την Επιτροπή. Είναι φανερό ότι, ο Σύνδεσμος, έκανε γνωστές στις εταιρείες τις τιμές των παραγωγών των υπολοίπων εταιρειών⁸⁷.

⁸⁷ Πληροφορίες που θεωρούνται εμπιστευτικές καθώς θίγουν τον ανταγωνισμό

III. Για την τρίτη παράβαση επιβάλλονται χρηματικές κυρώσεις που ανέρχονται σε:

- VIVARTIA δεκαέξι χιλιάδες οκτακόσια εβδομήντα εννέα ευρώ και εβδομήντα λεπτά (16.879,70 €).
- ΜΕΒΓΑΛ τριάντα χιλιάδες εκατό πενήντα δύο ευρώ και ογδόντα τέσσερα λεπτά (30.152,84 €).
- ΚΡΙ-ΚΡΙ ενενήντα επτά χιλιάδες εξακοσίων ογδόντα τέσσερα ευρώ και ογδόντα πέντε λεπτών (97.684,85€).
- ΣΕΡΡΑΪΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ σαράντα τέσσερις χιλιάδες τετρακόσια είκοσι τέσσερα ευρώ και σαράντα δύο λεπτά (44.424,42 €).

Αναφορικά με την τρίτη παράβαση διαπιστώθηκε επίσης ότι οι παραπάνω επιχειρήσεις αθέτησαν το άρθρο 1 του νόμου 703/77 και τους επιβλήθηκαν επιπλέον οι παρακάτω κυρώσεις:

- VIVARTIA εκατό τριάντα δύο χιλιάδες τριακόσια ογδόντα οκτώ ευρώ και ογδόντα τριών πέντε λεπτά (132.388,83 €)
- ΜΕΒΓΑΛ ογδόντα μία χιλιάδες εννιακόσια σαράντα ευρώ και είκοσι πέντε λεπτά (81.940,25 €)
- ΦΑΓΕ διακόσια τριάντα χιλιάδες εννιακόσια έξι ευρώ (230.906 €).

5.4 Μελέτη περίπτωσης: Κατασκευαστικό καρτέλ

Η πρώτη υπόθεση στην οποία το πρόγραμμα επιείκειας στέφθηκε με επιτυχία στην Ελλάδα ήταν το κατασκευαστικό καρτέλ. Η απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού για το συγκεκριμένο καρτέλ ήταν η 642/2017, εκδόθηκε στις 10 Μαρτίου 2017, στην οποία έγινε χρήση και των δύο εργαλείων για τον εντοπισμό των καρτέλ⁸⁸. Δεκαέξι σε αριθμό κατασκευαστικές εταιρείες⁸⁹ συμπεριλήφθηκαν στο μηχανισμό Διευθέτησης Διαφορών, καθώς αθέτησαν το άρθρο 1 του νόμου 3959/2011 και το άρθρο 101 της ΣΛΕΕ, οι επιχειρήσεις αυτές ενεπλάκησαν σε οριζόντιες συμπαιγνίες που σχετίζονταν με τον καταμερισμό των αγορών και την παραποίηση διαγωνισμών δημοσίων έργων υποδομής. Ο βασικός τους στόχος ήταν η σταθεροποίηση των μεριδίων αγοράς τους.

Ορισμένες εταιρείες⁹⁰ παραδέχθηκαν ότι ακολουθούσαν μια κοινή γραμμή που αφορούσε τον καταμερισμό και τον έλεγχο των διαγωνισμών δημοσίων έργων κατά τα έτη 2005-2012. Η παραποίηση των διαγωνισμών πραγματοποιούταν πριν την απόθεση των οικονομικών προσφορών, με τον καθορισμό του μειοδότη και συχνά οι εταιρείες που θα επιτελούσαν τα έργα ήταν προκαθορισμένες. Η υλοποίηση της συμπαιγνίας προήλθε από τις επαναλαμβανόμενες συναντήσεις των συμμετεχόντων και από το σχεδιασμό συμφωνητικών που αφορούσαν την αποζημίωση.

⁸⁸ Μηχανισμός Διευθέτησης Διαφορών και Πρόγραμμα Επιείκειας

⁸⁹ 1. ΑΚΤΩΡ Α.Τ.Ε.

2. ΕΛΛΑΚΤΩΡ Α.Ε.

3. ΑΚΤΩΡ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΙΣ Α.Ε.

4. ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ ΑΕ- ΤΕΡΝΑ ΑΕ - ΤΕΡΝΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΒΕΤΕ

5. INTRACOM HOLDINGS

6. INTRAKAT Α.Ε.

7. J&P ΑΒΑΞ Α.Ε. - ΕΤΕΘ Α.Ε. - ΑΘΗΝΑ ΑΤΕ

8. ΤΕΧΝΙΚΗ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΑΕ

9. SIEMENS AG - SIEMENS Α.Ε

10. VINCI CONCESSIONS S.A.

11. ΑΕΓΕΚ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ Α.Ε.

12. ΔΟΜΙΚΗ ΚΡΗΤΗΣ Α.Ε.

13. ΕΚΤΕΡ Α.Ε.

14. ΕΡΕΤΒΟ Α.Ε.

15. ΘΕΜΕΛΗ Α.Ε.

16. Χ.Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Α.Ε.

⁹⁰ ΑΚΤΩΡ Α.Τ.Ε, J&P - ΑΒΑΞ Α.Ε, ΤΕΡΝΑ Α.Ε, ΑΕΓΕΚ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ Α.Ε, ΤΕΧΝΙΚΗ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ Α.Ε. και INTRAKAT Α.Ε

Η εταιρεία ΤΕΧΝΙΚΗ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ Α.Ε. επωφελήθηκε της πλήρους αμνηστίας εκ των προστίμων, καθώς στην περίπτωση της τέθηκε σε εφαρμογή ο Μηχανισμός Επιείκειας.

Επιπλέον, η επιτροπή ελάττωσε τις χρηματικές κυρώσεις των εταιρειών ΔΟΜΙΚΗ ΚΡΗΤΗΣ Α.Ε ΑΕΓΕΚ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ Α.Ε, ΕΡΕΤΒΟ Α.Ε, ΤΕΡΝΑ Α.Ε, J&P - ΑΒΑΞ Α.Ε, ΤΕΧΝΙΚΗ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ Α.Ε, ΘΕΜΕΛΗ Α.Ε, Α.Τ.Ε, ΕΚΤΕΡ Α.Ε, ΙΝΤΡΑΚΑΤ Α.Ε και ΧΡΙΣΤ. Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Α.Ε. σε ποσοστό 15%, για τη συμβολή που επέδειξαν κατά το μηχανισμό Διευθέτησης Διαφορών.

Επιπρόσθετα, οι επιχειρήσεις ΑΚΤΩΡ Α.Τ.Ε. και J&P - ΑΒΑΞ Α.Ε., προσέφεραν στις αρχές περαιτέρω τεκμήρια για την αθέτηση που έλαβε χώρα το 2005-2012 και έλαβαν ελαφρυντικά. Ωστόσο, η J&P - ΑΒΑΞ Α.Ε. στάθηκε εμπόδιο σε δύο ελέγχους που τέλεσε η Επιτροπή στις εγκαταστάσεις της και κάτι τέτοιο ήταν επιβαρυντικό για τις κυρώσεις που της επιβλήθηκαν. Ενώ, η επιχείρηση ΕΚΤΕΡ Α.Ε. αποδείχθηκε ότι ήταν αποστασιοποιημένη από τη συμπαιγνία.

Κάποιες επιχειρήσεις δήλωσαν ότι αδυνατούν να πληρώσουν και η Επιτροπή ενέκρινε τα αιτήματα τους και ελάττωσε τις χρηματικές κυρώσεις.

Για την ως άνω υπόθεση επιβλήθηκαν συνολικά πρόστιμα 80,7 εκατομμύρια ευρώ €. Αυτό αποτελεί το πιο υψηλό συνολικό ποσό που είχε επιβάλει έως και σήμερα, επιπλέον επέβαλε το υψηλότερο πρόστιμο που έχει επιβάλει έως τώρα σε μια μεμονωμένη εταιρεία. Αναλυτικότερα, επιβλήθηκαν οι παρακάτω χρηματικές κυρώσεις:

- ΑΚΤΩΡ Α.Τ.Ε. 38.495.453 €
- J&P ΑΒΑΞ Α.Ε. 18.320.193 €
- ΤΕΡΝΑ Α.Ε. 18.611.695 €
- ΑΕΓΕΚ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ Α.Ε. 532.859 €
- ΙΝΤΡΑΚΑΤ Α.Ε. 4.300.493 €
- ΘΕΜΕΛΗ Α.Ε. 110.953 €
- ΕΡΕΤΒΟ Α.Ε. 110.953 €

- ΧΡΙΣΤ. Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Α.Ε. 110.953 €
- ΕΚΤΕΡ Α.Ε. 99.858 €
- ΔΟΜΙΚΗ ΚΡΗΤΗΣ Α.Ε. 8.899 €
- ΤΕΧΝΙΚΗ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ Α.Ε. 0 €

Ωστόσο, στις 4 Ιουλίου 2017 η επιτροπή εξέδωσε άλλη μια απόφαση, την 647/2017, που αφορούσε την ίδια υπόθεση. Με την απόφαση αυτή τεκμηριώθηκε ότι ορισμένες κατασκευαστικές επιχειρήσεις και 2 Σύνδεσμοι κατασκευαστικών εταιρειών⁹¹ αθέτησαν το άρθρο 1 του ν. 3959/2011/ και 101 ΣΛΕΕ, καθώς ενεπλάκησαν σε οριζόντια συμπαιγνία που σχετιζόνταν με τον καταμερισμό της αγοράς και την παραποίηση των δημόσιων διαγωνισμών που αφορούσαν δημόσια έργα. Οι εταιρείες αυτές δεν συμμετείχαν στο μηχανισμό Διευθέτησης Διαφορών, για τον λόγο αυτό δεν συμπεριλήφθηκαν στην πρώτη απόφαση⁹².

Κατά τη χρονική περίοδο 2005 – 2012 οι επιχειρήσεις ΑΦΟΙ ΙΑΚΩΒΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΕΠΕ, FCC CONSTRUCCION SA, ALPINE Bau GmbH και

⁹¹ 1. ALPINE BAU GMBH
 2. FCC CONSTRUCTION SA
 3. ARCHIDORON GROUP N.V.
 4. ΑΦΟΙ ΙΑΚΩΒΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΕΠΕ
 5. ΕΛΤΕΡ Α.Ε.
 6. ΑΡΓΑΣ Α.Τ.Ε.
 7. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΕΧΝΙΚΗ Α.Ε.
 8. ΠΑΡΝΩΝ Α.Ε.
 9. ΒΙΟΤΕΡ Α.Ε.
 10. ΝΙΚΟΣ ΚΑΜΑΤΑΚΗΣ Α.Τ.Ε.Ε.
 11. ΜΗΧΑΝΙΚΗ Α.Ε.
 12. ΣΑΤΕ
 13. ΣΤΕΑΤ
 14. ΑΦΟΙ ΜΙΧ. ΤΡΑΥΛΟΥ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΕΧΝΟΔΟΜΗ
 15. ΓΕΝΕΡ Α.Ε.
 16. ΑΤΤΙ-ΚΑΤ Α.Τ.Ε.
 17. ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ Α.Τ.Ε.
 18. ΘΕΜΕΛΙΟΔΟΜΗ Α.Ε.
 19. ΑΛΤΕ Α.Τ.Ε.
 20. ΚΑΣΤΩΡ Α.Ε.
 21. ΕΛ.Τ.Ε.Κ. Α.Ε.
 22. ΕΜΠΕΔΟΣ Α.Ε.
 23. ΘΕΣΣΑΛΙΚΗ Α.Τ.Ε.
 24. ALSTOM TRANSPORT Α.Ε.

⁹² 642/2017

ARCHIRODON GROUP N.V. ενεπλάκησαν σε μια συνεχή παραποίηση δημοσίων διαγωνισμών⁹³, κάθε επιχείρηση με διαφορετικό αριθμό έργων.

Για τους ανωτέρω λόγους οι επιχειρήσεις επωμίστηκαν τις ακόλουθες χρηματικές κυρώσεις:

- ALPINE Bau GmbH 7.200.438,68 €, όπου 3.491.121,79 € εξ αυτών, θα καταβληθεί από την εταιρεία και την μητρική της FCC CONSTRUCCION SA.
- FCC CONSTRUCCION SA, 18.657.488,10 €, όπου 3.491.121,79 €, εξ αυτών, θα καταβληθεί από την εταιρεία και την θυγατρική της ALPINE Bau GmbH
- ARCHIRODON GROUP N.V, 1.265.349 €
- ΑΦΟΙ ΙΑΚΩΒΟΥ ΚΑΤΑΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΕΠΕ 108.679€

Από την άλλη, δεν τεκμηριώθηκε με επαρκή στοιχεία η εμπλοκή των επιχειρήσεων ALSTOM TRANSPORT SAS, VINCI CONSTRUCTION GRANDS PROJETS SAS, ΘΕΜΕΛΙΟΔΟΜΗ Α.Ε., SALINI IMPREGILO S.p.A και SELI S.p.A, στην αθέτηση που έλαβε χώρα από τα έτη 2005-2012.

Εκτός αυτού, οι επιχειρήσεις ΘΕΣΣΑΛΙΚΗ Α.Τ.Ε, ΕΛΤΕΡ Α.Ε, , ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΕΧΝΙΚΗ Α.Ε, ΕΡΓΑΣ Α.Τ.Ε, ΠΑΡΝΩΝ Α.Ε, , ΝΙΚΟΣ ΚΑΜΑΤΑΚΗΣ Α.Τ.Ε.Ε, ΒΙΟΤΕΡ Α.Ε, ΑΦΟΙ ΜΙΧ. ΤΡΑΥΛΟΥ ΑΤΕ ΤΕΧΝΟΔΟΜΗ, ΜΗΧΑΝΙΚΗ Α.Ε, ΑΤΤΙΚΑΤ Α.Τ.Ε, ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ Α.Τ.Ε, ΘΕΜΕΛΙΟΔΟΜΗ Α.Ε, ΑΛΤΕ Α.Τ.Ε, ΕΜΠΕΔΟΣ Α.Ε., ΚΑΣΤΩΡ Α.Ε, ΕΛ.Τ.Ε.Κ. Α.Ε και ΓΕΝΕΡ Α.Ε και οι ενώσεις κατασκευαστικών εταιρειών ΣΑΤΕ και ΣΤΕΑΤ, ενεπλάκη σε μια συνεχή αθέτηση κατά τα έτη 1989 – 2000. Παρόλα αυτά με βάση το άρθρο 42 του νόμου 3959/2011, η αθέτηση είχε παραγραφεί και η επιτροπή αδυνατούσε να επιβάλλει κυρώσεις.

Αντίστοιχα, η επιτροπή αδυνατούσε να επιβάλει πρόστιμο για τις εταιρείες ΑΤΤΙΚΑΤ Α.Τ.Ε, ΕΜΠΕΔΟΣ Α.Ε, ΕΛΤΕΡ Α.Ε, ΚΑΣΤΩΡ Α.Ε, ΘΕΣΣΑΛΙΚΗ Α.Τ.Ε,

⁹³ Κατεχοχίν αφορούσε έργα Μετρό (2005-2006) και έργα υποδομών (2011-2012).

ΘΕΜΕΛΙΟΔΟΜΗ Α.Ε., ΓΕΝΕΡ Α.Ε και ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ Α.Τ.Ε. ALSTOM TRANSPORT S.A, που συμμετείχαν στην συμπαιγνία κατά τη διάρκεια των ετών 1981-1988 και 2001 – 2002 καθώς η αθέτηση είχε παραγραφεί.

Τέλος, η Επιτροπή ανταγωνισμού κατέληξε στις παρακάτω διαπιστώσεις:

- Δεν τεκμηριώθηκε η εμπλοκή των επιχειρήσεων, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΤΕΧΝΙΚΗ Α.Ε., TADDEI S.p.A, IMPRESA S.p.A, TECHNIMONT CIVIL CONSTRUCTION S.p.A, RIZZANI de ECCHER S.p.A, BIOTEP Α.Ε, HOCHTIEF PPP SOLUTIONS GmbH, ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ Α.Ε. και NEMESIS ΕΡΓΟΛΗΠΤΙΚΗ PLC, στην αθέτηση των ετών 2005 - 2012.
- Δεν αποδείχτηκε η συνεισφορά της επιχείρησης ΘΕΜΕΛΙΟΔΟΜΗ ως μεταγενέστερη της επιχείρησης NESTOS Α.Ε. στην αθέτηση των ετών 1989 – 2000.
- Δεν στοιχειοθετήθηκε η εμπλοκή της VAN OORD DREDGING AND MARINE CONTRACTORS BV στην χειραγώγηση του διαγωνισμού για το έργο «Επέκτασης Κρηπιδώματος 26»⁹⁴.
- Δεν τεκμηριώθηκε η εμπλοκή των επιχειρήσεων ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ Α.Τ.Ε, SOMAGUE ENGENHARIA SA, ΑΤΤΙ-ΚΑΤ Α.Τ.Ε., VINCI CONSTRUCTION GRANDS PROJETS SAS, HOCHTIEF CONSTRUCTION AG, HOCHTIEF PROJEKTENTWICKLUNG GmbH και FCC CONSTRUCCION SA στην παραποίηση διαγωνισμών που αφορούν τα έργα οδικών αξόνων.

5.5 Συγκριτικά Αποτελέσματα

Στους πίνακες 4 και 5 αναπαρίστανται τα συγκριτικά αποτελέσματα των μελετών περιπτώσεων που αναλύθηκαν στο κεφάλαιο 5 διεξοδικά. Αναλυτικότερα οι γραμμές του πίνακα 4 και του πίνακα 5 αντιστοιχούν στα καρτέλ που αναλύθηκαν, ενώ οι στήλες στα

⁹⁴ Κωδικός έργου 259, (2011).

συνολικά πρόστιμα⁹⁵ που επιβλήθηκαν ανά περίπτωση και στους βασικούς συντελεστές των μελετών περιπτώσεων.

Στην πρώτη στήλη, αφορά τις επιχειρήσεις που υπήχθησαν στο πρόγραμμα επιείκειας και ωφελήθηκαν με την πλήρη αμνηστία, εκτός από την ανεπιτυχή προσπάθεια ένταξης ενός εμπλεκόμενου στο καρτέλ του γάλακτος. Στη δεύτερη στήλη, αναγράφονται αθροιστικά τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν σε όσες επιχειρήσεις υπήχθησαν στο μηχανισμό διευθέτησης διαφορών και επωφελήθηκαν από μειωμένα πρόστιμα, κάτι που παρατηρήθηκε μόνο σε δύο εκ των τεσσάρων περιπτώσεων. Τέλος στην τρίτη στήλη αναπαρίστανται το άθροισμα των προστίμων των υπολοίπων επιχειρήσεων που δε συνεργάστηκαν με τις αρχές με κάποιον από τους παραπάνω μηχανισμούς.

		Συνολικά Πρόστιμα ανά περίπτωση		
		ΠΕ ⁹⁶	ΜΔΔ ⁹⁷	Απουσία χρήσης μηχανισμού
Καρτέλ	Επίναυλων καυσίμων	0 δολάρια	-	100 εκ δολάρια ⁹⁸
	Δημοπρασιών έργων τέχνης	0 ευρώ	20,4 εκ ευρώ ⁹⁹	-
	Γάλακτος	Ανεπιτυχής προσπάθεια	-	48,27 εκ ευρώ ¹⁰⁰
	Κατασκευαστικό καρτέλ	0 ευρώ	80,7 εκ ευρώ ¹⁰¹	27,23 εκ ευρώ ¹⁰²

Πίνακας 4: Συγκριτικά αποτελέσματα των μελετών περιπτώσεων (ως προς τα πρόστιμα)

⁹⁵ Τα πρόστιμα αφορούν το άθροισμα των προστίμων που επιβλήθηκαν ανά περίπτωση στις εταιρείες.

⁹⁶ Πρόγραμμα Επιείκειας

⁹⁷ Μηχανισμός Διευθέτησης Διαφορών

⁹⁸ Αφορά μία επιχείρηση.

⁹⁹ Αφορά μία επιχείρηση.

¹⁰⁰ Αφορά το άθροισμα των προστίμων των τριών διαφορετικών παραβάσεων του καρτέλ του γάλακτος.

¹⁰¹ Αφορά άθροισμα των προστίμων των 10 επιχειρήσεων που μετείχαν στο μηχανισμό διευθέτησης διαφορών.

¹⁰² Αφορά το άθροισμα των προστίμων 4 επιχειρήσεων.

Συμπληρωματικά, στον πίνακα 5 εμπεριέχονται εν συντομία τα βασικότερα στοιχεία των μελετών περιπτώσεων, πέρα των προστίμων που αναλύθηκαν παραπάνω. Στην πρώτη στήλη φαίνεται ότι η διάρκεια των καρτέλ ανέρχεται στα 3 με 7 έτη. Στην δεύτερη αναγράφεται το έτος αποκάλυψης των καρτέλ που μελετήθηκαν. Έπειτα, στην τρίτη στήλη διακρίνεται ότι τα δύο καρτέλ που αφορούσαν χώρες του εξωτερικού είχαν δύο εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, ενώ τα καρτέλ που αφορούσαν την Ελλάδα είχαν από δέκα και άνω εμπλεκόμενες επιχειρήσεις. Στην τέταρτη στήλη, γίνεται αντιληπτό ότι μόνο στο καρτέλ του γάλακτος είχε υποστήριξη στη διενέργεια του καρτέλ. Επιπρόσθετα, παρατηρείται ότι στο σύνολο των περιπτώσεων η γεωγραφική κάλυψη των καρτέλ ήταν εγχώρια. Τέλος, όσον αφορά την νόθευση διαγωνισμών είναι φανερό ότι το φαινόμενο αυτό εντοπίστηκε στο καρτέλ δημοπρασιών έργων τέχνης καθώς και στο κατασκευαστικό καρτέλ, όπως προαναφέρθηκε και στην ανάλυση ήταν μια από τις βασικές παραβάσεις των συγκεκριμένων συμπαιγνιών.

		Βασικοί συντελεστές των μελετών περιπτώσεων					
		Διάρκεια (σε έτη)	Έτος Αποκάλυψης	Αριθμός Εμπλεκόμενων	Υποστήριξη τρίτων	Γεωγραφική κάλυψη	Νόθευση διαγωνισμών
Καρτέλ	Επίπαιων καυσίμων	3	2007	2	Όχι	Εγχώρια	Όχι
	Δημοπρασιών έργων τέχνης	7	2000	2	Όχι	Εγχώρια	Ναι
	Γάλακτος	3	2007	10	Ναι	Εγχώρια	Όχι
	Κατασκευαστικό	7	2017	40	Όχι	Εγχώρια	Ναι

Πίνακας 5: Συγκριτικά αποτελέσματα μελετών περιπτώσεων (ως προς τις λεπτομέρειες των συμπράξεων)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Εμπειρική Ανάλυση

6.1 Δείγμα και μεταβλητές

Η συγκεκριμένη εμπειρική ανάλυση στοχεύει στον προσδιορισμό της επίδρασης μιας σειράς μεταβλητών στη διάρκεια του καρτέλ. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με το θέμα της παρούσας διπλωματικής, σκοπός είναι η μελέτη της συμβολής του μηχανισμού επιείκειας στον εντοπισμό των καρτέλ και ως επακόλουθο στη διάρκεια αυτών. Για τον λόγο αυτό, εκμαιεύθηκαν δεδομένα υποθέσεων καρτέλ από τον διαδικτυακό τόπο του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης¹⁰³, όπου δίδεται η δυνατότητα στο εύρη κοινό να επιλέξουν τους κλάδους και την γεωγραφική περιοχή που τους ενδιαφέρει. Αναφορικά με την συγκεκριμένη ανάλυση, επιλέχθηκαν 134 υποθέσεις καρτέλ που προέρχονται από την Δυτική και Ανατολική Ευρώπη, τη Νότια Αμερική, την Ασία και όλους τους κλάδους ανεξαιρέτως, τα οποία ανακαλύφθηκαν από τις Αρχές ανταγωνισμού κατά το διάστημα των ετών 2012 με 2017.

Το υπόδειγμα που μελετάται αναπαριστά την αλληλεπίδρασή της διάρκειας των καρτέλ με τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στις συμμετέχουσες εταιρείες, την ενδεχόμενη υποστήριξη από τρίτους, την ύπαρξη του μηχανισμού επιείκειας, τον αριθμό των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων, τη γεωγραφική κάλυψη και την ενδεχόμενη νόθευση διαγωνισμών. Ο Ο.Ο.Σ.Α. παρέχει δεδομένα για τις παραπάνω μεταβλητές σε κάθε υπόθεση, εκτός από την μεταβλητή που αφορά την επιείκεια. Επομένως, για τον σκοπό της μελέτης δημιουργήθηκε μια ψευδομεταβλητή ονόματι leniency και έπειτα από ενδελεχή έρευνα σε όλες τις αποφάσεις που εκδόθηκαν από τις αρμόδιες Αρχές Ανταγωνισμού, η

¹⁰³ Ο.Ο.Σ.Α.: https://qdd.oecd.org/subject.aspx?Subject=OECD_HIC

μεταβλητή λαμβάνει την τιμή 1 στις περιπτώσεις όπου έχει γίνει χρήση του μηχανισμού επιείκειας, ενώ σε εκείνες που δεν έχει γίνει λαμβάνει την τιμή 0. Μερικές ακόμη αντίστοιχες ψευδομεταβλητές που δημιουργήθηκαν από τα δεδομένα του Ο.Ο.Σ.Α. ήταν η μεταβλητή για την ενδεχόμενη υποστήριξη τρίτων μέσα από την μετατροπή των τιμών True σε 1 και False σε 0, η μεταβλητή για την γεωγραφική κάλυψη με τη μετατροπή των παρατηρήσεων των καρτέλ που είχαν παγκόσμια κάλυψη σε 1 και για τις λοιπές που είχαν εγχώρια κάλυψη σε 0 και τέλος για τη μεταβλητή που αφορούσε την νόθευση διαγωνισμών πραγματοποιήθηκε η μετατροπή των τιμών True σε 1 και False σε 0. Οι τελευταίες μεταβλητές τροποποιήθηκαν από τα αρχικά δεδομένα του Ο.Ο.Σ.Α. καθώς για την πραγματοποίηση της παλινδρόμησης OLS, απαιτούνται αποκλειστικά και μόνο αριθμητικά δεδομένα.

Οι συγκεκριμένες μεταβλητές επιλέχθηκαν σύμφωνα με προγενέστερες έρευνες που έχουν διεξαχθεί. Ενδεικτικά, στην έρευνα του ο Veljanovski έχει συμπεριλάβει ως ανεξάρτητες μεταβλητές τα πρόστιμα των καρτέλ και τη μεταβλητή που συμβολίζει το πρόγραμμα επιείκειας. Οι Posner και Dick έχουν συμπεριλάβει ως ανεξάρτητη μεταβλητή τον αριθμό των επιχειρήσεων. Οι Abrantes-Metz και Connor στο υπόδειγμα τους κάνουν χρήση των μεταβλητών της νόθευσης διαγωνισμών, της υποστήριξης τρίτων και της γεωγραφικής κάλυψης. Ενώ οι Harrington, Chang και Zhou χρησιμοποίησαν τη μεταβλητή του προγράμματος επιείκειας στο υπόδειγμα τους. Φαίνεται ότι κοινό στοιχείο των προαναφερθεισών ερευνών αποτελεί η εξαρτημένη μεταβλητή που είναι αυτή της διάρκειας των καρτέλ, η ίδια δηλαδή που πρόκειται να χρησιμοποιηθεί και στο παρόν μοντέλο.

Οι μεταβλητές που πρόκειται να αναλυθούν στο συγκεκριμένο υπόδειγμα ανήκουν σε δύο κατηγορίες στις ποσοτικές και στις ποιοτικές. Για αυτό τον λόγο λοιπόν, η περιγραφική στατιστική ανάλυση διαφέρει για τους δυο τύπους μεταβλητών. Πιο συγκεκριμένα στον πίνακα 6 αναπαρίστανται η περιγραφική ανάλυση που αφορά μόνο τις αριθμητικές – ποσοτικές και ασυνεχείς μεταβλητές του υποδείγματος, δηλαδή τη διάρκεια των καρτέλ, τον αριθμό των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων και το ύψος των προστίμων. Από την άλλη στον πίνακα 7 αναπαρίστανται ο πίνακας κατανομής συχνοτήτων, ο οποίος αφορά ποιοτικές – ονομαστικές μεταβλητές, δηλαδή τη μεταβλητή του προγράμματος

επιείκειας, της υποστήριξης τρίτων, της γεωγραφικής κάλυψης και της νόθευσης διαγωνισμών.

		Duration (έτη)	Sanctions (εκατ. \$)	Cartelists
N	Έγκυρες	134	134	134
	Ελλείπουσες	0	0	0
Μέσος όρος		6,436	66,667	6,850
Διάμεσος		6	8,435	5
Επικρατούσα τιμή		10,100	1,640	4
Τυπική Απόκλιση		4,636	148,928	5,964
Διακύμανση		21,490	22179,482	35,572
Εύρος		24	1165,830	36
Ελάχιστο		0	0,020	2
Μέγιστο		24	1165,850	38
Τεταρτημόρια	25	2	1,968	3
	50	6	8,435	5
	75	10,100	51,776	8

Πίνακας 6: Περιγραφική στατιστική ανάλυση ποσοτικών μεταβλητών

Στον πίνακα 6 φαίνεται ότι κατά μέσο όρο η διάρκεια των καρτέλ είναι 6,436 έτη, το ύψος των προστίμων 66,667 εκατομμύρια δολάρια και ο αριθμός των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων είναι 6,85. Η διάμεσος¹⁰⁴ της διάρκειας είναι 6, κάτι που σημαίνει ότι το 50% των καρτέλ διαρκούν από 6 έτη και άνω, ενώ το υπόλοιπο 50% από 6 έτη και κάτω. Η διάμεσος των προστίμων είναι 8,435 εκατομμύρια δολάρια, δηλαδή στο 50% των καρτέλ έχουν επιβληθεί πρόστιμα άνω των 8,435 εκατ., ενώ στο υπόλοιπο 50% από 8,435 εκατ. και κάτω. Η διάμεσος του αριθμού των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων είναι 5, δηλαδή το 50% των καρτέλ έχουν περισσότερες από 5 εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, ενώ το υπόλοιπο 50% έχουν λιγότερες από 5. Η επικρατούσα τιμή¹⁰⁵ στην περίπτωση της

¹⁰⁴ Όταν οι μεταβλητές διαταχθούν κατά αύξουσα ή φθίνουσα σειρά βρίσκεται ακριβώς στο μέσον τους.

¹⁰⁵ Η τιμή ενός συνόλου μετρήσεων με τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης.

διάρκειας είναι 10,10 έτη, των προστίμων 1,64 εκατ. δολάρια και των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων 4. Η τυπική απόκλιση¹⁰⁶ ισούται με 4,636 για τη διάρκεια, με 148,928 για τα πρόστιμα και με 5,964 για τον αριθμό των επιχειρήσεων. Αναφορικά με τη διακύμανση¹⁰⁷, ανέρχεται στα 21,490 για τη διάρκεια, στα 22179,482 για τα πρόστιμα και στα 35,572 για τον αριθμό των επιχειρήσεων. Η ελάχιστη τιμή που λαμβάνει η μεταβλητή διάρκεια είναι 0 έτη και η μέγιστη 24, η ελάχιστη τιμή των προστίμων ανέρχεται στα 0,02 εκατ. και η μέγιστη 1165,85 εκατ., η ελάχιστη τιμή του αριθμού των επιχειρήσεων είναι 2 και η μέγιστη 38. Τέλος, το εύρος υπολογίζεται ως η διαφορά της μέγιστης και της ελάχιστης τιμής, στην περίπτωση της διάρκειας λαμβάνει την τιμή 24, του αριθμού των επιχειρήσεων την τιμή 1165,830 και των προστίμων την τιμή 36.

Εξίσου σημαντικής σημασίας αποτελεί η αναφορά στα τεταρτημόρια:

Στο πρώτο τεταρτημόριο φαίνεται ότι:

- Το 25% των καρτέλ διαρκεί από 2 έτη και κάτω, το 75% των καρτέλ διαρκεί από 2 έτη και άνω.
- Στο 25% των καρτέλ επιβλήθηκαν πρόστιμα ύψους 1,968 εκατ. και κάτω, στο 75% 1,968 εκατ. και άνω.
- Στο 25% των καρτέλ συμμετείχαν από 3 επιχειρήσεις και κάτω, ενώ στο 75% από 3 επιχειρήσεις και άνω.

Στο δεύτερο τεταρτημόριο¹⁰⁸ φαίνεται ότι:

- Το 50% των καρτέλ διαρκούν από 6 έτη και άνω, ενώ το υπόλοιπο 50% από 6 έτη και κάτω.
- Το 50% των καρτέλ έχουν πρόστιμα άνω των 8,435 εκατ., ενώ το υπόλοιπο 50% από 8,435 εκατ. και κάτω.
- Το 50% των καρτέλ έχουν περισσότερες από 5 εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, ενώ το υπόλοιπο 50% έχουν λιγότερες από 5.

Στο τρίτο τεταρτημόριο φαίνεται ότι:

¹⁰⁶ Αναπαριστά το ποσό της απόκλισης, κατά μέσο όρο, των τιμών μιας μεταβλητής από τη μέση τιμή της.

¹⁰⁷ Ορίζεται ως το τετράγωνο της τυπικής απόκλισης.

¹⁰⁸ Η ερμηνεία του δεύτερου τεταρτημρίου ταυτίζεται με την ερμηνεία της διαμέσου.

- Το 75% των καρτέλ διαρκεί από 10,10 έτη και κάτω, το 25% των καρτέλ διαρκεί από 10,10 έτη και άνω.
- Στο 75% των καρτέλ επιβλήθηκαν πρόστιμα ύψους 51,776 εκατ. και κάτω, στο 25% από 51,776 και άνω.
- Στο 75% των καρτέλ συμμετείχαν έως και 8 επιχειρήσεις, ενώ στο 25% από 8 επιχειρήσεις και πάνω.

		Συχνότητα	Ποσοστό (%)
Third party support	Όχι	125	93,30%
	Ναι	9	6,70%
Leniency	Όχι	77	57,50%
	Ναι	57	42,50%
Geographic coverage	Εγχώρια	101	75,40%
	Παγκόσμια	33	24,60%
Bid rigging	Όχι	54	40,30%
	Ναι	80	59,70%

Πίνακας 7: Κατανομή συχνοτήτων

Στον πίνακα 7 αναπαρίσταται η κατανομή των συχνοτήτων των ποιοτικών μεταβλητών. Ειδικότερα, φαίνεται ότι στις 125 υποθέσεις (93,3%) δεν υπήρξε υποστήριξη τρίτων, στις 9 υποθέσεις (6,7%) υπήρξε υποστήριξη. Στα 77 καρτέλ (57,5%) δεν έγινε χρήση του προγράμματος επιείκειας, ενώ στα 57 (42,5%) χρησιμοποιήθηκε ο μηχανισμός αυτός. Τα 101 καρτέλ (75,4%) δεν είχαν παγκόσμια γεωγραφική κάλυψη, ενώ τα 33 (24,6%) είχαν παγκόσμια εμβέλεια. Τέλος στα 54 καρτέλ (40,3%) δεν εντοπίστηκε νόθευση δημοσίων διαγωνισμών, ενώ στα υπόλοιπα 80 (59,7%) πραγματοποιήθηκε νόθευση δημοσίων διαγωνισμών.

6.2 Εξειδίκευση οικονομετρικού υποδείγματος

Η παλινδρόμηση θα πραγματοποιηθεί με τη χρήση του προγράμματος SPSS¹⁰⁹. Κατά συνέπεια, είναι ανάγκη να εκτιμηθεί το ακόλουθο πολλαπλό γραμμικό υπόδειγμα:

$$Y_i = a + bX_{1i} + cX_{2i} + dX_{3i} + eX_{4i} + fX_{5i} + gX_{6i} + \varepsilon_i \quad (9)$$

$$\Rightarrow \text{duration}_i = a + b \text{sanctions}_i + c \text{thirdparty}_i + d \text{leniency}_i + e \text{cartelists}_i + f \text{geographic_coverage}_i + g \text{bid_rigging}_i + \varepsilon_i \quad (10)$$

Όπου

- $Y_i, \text{duration}_i$: συμβολίζει την εξαρτημένη μεταβλητή του υποδείγματος, που είναι η διάρκεια του καρτέλ για $i = 1, 2, \dots, N$
- $X_{1i}, \text{sanctions}_i$: συμβολίζει μια ανεξάρτητη μεταβλητή του υποδείγματος, που είναι το ύψος των προστίμων του καρτέλ σε εκατομμύρια δολάρια για $i = 1, 2, \dots, N$
- $X_{2i}, \text{thirdparty}_i$: συμβολίζει μια ανεξάρτητη μεταβλητή του υποδείγματος, που είναι η ενδεχόμενη ύπαρξη υποστήριξης από τρίτους στο καρτέλ, λαμβάνει τιμές 0,1 για $i = 1, 2, \dots, N$
- $X_{3i}, \text{leniency}_i$: συμβολίζει μια ανεξάρτητη μεταβλητή του υποδείγματος, που είναι η ενδεχόμενη χρήση του προγράμματος επιείκειας στο καρτέλ, λαμβάνει τιμές 0,1 για $i = 1, 2, \dots, N$
- $X_{4i}, \text{cartelists}_i$: συμβολίζει μια ανεξάρτητη μεταβλητή του υποδείγματος, που είναι ο αριθμός των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων στο καρτέλ για $i = 1, 2, \dots, N$

¹⁰⁹ Research Data Analysis using the Statistical package for the social sciences.

- X_{5i} , $geographic_coverage_i$: συμβολίζει μια ανεξάρτητη μεταβλητή του υποδείγματος, που είναι η γεωγραφική κάλυψη του καρτέλ. λαμβάνει τιμές 0,1 για $i = 1, 2, \dots, N$
- X_{6i} , $bid_rigging_i$: συμβολίζει μια ανεξάρτητη μεταβλητή του υποδείγματος, που είναι η ενδεχόμενη ύπαρξη νόθευσης διαγωνισμών στο καρτέλ, λαμβάνει τιμές 0,1 για $i = 1, 2, \dots, N$
- ε_i : συμβολίζει το τυχαίο σφάλμα του υποδείγματος
- a, b, c, d, e, f, g : συμβολίζουν τις σταθερές του υποδείγματος
- N : μέγεθος του δείγματος, στο συγκεκριμένο μοντέλο υφίστανται 134 παρατηρήσεις, δηλαδή υποθέσεις καρτέλ
- K : ο αριθμός των ανεξάρτητων μεταβλητών του υποδείγματος, στο μοντέλο αυτό ισούται με 6

6.3 Σχολιασμός αποτελεσμάτων

Οι πίνακες που ακολουθούν αναπαριστούν τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης OLS που διενεργήθηκε:

Στατιστικά Παλινδρόμησης			
R	R ²	Προσαρμοσμένο R ²	Τυπικό Σφάλμα
0,494	0,244	0,208	4,125

Ανάλυση Διακύμανσης					
	Άθροισμα Τετραγώνων	Βαθμοί Ελευθερίας	Μέσος όρος Άθροίσματος Τετραγώνων	Συνάρτηση Ελέγχου F	Σημαντικότητα
Παλινδρόμηση	696,772	6	116,129	6,824	0,000
Υπόλοιπο	2161,356	127	17,019		
Σύνολο	2858,128	133			

Συντελεστές					
	Μη τυποποιημένοι Συντελεστές		Τυποποιημένοι Συντελεστές	t	Σημαντικότητα
	B	Τυπικό Σφάλμα	B		
Σταθερός όρος	3,666	0,751		4,881	0,000
Sanctions	0,002	0,003	0,067	0,819	0,415
Cartelists	0,150	0,069	0,193	2,161	0,033
Third party support	0,671	1,695	0,036	0,396	0,693
Leniency	1,226	0,733	0,131	1,672	0,097
Geographic coverage	4,216	0,932	0,393	4,524	0,000
Bid rigging	0,002	0,830	0,000	0,002	0,998

Πίνακας 8: Αποτελέσματα Παλινδρόμησης

Ξεκινώντας τον σχολιασμό των αποτελεσμάτων από τα Στατιστικά της Παλινδρόμησης, παρατηρείται ότι το R^2 ισούται με 0,244. Ο συντελεστής προσδιορισμού R^2 δείχνει το ποσοστό της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής που εξηγείται από τη μεταβλητότητα των ανεξάρτητων μεταβλητών. Η διάρκεια του καρτέλ εξαρτάται από τις μεταβολές των ανεξάρτητων μεταβλητών κατά 24,4%. Το ποσοστό αυτό είναι χαμηλό, ωστόσο είναι κάτι αναμενόμενο στα διαστρωματικά δεδομένα του υποδείγματος. Το υπόλοιπο 75,6% της διαμόρφωσης των μεταβολών της διάρκειας εξαρτάται από άλλους παράγοντες οι οποίοι δεν υπεισέρχονται στο συγκεκριμένο μοντέλο. Με άλλα λόγια κατά 24,4% η μεταβλητότητα των τιμών της διάρκειας ερμηνεύεται από το εκτιμηθέν υπόδειγμα ή από την ταυτόχρονη μεταβλητότητα των τιμών των ανεξάρτητων μεταβλητών. Το R ισούται με 0,494, δηλαδή με την τετραγωνική ρίζα του R^2 . Ενώ ο Adjusted R^2 , δηλαδή ο προσαρμοσμένος συντελεστής προσδιορισμού είναι καταλληλότερος για την περίπτωση της πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης, καθώς λαμβάνει υπόψιν την απώλεια βαθμών ελευθερίας κάθε καινούριας μεταβλητής που εισέρχεται στο υπόδειγμα. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές του υποδείγματος από κοινού εξηγούν περίπου το 20,8% των μεταβολών της διάρκειας, ενώ το 79,2% οφείλεται σε τυχαία σφάλματα που δεν έχουν ληφθεί υπόψιν στο μοντέλο. Το τυπικό σφάλμα συμβολίζει τον εκτιμητή της διακύμανσης των καταλοίπων.

Ο πίνακας ανάλυσης της διακύμανσης είναι γνωστός ως πίνακας Anova. Το πιο σημαντικό στοιχείο του απεικονίζεται στην τελευταία στήλη, όπου φαίνεται η στατιστική σημαντικότητα του μοντέλου, η δυνατότητα να εξηγήσει μέρος της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής. Το παρόν μοντέλο είναι στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο σημαντικότητας 10%. Συνεχίζοντας λοιπόν την ανάλυση, στην πρώτη στήλη συναντάται το άθροισμα τετραγώνων όπου αν αθροιστεί το SS της παλινδρόμησης (696,772) με το SS των καταλοίπων (2161,356) θα ευρεθεί το συνολικό άθροισμα τετραγώνων (2858,128), δηλαδή ισχύει ο τύπος:

$$SSR + SSE = SST \quad (11)$$

Οι βαθμοί ελευθερίας της παλινδρόμησης (df) είναι ίσοι με τον αριθμό των ανεξάρτητων μεταβλητών του υποδείγματος, άρα λαμβάνει την τιμή 6, δηλαδή:

$$df_{regression} = K = 6 \quad (12)$$

Επιπλέον οι βαθμοί ελευθερίας των καταλοίπων ισούται με τον αριθμό των παρατηρήσεων, μείον τον αριθμό των ανεξάρτητων μεταβλητών, μείον ένα, λαμβάνει την τιμή 127, δηλαδή:

$$df_{residual} = N - K - 1 = 134 - 6 - 1 = 127 \quad (13)$$

Ενώ από τους βαθμούς ελευθερίας του συνόλου, δύναται να εκμαιευτεί ο αριθμός των παρατηρήσεων που χρησιμοποιήθηκαν, στο παρόν υπόδειγμα ισούται με 133, καθώς είναι η διαφορά του αριθμού των παρατηρήσεων με το ένα, δηλαδή:

$$df_{total} = N - 1 = 134 - 1 = 133 \quad (14)$$

Το μέσο σφάλμα τετραγώνου της παλινδρόμησης ισούται με 116,129, το οποίο προκύπτει από τον ακόλουθο τύπο:

$$MSR = \frac{SSR}{df_{regression}} = \frac{696,772}{6} = 116,129 \quad (15)$$

Το μέσο σφάλμα τετραγώνου των καταλοίπων ισούται με 17,019, το οποίο προκύπτει από τον ακόλουθο τύπο:

$$MSE = \frac{SSE}{df_{residual}} = \frac{2161,356}{127} = 17,019 \quad (16)$$

Η Συνάρτηση Ελέγχου F ισούται με 6,824, που προκύπτει από τον τύπο:

$$F = \frac{MSR}{MSE} = \frac{116,129}{17,019} = 6,824 \quad (17)$$

Στον τρίτο κατά σειρά πίνακα των συντελεστών, πραγματοποιείται η εξέταση της σχετικής σημασίας κάθε μεταβλητής του μοντέλου. Η στήλη της σημαντικότητας ή P-Value καθορίζει τις ανεξάρτητες μεταβλητές που είναι στατιστικά σημαντικές, θα πρέπει οι τιμές των μεταβλητών να είναι μικρότερες του 0,1. Στο υπόδειγμα που εξετάζεται στην παρούσα εργασία, στατιστικά σημαντικές μεταβλητές είναι ο αριθμός των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στο καρτέλ (0,033), η μεταβλητή επιείκεια (0,097) και η γεωγραφική κάλυψη (0,000) σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων παλινδρόμησης, παρατηρούμε τα εξής:

Όταν αυξάνεται κατά 1 ο αριθμός των εμπλεκόμενων στο καρτέλ υφίσταται αντίστοιχη αύξηση κατά 0,15 έτη στη διάρκεια του καρτέλ και αντίστροφα. Επομένως, όσες περισσότερες εταιρείες εμπλέκονται στο καρτέλ τόσο αυξάνεται η διάρκεια του καρτέλ και αντίστροφα. Στις περιπτώσεις που έγινε χρήση του προγράμματος επιείκειας η διάρκεια του καρτέλ είναι μεγαλύτερη από τις περιπτώσεις που δεν είχε γίνει χρήση του συγκεκριμένου μηχανισμού. Ειδικότερα, όταν πραγματοποιείται χρήση του μηχανισμού επιείκειας η διάρκεια του καρτέλ αυξάνεται, ενώ όταν δεν πραγματοποιείται χρήση η διάρκεια του καρτέλ μειώνεται. Στις υποθέσεις όπου η γεωγραφική εμβέλεια ήταν παγκόσμια η διάρκεια του καρτέλ ήταν μεγαλύτερη από εκείνες που η εμβέλεια ήταν εγχώρια. Πιο συγκεκριμένα, όταν η γεωγραφική εμβέλεια είναι παγκόσμια η διάρκεια του καρτέλ είναι αυξημένη, ενώ όταν είναι εγχώρια, η διάρκεια του καρτέλ είναι μειωμένη. Από τα παραπάνω συνάγεται ότι οι ανεξάρτητες μεταβλητές του υποδείγματος, που είναι στατιστικά σημαντικές, επιδρούν θετικά στην εξαρτημένη μεταβλητή, αυτό εντοπίζεται

στον πίνακα των συντελεστών και πιο συγκεκριμένα στο θετικό πρόσημο που λαμβάνουν οι μεταβλητές στην στήλη της σημαντικότητας. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι υπόλοιπες μεταβλητές, οι οποίες δεν είναι στατιστικά σημαντικές, δεν επηρεάζουν την εξαρτημένη μεταβλητή.

Η πρώτη στήλη των Μη Τυποποιημένων συντελεστών B, συμβολίζει τους συντελεστές των μεταβλητών, δηλαδή τη συμβολή κάθε μεταβλητής στο μοντέλο, διατηρώντας όλες τις υπόλοιπες μεταβλητές σταθερές. Οπότε μετά την παλινδρόμηση το υπόδειγμα θα λάβει την ακόλουθη μορφή:

$$\begin{aligned} \Rightarrow duration_i = & 3,666 + 0,002 sanctions_i + 0,671 thirdparty_i + \\ & + 1,226 leniency_i + 0,150 cartelists_i + 4,216 geographic_coverage_i + \\ & + 0,002 bid_rigging_i \end{aligned} \quad (18)$$

Τα τυπικά σφάλματα δείχνουν αν τίθεται πρόβλημα πολυσυγραμμικότητας, το οποίο αφορά χρονολογικές σειρές, κάτι που δεν υφίσταται στο παρόν μοντέλο. Οι Τυποποιημένοι συντελεστές B είναι οι συντελεστές παλινδρόμησης χωρίς σταθερά, που χρησιμεύουν σε ψευδομεταβλητές εποχικότητας, κάτι που επίσης δεν υφίσταται στο παρόν μοντέλο. Παρόλα αυτά η στήλη t-Statistics αποτελεί έναν εναλλακτικό τρόπο εξέτασης της στατιστικής σημαντικότητας των μεταβλητών. Όταν η τιμή αυτή είναι μεγαλύτερη από 1,65, τότε η μεταβλητή είναι στατιστικά σημαντική. Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης στήλης επιβεβαιώνουν τα ευρήματα του P-Value για τη στατιστική σημαντικότητα των τριών ανεξάρτητων μεταβλητών, καθώς η μεταβλητή του αριθμού των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων λαμβάνει την τιμή $2,161 > 1,65$, η μεταβλητή επιείκειας λαμβάνει την τιμή $1,672 > 1,65$ και η μεταβλητή της γεωγραφικής κάλυψης λαμβάνει την τιμή $4,524 > 1,65$.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά είναι σαφές ότι αρκετές φορές οι επιχειρήσεις επιδιώκουν τη σύναψη συμφωνιών με άλλες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ίδια ή σε άλλη αγορά με κύριο μέλημα την αύξηση των κερδών τους και την εδραίωση τους στην αγορά, μέσω της αύξησης των μεριδίων τους. Φυσικά κάτι τέτοιο είναι επιζήμιο για τους καταναλωτές και για τους λοιπούς ανταγωνιστές που δε μετέχουν σε κάποια συμφωνία.

Οι Αρχές Ανταγωνισμού στην προσπάθεια τους να αποτρέψουν τις παράνομες συμπεριφορές των επιχειρήσεων, που νοθεύουν τον ανταγωνισμό και βλάπτουν την ευημερία των καταναλωτών, πραγματοποιούν νύξεις εύρεσης των παρανομών συμπαιγνιών. Για τον λόγο αυτό έχουν θεσμοθετήσει ορισμένα εργαλεία που συμβάλουν στον εντοπισμό των συμπαιγνιών. Στην παρούσα διπλωματική δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στο πρόγραμμα επιείκειας, όπου με τη συμβολή των ιδίων των παραβατών οι αρχές οδηγούνται στην εξιχνίαση των παράνομων συμπεριφορών.

Πραγματοποιήθηκε μια εμπειρική ανάλυση με δεδομένα που εκμαιεύθηκαν από τον Ο.Ο.Σ.Α. και αφορούσαν 134 υποθέσεις καρτέλ. Ειδικότερα, μελετήθηκε η αλληλεπίδραση της εξαρτημένης μεταβλητής, που ήταν η διάρκεια του καρτέλ, με μια σειρά ανεξάρτητων μεταβλητών.

Στο συγκεκριμένο υπόδειγμα χρησιμοποιώντας την μέθοδο OLS προέκυψε ότι ο αριθμός των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στο καρτέλ, η χρήση του προγράμματος επιείκειας και η παγκόσμια γεωγραφική κάλυψη επιδρούν θετικά και στατιστικά σημαντικά στη διάρκεια του καρτέλ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%. Από την άλλη πλευρά, τα πρόστιμα, η υποστήριξη από τρίτους και η νόθευση διαγωνισμών δεν επιδρούν στη διάρκεια του καρτέλ καθώς είναι στατιστικά μη σημαντικά.

Τα αποτελέσματα της έρευνας που διενεργήθηκε, έδειξαν ότι η διάρκεια του καρτέλ αυξάνεται ή μειώνεται όσο περισσότερες ή λιγότερες εταιρείες συμμετέχουν στο

καρτέλ αντίστοιχα, κάτι που συνάδει απόλυτα με τη βιβλιογραφία και τις διαπιστώσεις των Posner και Dick σχετικά με τη θετική επίδραση του αριθμού των επιχειρήσεων στη διάρκεια του καρτέλ. Κάνοντας χρήση ενός δείγματος περίπου 1000 υποθέσεων εντόπισαν ότι η πλειοψηφία των καρτέλ με λιγότερα από 10 μέλη διήρκεσαν λιγότερα έτη από καρτέλ που απαρτιζόνταν από 10 και πλέον εμπλεκόμενες επιχειρήσεις. Εξίσου σημαντικός παράγοντας της αύξησης ή της μείωσης της διάρκειας αποτελεί η γεωγραφική κάλυψη του καρτέλ αν είναι διεθνής ή μη αντίστοιχα. Παρόλα αυτά, το συγκεκριμένο εύρημα φαίνεται να εναντιώνεται με την έρευνα των Abrantes-Metz και Connor, όπου εντόπισαν ότι τα πολυπολιτισμικά καρτέλ δύναται να τερματισθούν ταχύτερα από τα εγχώρια. Ωστόσο, η μεταβλητή που είναι σημαίνουσα για την ανάλυση που διενεργήθηκε, είναι αυτή της επιείκειας, όπου όταν γίνεται χρήση του μηχανισμού η διάρκεια του καρτέλ αυξάνεται, ενώ όταν δεν γίνεται χρήση η διάρκεια του καρτέλ μειώνεται. Το τελευταίο επιβεβαιώνεται ευρήματα της βιβλιογραφίας και πιο συγκεκριμένα τις έρευνες που είχαν πραγματοποιηθεί από τους Harrington Joseph, Myong-Hun Chang (2009) και τον Zhou Jun (2013), οι οποίοι έπειτα από τις δικές τους έρευνες κατέληξαν στα ίδια συμπεράσματα, δηλαδή ότι η διάρκεια του καρτέλ έχει θετική σχέση με τη μεταβλητή της επιείκειας. Όταν χρησιμοποιείται από τις επιχειρήσεις το πρόγραμμα επιείκειας, η διάρκεια του καρτέλ αυξάνεται και αντίστροφα. Τα αποτελέσματα αυτά συνάδουν επίσης και με την έρευνα του Cento Veljanovski, όπου στην περιγραφική ανάλυση των δεδομένων, ο μέσος όρος τόσο της διάρκειας όσο και του αριθμού των εμπλεκόμενων ομοιάζουν με τα αποτελέσματα της παρούσας εργασίας. Στην έρευνα του λοιπόν κατέληξε στο συμπέρασμα ότι στις μισές συμπαιγνίες, που διενεργήθηκαν κατά το διάστημα 2010 - 2019, η αίτηση επιείκειας έλαβε χώρα μετά την λήξη της συμπαιγνίας και όχι κατά τη διάρκεια αυτής. Επομένως, η διάρκεια των καρτέλ είχε προκαθοριστεί, ο χρόνος έναρξης και λήξης δεν επηρεάζονταν από την αίτηση του εμπλεκόμενου για πλήρη αμνηστία.

Κατά τη συγγραφή της παρούσας διατριβής δεν απουσίασαν οι περιορισμοί και οι δυσκολίες. Οι περιορισμοί εντοπίστηκαν κατά κύριο λόγο στην έκβαση της εμπειρικής ανάλυσης. Κατά το στάδιο της συλλογής δεδομένων που αφορούσαν τη χρησιμοποίηση ή μη του προγράμματος επιείκειας, στις 134 υποθέσεις καρτέλ που μελετήθηκαν, ήταν απαραίτητη η εύρεση των αποφάσεων και η μετάφραση εκάστης υπόθεσης. Οι αποφάσεις αυτές εκδόθηκαν από τις Αρχές Ανταγωνισμού στην εκάστοτε εθνική γλώσσα της χώρας

που πραγματοποιήθηκαν οι συμπαιγνίες. Εν συνεχεία, πραγματοποιήθηκαν αρκετές παραλλαγές και νύξεις της εμπειρικής ανάλυσης¹¹⁰ για την εύρεση στατιστικά σημαντικών μεταβλητών, καθώς οι αρχικές προσπάθειες δεν οδήγησαν σε ερμηνεύσιμα αποτελέσματα.

Τέλος, θα αποτελούσε παράλειψη να μην παρατεθούν προτάσεις για περαιτέρω μελέτη και έρευνα. Αδιαμφισβήτητα, οι συμπαιγνίες ως αντικείμενο μελέτης διαθέτουν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, τα οποία αξίζει να διερευνηθούν περαιτέρω. Σε συνέχεια της διπλωματικής αυτής, θα μπορούσε να μελετηθεί η αποτελεσματικότητα των προστίμων που επιβάλλονται σε καρτέλ, όπου ορισμένες επιχειρήσεις έχουν αιτηθεί επιείκεια, εν συγκρίσει με υποθέσεις που δεν έχει γίνει χρήση του μηχανισμού αυτού. Η σύγκριση θα μπορούσε να διενεργηθεί, με βασικό αντικείμενο μελέτης την αποτροπή ή μη των επιχειρήσεων στη σύναψη συμπαιγνιών, μέσα από την εκτίμηση 2 οικονομετρικών υποδειγμάτων με αντίστοιχο εύρος δεδομένων ανά περίπτωση. Μια ακόμη πρόταση που σχετίζεται με την συμπαιγνία, αποτελεί η μελέτη του κατά πόσο επιδρούν στη σύναψη σιωπηρής συμπαιγνίας, οι προσδιοριστικοί παράγοντες – τα χαρακτηριστικά που ενδείκνυται να διαθέτει μια αγορά για την σύσταση της. Κάτι τέτοιο δύναται να διενεργηθεί μέσα από την ποσοτική ανάλυση των μετρήσιμων παραγόντων που είναι η ελαστικότητα ζήτησης, ο αριθμός των επιχειρήσεων, ο βαθμός συγκέντρωσης και τα εμπόδια εισόδου διαφόρων κλάδων.

¹¹⁰ Μέσω της προσθήκης περισσότερων ανεξάρτητων μεταβλητών και παρατηρήσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Βέττας Ν. και Κατσουλάκος Γ. (2004). Πολιτική Ανταγωνισμού & Ρυθμιστική Πολιτική, Εκδόσεις Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδάνος, Αθήνα.

Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, (2007). Απόφαση υπ' αριθμόν 369/V/2007, Αθήνα.

Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, (2017). Απόφαση υπ' αριθμόν 642/2017, Αθήνα.

Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, (2017). Απόφαση υπ' αριθμόν 647/2017, Αθήνα.

Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, (2022). Απόφαση υπ' αριθμόν 790/2022, Αθήνα.

Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, (2022). Απόφαση υπ' αριθμόν 791/2022, Αθήνα.

Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, (2022). Δημόσια Διαβούλευση για τις κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του Άρθρου 1Α Ν 3959/2011, Αθήνα.

Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, (2022). Οδηγός για Αναθέτουσες Αρχές: Ανίχνευση και Πρόληψη Συμπαιγνιακών Πρακτικών σε Διαγωνισμούς Προμηθειών, Αθήνα.

ΙΣΤΑΜΕ (2008). Τα καρτέλ στην Ελλάδα: Πρακτικά Ημερίδας 30 Οκτωβρίου 2008, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα.

Καρύδης Σπ. Γ. (2020). Ενωσιακό Δίκαιο Ανταγωνισμού & Εσωτερικής Αγοράς. Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Κατσουλάκος Ι. (2015). Θεωρία Βιομηχανικής Οργάνωσης: Αγορές, Επιχειρησιακές Στρατηγικές και Πολιτική Ανταγωνισμού, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

Κατσίρης Ε. Λ. (2015). Δίκαιο Ανταγωνισμού: Αθέμιτου – Ελεύθερου, Αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, 7^η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη.

- Λουρή Ε. (2001). Εφαρμοσμένη Βιομηχανική Οργάνωση, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα.
- Παλαιολόγος Μ. Γ. και Πολέμης Λ. Μ. (2018). Μικροοικονομική Θεωρία Α' Τόμος, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα.
- Παλαιολόγος Μ. Γ. και Πολέμης Λ. Μ. (2018). Μικροοικονομική Θεωρία Β' Τόμος, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα.
- Παντελίδης Π. (2013). Εισαγωγή στη Μικροοικονομική Ανάλυση, Εκδόσεις Τσότρας, Πειραιάς.
- Σιδέρη Μ. (2007). Πρόστιμα 48 εκατ. από την Επιτροπή Ανταγωνισμού στο καρτέλ του γάλακτος, Εφημερίδα Η Καθημερινή, Αθήνα
- Τζουγανάτος Ν. Δ. (2020). Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού: Ουσιαστικό δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού 1^{ος} Τόμος, 2^η έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Τριανταφυλλάκης Δ. Γ. (2018). Δίκαιο Ανταγωνισμού, 2^η έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Τριανταφυλλάκης Δ. Γ. (2019). Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού, 4^η έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Φαφαλιού Ε. και Πολέμης Μ. (2016). Σύγχρονα Θέματα Βιομηχανικής Πολιτικής: Θεωρία & Μελέτες περιπτώσεων, Εκδόσεις Ε. Μπένου, Αθήνα.
- Φιντικάκης Γ.(2006). Καρτέλ τιμών στο γάλα, Εφημερίδα Τα Νέα, Αθήνα.
- Φώτης Π. (2013). Βιομηχανική Οργάνωση και Πολιτική Ανταγωνισμού: Θεωρία βιομηχανικής οργάνωσης, Πολιτική και δίκαιο ανταγωνισμού, Έλεγχος συγκεντρώσεων, Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα.
- Χαροντάκης Δ. (2008). Πώς στήθηκε το ελληνικό «καρτέλ του γάλακτος», Εφημερίδα Το Βήμα, Αθήνα

Ξένη

Abrantes-Metz M. R. Connor M. J. and Metz D. A. (2013). The Determinants of Cartel Duration, SSRN.

Brisimi V. (2014). The Interface between Competition and the Internal Market: Market Separation under Article 102 TFEU, Hart Publishing Ltd, Oxford.

Cabral L. M. B. (2018). Βιομηχανική Οργάνωση. Επιμέλεια: Φαφαλιού Ε. και Πολέμης Μ., Μετάφραση: Φουρμουζή Β., 2^η έκδοση, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.

Carlton W. D., Perloff M. J., (2017) Σύγχρονη Βιομηχανική Οργάνωση. Επιμέλεια Βλάσσης Μ., Παναγιώτου Δ. και Τσεκούρας Κ., Εκδόσεις Π.Χ. Πασχαλίδης - Broken Hill Publishers Ltd, Αθήνα.

Castro Maya J. E. (2017) The Limitations on the punishability of tacit collusion in EU Competition law, Barcelona

Chen J., Harrington E. J. (2007). Chapter 3 The Impact of the Corporate Leniency Program on Cartel Formation and the Cartel Price Path (part of Contributions to Economic Analysis, Volume 282), Publications: Elsevier B.V.

Commission of the European Communities, (2002). Commission Decision of 30 October 2002 relating to a proceeding pursuant to Article 81 of the EC Treaty and Article 53 of the EEA Agreement, COMP/E-2/37.784 FINE ART AUCTION HOUSES, Brussels.

Courts J. (2010). BA executives ‘conspired’ in price-fixing, The Financial Times Ltd.

Dijkstra P. T. and Frisch J. (2017). Introducing Cartel Sanctions to Individuals: The Impact on Cartel Discoveries of the Revised Leniency Guidelines of the Netherlands.

Fonseca M., Normann H., (August 2012). Explicit vs. Tacit Collusion – The Impact of Communication in Oligopoly Experiments.

- Harrington, Jr, J. E., and Chang M. (2009). “Modeling the Birth and Death of Cartels with an Application to Evaluating Competition Policy,” Journal of the European Economic Association.
- Ivaldi M., Julian B., Rey P., Seabright P., Tirole J., (March 2003), The Economics of Tacit Collusion, Final Report for DG Competition, European Commission.
- Levenstein C. M. and Suslow Y. V. (January 2002), What Determines Cartel Success? University of Massachusetts and University of Michigan Business School.
- Lipczynski J., Wilson O.S. J., Goddard J. (2012). Βιομηχανική Οργάνωση: Ανταγωνισμός, Στρατηγική, Πολιτική. Επιμέλεια: Βεντούρα Ζ. και Πέκκα – Οικονόμου Β., Εκδόσεις Π.Χ. Πασχαλίδης - Broken Hill Publishers Ltd, Αθήνα.
- Mankiw G. (1997/98). Principles of Microeconomics, Harvard University, The Dryden Press, Harcourt Brace College Publishers.
- Motchenkova E. (2004). Effects of leniency programs on cartel stability, Tilburg University, Department of Econometrics & or and Center, Tilburg, The Netherlands.
- Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD, (2022) Policy Brief: Hard Core Cartels – Harm and Effective Sanctions.
- Osborn A. and Kennedy M., (2002). Sotheby's fined £13m for price-fixing scandal with Christie's, Publications: The Guardians, Brussels
- Posner A. R. (1976). Antitrust Law: An Economic Perspective, Publications: The University of Chicago Press.
- Serrano R. and Feldman M. A. (2018). A short Course in Intermediate Microeconomics with Calculus, 2nd Edition, Publications: Cambridge University Press.
- Varian R. H. (2015). Μικροοικονομική: Μια σύγχρονη προσέγγιση. Επιμέλεια: Καραγιάννης Γ. 3^η έκδοση, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Veljanovski C. (2023). An Empirical Assessment of the European Commission’s Cartel Prosecutions, 2010–2019, The Antitrust Bulletin.

Viscusi Kip W., Harrington E. J. and Vernon M. J. (2005) Economics of Regulations and Antitrust, 4th Edition, Publications: Massachusetts Institute of Technology

Waldman, D. E. and Jensen, E. J. (2011). Βιομηχανική οργάνωση: θεωρία και πράξη. Επιμέλεια: Χασσίδ Ι., Φαφαλιού Ε., Μετάφραση: Αποστολοπούλου Α. 2^η έκδοση., Εκδόσεις “ΕΛΛΗΝ”, Γ. Παρίκος & ΣΙΑ ΕΕ.

Whish R. (2009). Competition Law, 6th Edition, Publications: Oxford University Press Inc, New York.

Zhou J. (2013). Evaluating Leniency with Missing Information on Undetected Cartels: Exploring Time-Varying Policy Impacts on Cartel Duration, TILEC Discussion Paper No. 2011-042.

Διαδικτυακοί Τόποι

https://www.investopedia.com/terms/f/free_rider_problem.asp

<https://www.epant.gr/>

https://competition-policy.ec.europa.eu/cartels/settlement_en

https://competition-policy.ec.europa.eu/cartels_en

<http://www.opengov.gr/ypoian/?p=12327>

<https://www.reporter.gr/Oles-oi-eidhseis/499921-Lianos-Sthn-Ellada-to-programma-epieikeias-gia-ta-kartel-den-apodidei>

https://competition-policy.ec.europa.eu/cartels/cartels-overview_en

<https://www.justice.gov/atr/leniency-program>

<https://www.mondaq.com/ireland/cartels-monopolies/178548/british-airways-fined-585-million-for-price-fixing-in-relation-to-fuel-surcharges>

<https://www.tanea.gr/2002/11/01/lifearts/culture/prostimo-gia-monopwlisi-twn-dimoprasiwn-ergwn-texnis/>

https://qdd.oecd.org/subject.aspx?Subject=OECD_HIC

<https://buyandsell.gc.ca/for-businesses/selling-to-the-government-of-canada/bid-follow-up/cartels-and-bid-rigging>